

ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา

พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศึกษาดุสิตพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชนอำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา

พระปัญญาธิปไตย สุทธิสโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

A STUDY OF SANGHA ROLE IN COMMUNITY WELL-BEING
DEVELOPMENT AT HADYAI DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE

The logo of Mahamakut Buddhist University is a large, intricate emblem. It features a central shield with a sunburst at the top, a stupa in the middle, and a lotus flower at the bottom. The shield is flanked by two figures holding a banner. Above the shield is a large, multi-tiered stupa. The entire emblem is surrounded by a decorative border of lotus flowers and leaves.

PHRA PANTAPPANUT SUTTHISATTHO

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2024

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาด้านพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระปัญญาธิปไตย สุทธิสัทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระครูบวรชัยวัฒน์ เลือดไทย, ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระครูวินัยธร เจริญ ทนตจิตโต, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระครูบวรชัยวัฒน์ เลือดไทย, ดร.)

กรรมการ

(พระเมธีวิชาภิจิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงค์ วงศ์มาศรี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระปัญญาธิปไตย สุทธิสทโช (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีการศึกษา	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระครูบวรชัยวัฒน์ เลือดไทย, ดร.

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน 2) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 16 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า:

การพัฒนาสุขภาวะชุมชนคือการพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ มีลักษณะสุขภาวะองค์รวมทั้งที่สมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือทั้งสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา เพื่อให้ชุมชนเกิดความสุขในการดำรงชีวิตในสังคมโดยมีจุดมุ่งหมายในเรื่องการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวคิดในเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนโดยนำองค์ความรู้ด้านสุขภาวะในด้านต่าง ๆ รวมถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยสามารถพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาได้ตามแนวทางการมีบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 โดยการนำองค์ความรู้ด้านสุขภาวะ เข้ามามีกิจกรรม สัสนอน รวมถึงปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างในชุมชน ปรากฏเป็นกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม ด้วยความร่วมมือจากหลาย ๆ ภาคส่วน

วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ได้มีความสอดคล้องกับแนวทางธรรมบัญญัติสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ในหมวดที่
4 โดย

พระสงฆ์ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านสุขภาวะและนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการ
พัฒนาสุขภาวะชุมชน ครอบคลุมในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางกาย สุข
ภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคมและสุขภาวะทางปัญญา อย่างต่อเนื่องในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา เพื่อความสมบูรณ์ทางด้านสุขภาวะของประชาชนและชุมชนในการดำรงชีวิต
ประจำวันอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การพัฒนา, สุขภาวะชุมชน

ABSTRACT

Thesis Topic	A STUDY OF SANGHA ROLE IN COMMUNITY WELL-BEING DEVELOPMENT AT HADYAI DISTRIC, SONGKHLA PROVINCE
Student's Name	Phra Pantappanut Sutthisattho
Degree Sought	Master of Arts
Program	Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2024
Advisor	Phrakru Bowonchaiwat Lueadthai, Dr.

The research study on the role of monks in developing community health in Hat Yai District, Songkhla Province has the following objectives: 1) To study the concept and theory of community health development 2) To study the role of monks in developing community health in Hat Yai District, Songkhla Province 3) To analyze the role of monks in developing community health in Hat Yai District, Songkhla Province This study conducted qualitative research in the form of documents, along with in-depth interviews with 16 qualified persons.

The results of the research found that:

Community health development is the development of a community to have holistic health characteristics in all 4 aspects: physical health, mental health, social health, and intellectual health, so that the community is happy in living in society with the aim of having a quality life, which is considered the highest goal according to the concept of sustainable development.

The role of monks in developing community health in Hat Yai District, Songkhla Province Monks have played a role in developing community health by applying knowledge of health in various aspects, including Buddhist principles, to develop community health. They can develop community health in Hat Yai District. Songkhla Province has followed the guidelines for the role of monks in developing community health in Section 4 of the National Monk Health Charter B.E. 2566 by bringing knowledge about health into activities, teaching, and practicing as an

example in the community. This has been continuously and tangibly done with cooperation from many sectors.

Analysis of the role of monks in developing community health in Hat Yai District, Songkhla Province is consistent with the guidelines of the National Monk Health Charter B.E. 2566 in Section 4. Monks have developed knowledge about health and applied this knowledge to develop community health, covering all four aspects of holistic health: physical health, mental health, social health, and intellectual health, continuously in Hat Yai District, Songkhla Province, for the complete health of the people and communities in their daily lives happily.

Keywords: Role of monks, Development, Community health

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา ระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และบุคลากรทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร รวมถึงขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา และขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก พระครูบรรชัชววัฒน์ ดร. ที่ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกกราช ทั้งในศูนย์ฯนครศรีธรรมราชและศูนย์ฯสงขลา รวมถึงบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณ ครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านรวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุทธิสัทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	จ
ABSTRACT	ช
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญ	ญ
หน้า	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2. คำถามการวิจัย.....	3
1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.4. ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5. วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	9
1.7. เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
1.8. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	12
1.9. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	12
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน	14
2.1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา.....	14
2.2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะ.....	20
2.3. แนวคิดของชุมชน.....	36
2.4. สรุป.....	36
บทที่ 3 บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	38
3.1. บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะต่อชุมชน.....	38
3.2. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชน.....	40
3.3. บทบาทพระสงฆ์ในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาวะ ชุมชน.....	44

3.4. บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแล สุขภาพชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง.....	46
3.5. แนวทางและหลักธรรมที่สนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน	48
3.6. สรุป.....	53
บทที่ 4 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา	54
4.1. วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาพต่อ ชุมชน.....	54
4.2. บทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชน	58
4.3. บทบาทในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชน	64
4.4. บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแล สุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง.....	68
4.5. สรุป.....	72
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	74
5.1. สรุปผลการวิจัย	74
5.2. อภิปรายผล	82
5.3. ข้อเสนอแนะ	83
รายการอ้างอิง	85
ภาคผนวก.....	89
ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตเจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	90
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตเจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	94
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	111
ภาคผนวก ง ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	119
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	137

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย 13

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของสุขภาวะชุมชน ทั้ง 4 ด้าน.....32

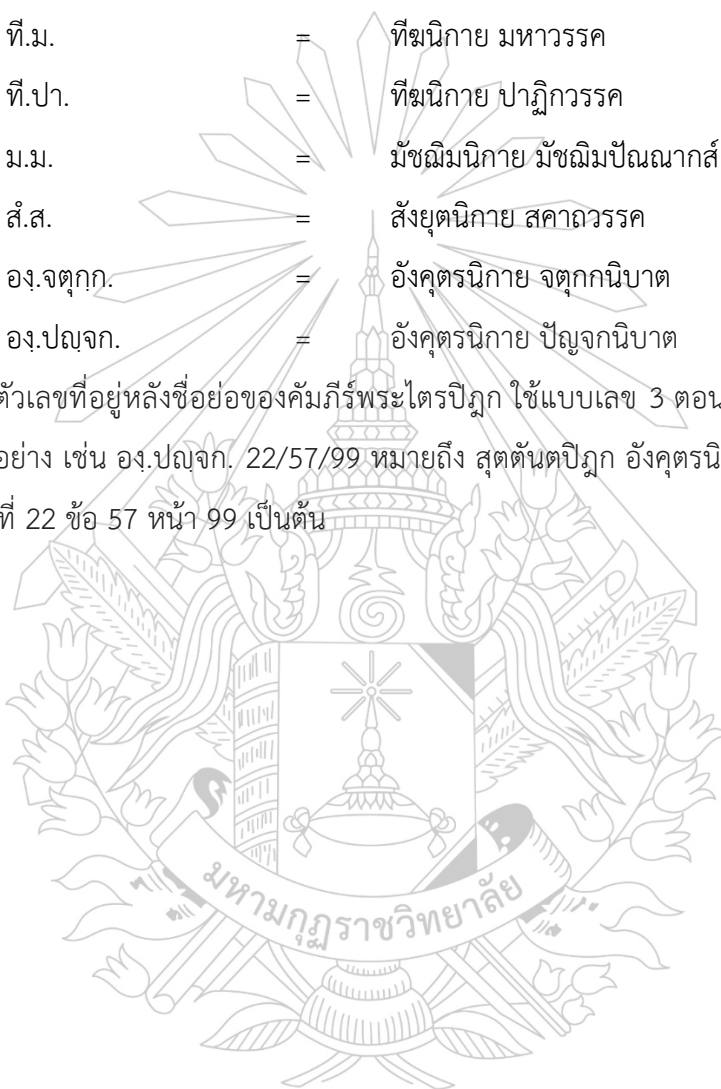
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 โดยจัดเรียงตามคัมภีร์ คำย่อ และคำเต็ม ของชื่อคัมภีร์ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	=	ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.ปา.	=	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
ม.ม.	=	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาส์
ส.ส.	=	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
อง.จตุกก.	=	อังคุตรนิกาย จตุกกนิบาต
อง.ปญจก.	=	อังคุตรนิกาย ปญจกนิบาต

สำหรับตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์พระไตรปิฎก ใช้แบบเลข 3 ตอน คือ เลขเล่ม/เลขข้อ/เลขหน้า ตัวอย่าง เช่น อง.ปญจก. 22/57/99 หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ปญจกนิบาต พระไตรปิฎกเล่มที่ 22 ข้อ 57 หน้า 99 เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด ทำให้เกิดความสะดุดสลายในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก อาทิ เช่น ด้านอาหารการกิน ด้านความสะอาดต่อการขนส่ง เป็นต้น จึงทำให้การใส่ใจดูแลในเรื่องสุขภาพถูกมองข้ามไปพอสมควรในยุคปัจจุบัน ซึ่งแท้จริงแล้วนั้นถึงแม้ว่ามนุษย์ทุกคนนั้นล้วนต้องประสบพบเจอกับ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้เป็นธรรมดาตามกฎของธรรมชาติ แต่เรื่องของสุขภาพของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจและใส่ใจที่จะต้องเรียนรู้ รวมถึงนำองค์ความรู้ด้านสุขภาพมาดูแลตนเอง บุคคลรอบข้าง สิ่งแวดล้อม และสังคม ให้มีสุขภาพที่ดีในการรักษาสังขารร่างกายของตนให้สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในขณะที่ยังดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งคำว่าสุขภาพนั้นหลาย ๆ คนอาจจะมึ่มมองเพียงแค่ว่าในเรื่องสุขภาพของตนเองที่ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วคำว่าสุขภาพนั้นหมายถึงสุขภาวะองค์รวม 4 มิติที่สมบูรณ์ คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา ซึ่งถ้ามนุษย์ที่ใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมมีความรู้และนำความรู้ในเรื่องการดูแลตนเองในสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้านข้างต้น มาปฏิบัติในการดำรงชีวิตของตนและหันต่อยุคสมัยที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว นั้นจึงเรียกได้ว่า มนุษย์ผู้นั้นในสังคม รวมถึงสังคมนั้น ๆ มีสุขภาพที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

ความสำคัญในเรื่องสุขภาพในยุคปัจจุบันนั้นเป็นเรื่องที่ภาครัฐบาลได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าเรื่องสุขภาพนั้นเป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งในปัจจุบันทางคณะสงฆ์ก็ตระหนักในความสำคัญของเรื่องสุขภาพด้วยเช่นกัน และจากสถิติในปี พ.ศ. 2565 พบว่าจำนวนพระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ส่วนกลาง มีจำนวนมากประมาณ 70,000 รูปจากทั่วทั้งประเทศไทย โดยคิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรพระภิกษุสามเณรที่มีในประเทศไทย (รายงานประจำปีโรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ , 2565) ประกอบกับความสำคัญของพระธรรมวินัยที่ระบุว่า พระภิกษุผู้นั้น เป็นผู้ออกจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือน จึงจำเป็นที่จะต้องดูแลตนเองและพระสงฆ์ด้วยกันตามหลักพระธรรมวินัย ดังนั้นพระสงฆ์เองจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพของทั้งร่างกายและสุขภาวะสภาพแวดล้อมรอบข้าง และเมื่อพระภิกษุมององค์ความรู้ในเรื่องสุขภาพ ที่พร้อมจะดูแลเพื่อนบรรพชิต และตนเองได้เป็นเบื้องต้นแล้ว ก็สามารถที่จะขยายองค์ความรู้ในการมีส่วนร่วมไปพัฒนาสุขภาวะของชุมชนรอบ ๆ ข้างที่ตนเองอาศัยอยู่โดยการนำแนวทาง สุขภาวะองค์รวมที่สมบูรณ์ทั้ง 4 มิติ คือทั้ง สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต

สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา ตามแนวทางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยจะเห็นการทำงานร่วมมือกันในพื้นที่ผ่านมาระหว่างมหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้ร่วมกันขับเคลื่อนมติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ เกิดเป็นธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ขึ้น และมีการขับเคลื่อนให้เกิดเป็นรูปธรรมจากหลาย ๆ ฝ่าย จนเกิดมีพระคิลานุปัฏฐากขึ้นในหลาย ๆ พื้นที่ทั่วประเทศไทย รวมถึงได้มีการทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ขึ้นอีกครั้ง จนเกิดเป็นธรรมนูญธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 โดยในคำประกาศของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ซึ่งประกาศโดย สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ยังคงระบุชัดเจนไว้ว่า เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ในทุกระดับและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคมต่อไป โดยในหมวดที่ 4 ของธรรมนูญ ฯ ดังกล่าวนั้นเป็นหมวดที่ว่าด้วย บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคม โดยมีรายละเอียดปรากฏอยู่ในแนวทางปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นหลักการและแนวทางให้พระภิกษุสงฆ์ได้นำแนวทางนี้มาปฏิบัติเพื่อให้มีบทบาทต่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนโดยทั่วถึงในประเทศไทยต่อไป

สำหรับในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นพื้นที่ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ บทบาทของพระภิกษุในพื้นที่เรื่องสุขภาพนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากพบว่าในปี พ.ศ.2565 นั้นมีจำนวนพระภิกษุสามเณรเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นจำนวน 410 รูป เป็นจำนวนประมาณ 17 % ของจำนวนพระภิกษุสามเณรที่สังกัดในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยเข้ารับการรักษาทั้งสิ้น 1,924 ครั้ง และปี พ.ศ.2566 มีจำนวนพระภิกษุสามเณรเข้ารับการรักษา 427 รูป โดยเข้ารับการรักษา 2,120 ครั้ง (ฝ่ายเวชระเบียนและสถิติโรงพยาบาลหาดใหญ่ , 2567) ดังนั้นพระภิกษุในอำเภอหาดใหญ่ จึงเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ โดยในอดีตที่ผ่านมา นั้น ก็ได้ให้ความสำคัญและมีการปฏิบัติมาอย่างยาวนานในเรื่องสุขภาวะในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น องค์ความรู้ด้านยาสมุนไพรไทย การอนุญาตให้ใช้ที่ดินวัดให้เกิดประโยชน์ทางด้านงานสาธารณสุข การขับเคลื่อนให้วัดเป็นแหล่งส่งเสริมสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนให้พระภิกษุได้เข้าอบรมในเรื่องพระคิลานุปัฏฐาก การมีส่วนร่วมในการระดมปัจจัยเพื่อส่งเสริมวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ การอนุเคราะห์ให้มีอาคารสำหรับผู้ป่วยที่รอการรักษาจากโรงพยาบาลภาครัฐ การจัดตั้งคลินิกแพทย์แผนโบราณ การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ การส่งเสริมสุขภาวะทางด้าน

จิตใจรวมถึงการไปให้กำลังใจผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิเช่น หลักธรรมพรหมวิหาร 4 , หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ในบทบาทการทำหน้าที่เพื่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนโดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และปัจจุบันนั้นแนวทางดำเนินการตามหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ปี พ.ศ.2566 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกรอบแนวทางการทำงานให้พระภิกษุได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างมีระบบนั้น สามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในบทบาทพระสงฆ์ที่จะพัฒนาสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อสืบสานเจตนารมณ์เดิมของพระภิกษุ รวมถึงการสืบสาน ต่อยอด และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาบทบาทการพัฒนาสุขภาพชุมชนของพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องนี้เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในการขับเคลื่อนสุขภาพชุมชนจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตามแนวทางธรรมนูญสุขภาพพระภิกษุสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ในหมวดที่ 4 เข้ากับแนวทางการพัฒนาสุขภาพชุมชนในปัจจุบันทั้ง 4 ด้าน คือทั้ง กาย จิต สังคม และปัญญา เพื่อการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาสุขภาพชุมชนให้ทันต่อยุคสมัย โดยทำการศึกษาจากกลุ่มพระสังฆาธิการ พระคิลาณุปัฏฐาก ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ด้านงานสาธารณสุขจากหน่วยงานภาครัฐบาลในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้เพื่อเป็นกรณีศึกษาและสามารถนำผลของการวิเคราะห์บทบาทของพระภิกษุในเรื่องการพัฒนาสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต ตามแนวทางหลักธรรมรวมถึงแนวทางของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ที่สามารถนำไปพัฒนาสุขภาพชุมชน ให้มีระบบและมีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

1.2. คำถามการวิจัย

- 1.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพชุมชน เป็นอย่างไร
- 1.2.2 พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- 1.2.3 การพัฒนาสุขภาพชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยบทบาทของพระสงฆ์นั้น มีแนวทางการดำเนินการรวมถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไรบ้าง

1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

1.3.2 เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้ทำการวิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยจะศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาตามแนวทางหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2566 ร่วมกับแนวคิดในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา เพื่อให้เกิดกระบวนการและขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสมและครบตามองค์ประกอบตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน รวมถึงบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.4.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาหลักธรรมจากพระไตรปิฎก รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน จาก หนังสือ ตำรา สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ ตำราคำอธิบายของนักการศาสนา ผู้รู้ อาจารย์ นิตยสาร รวมทั้งสื่อออนไลน์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการวิจัย ศึกษาและค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน รวมถึงบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง จากพระสังฆาธิการ พระคิลานุปัฎฐาก ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ดำเนินงานสาธารณสุขจากภาครัฐบาลในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 16 รูป/คน โดยจัดเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มพระสังฆาธิการ ในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย และเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เขตพื้นที่ละ 1 รูป รวม 3 รูป

2. กลุ่มพระคิลานุปัฏฐาก ในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย และเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เขตพื้นที่ละ 1 รูป รวม 3 รูป

3. กลุ่มผู้นำชุมชน ในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย และเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เขตพื้นที่ละ 1 คน รวม 3 คน

4. กลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย และเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เขตพื้นที่ละ 1 คน รวม 3 คน

5. กลุ่มพระสังฆาธิการที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสุขภาวะชุมชนของอำเภอหาดใหญ่ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ รวม 4 รูป รวมทั้งสิ้น 16 รูป/คน

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่ดังนี้

1. พื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. พื้นที่ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. เขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

รวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการอีก 4 รูป ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานสุขภาวะชุมชนของอำเภอหาดใหญ่ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 : 131-144) ดังต่อไปนี้

1.5.1 การศึกษาจากเอกสาร (Document Research)

ก. ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก เป็นการศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

ข. ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน หนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย (Scott, J., 1990: 95-98) ผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

1) ความจริง (Authenticity) หมายถึง ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารแท้จริง มีความสำคัญ โดยผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียน หรือหน่วยงานที่เขียนว่ามีความน่าเชื่อถือ

มากนักน้อยเพียงไร รวมถึงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนั้นสอดคล้องกับช่วงเวลาอย่างไร ดังเช่น พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) หมายถึง ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารโดยการพิจารณาว่าเอกสารนั้นจะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือน หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ไม่ใช่บทวิจารณ์ที่เป็นการเขียนข้อเท็จจริงซึ่งผู้เขียนได้แสดงความเห็นของตนประกอบเข้าจนบิดเบือน

3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) หมายถึง ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารนั้นว่าเป็นแบบฉบับที่แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้หรือไม่ และข้อมูลในเอกสารที่นำมาวิเคราะห์นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ และผลที่เสนอในการวิจัยนั้นเป็นตัวแทนที่จะนำมาวิเคราะห์ต่อได้

4) ความหมาย (Meaning) เหนือความหมาย หมายถึง การคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่าย ผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบเอกสารนั้นในเบื้องต้นด้วยการพิจารณาข้อมูลคร่าว ๆ ว่าเอกสารที่นำมาพิจารณานั้นมีข้อมูลเป็นนัยสำคัญหรือจะสร้างความหมายให้กับงานวิจัยได้หรือไม่ เป็นการตีความเอกสารในระดับที่เป็นข้อเท็จจริงหรือการสรุปสาระสำคัญที่ปรากฏให้ชัดเจนตรงประเด็นเพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.5.2 การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study)

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหาที่ได้ศึกษาและนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดทำไว้เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องทำการประเมินคุณภาพ ตรวจสอบเนื้อหา ข้อคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา โครงสร้างทางภาษา ความถูกต้องและเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ

2) ผู้วิจัยจะได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างที่ได้สร้างไว้พร้อมแบบประเมินเตรียมส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) (Rovinelli & Hambleton, 1977) โดยผู้วิจัยจะต้องระบุนัยความคล้ายคลึงกันของข้อมูลในแบบการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์และเพื่อให้แน่ใจว่าเหมาะสมกับคำถามงานวิจัย

3) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปควรขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษาและชี้แนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยและในการนี้ผู้วิจัยจะได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะพิจารณาแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / นิยาม

ศัพท์หรือไม่ โดยพิจารณามาตรประเมินความสอดคล้องจะมี 3 ระดับ คือ (สุพงษ์ จิระวารวิสุทธิ์, จำ สิบเอก, 2558:38)

- +1 คะแนน แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์
- 0 คะแนน ไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์
- 1 คะแนน แน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

4) เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้พิจารณาพร้อมข้อเสนอแนะและให้ผลคะแนนมา ผู้วิจัยต้องดำเนินการและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้น เมื่อรวมกันและคำนวณแล้วค่าที่ได้ควรอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจะได้รับรองความถูกต้องของผลลัพธ์ และช่วยให้แน่ใจว่าการดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม และเป็นการวิจัยที่มีคุณภาพ

เกณฑ์การเลือกใช้ IOC คือค่า IOC = 1 ถ้าค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ใช้ไม่ได้

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาดำเนินการขอรับรองจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์และเมื่อแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 16 รูป/คนต่อไป

1.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) ติดต่อขอเอกสารขออนุญาตเก็บข้อมูลเชิงลึกจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้ที่จะให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้

2) หลังจากที่ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญและได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ การประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อมกันนั้นผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้ เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ รวมถึงการยืนยันในเอกสารว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมในการมีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้

นี้แล้วจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ที่ได้ผ่านขั้นตอนการตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้วในการวิจัย

4) หลังจากผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบทุกท่านแล้ว ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาถอดความการให้ข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรให้สมบูรณ์ ไม่ผิดประเด็นจากบทให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วจึงนำผลไปสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับถัดไป

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการการศึกษาในเอกสารต่าง ๆ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก บทความ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุมเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ในประเด็นของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในรูปแบบกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แบบสรุปตามสาระสำคัญของเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนาสุขภาวะชุมชน
- 2) วิเคราะห์แนวคิดและนำเสนอบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลการให้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีของการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ร่วมกับแนวทางตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ.2566 ในหมวดที่ 4 เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ แนวทางของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- 4) การสร้างและการพิสูจน์บทสรุปของเนื้อหาการวิจัย โดยการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ รวมถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง รวมถึงข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้
- 5) จัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ โดยการปรับปรุงส่วนประกอบที่เป็นฉบับร่างทั้งหมดให้ถูกต้อง เช่น สารบัญ เชิงอรรถ และบรรณานุกรม เป็นต้น ตลอดจนจัดทำเอกสารประกอบที่สำคัญให้ครบถ้วนและถูกต้อง เช่น บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กิตติกรรมประกาศ สารบัญ ภาพ สารบัญตาราง ภาคผนวก และประวัติผู้ทำการวิจัย

1.6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ทำให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

1.6.2 ทำให้ทราบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.6.3 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.7. เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. ,ผศ.ดร.ธวัชรัตน์ แดงหาญ, พระประเสริฐศักดิ์ รัตนคุณ, ดร. (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชน วิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมา การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคมเสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมาย ของภาครัฐ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง นำจุดแข็งคือวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา ยกย่องกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ หรือมาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมนูญตำบลที่เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่” ด้วยปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็งด้วยจิตอาสา บนพื้นฐานศีล 5 พัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้วประกาศใช้การขับเคลื่อนไปสู่การ ปฏิบัติทำในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อธรรมนูญ ฯ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด

พระครูสิริปัญญาอนุโยค (ปัญญา ภูมาลา) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะทางสังคมของพระสังฆาธิการในสังคมไทย” การวิจัยสรุปได้ว่าการส่งเสริมสุขภาวะของพระสังฆาธิการในสังคมไทย มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการผลักดันบทบาทของพระสังฆาธิการให้เกิดกิจกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม มีองค์กรทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมบทบาทความร่วมมือ เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางสังคม ในการที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชน โดยให้ความสำคัญที่หมู่บ้าน และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของการเกิดโรคที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชน คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของประชาชน มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคม และสภาวะการเกิดโรค เนื่องจากภาวะโลกร้อนและภัยธรรมชาติ ครอบครัวยุคใหม่ และหมู่บ้านจึงเป็น

จุดเริ่มต้นของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีการส่งเสริมระบบสุขภาพของสังคมไทยนั้น มีการศึกษาวิจัยองค์ความรู้มีศูนย์ประสานงานเครือข่าย มีฐานข้อมูลที่พร้อมใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างจิตสำนึกและศรัทธา มีมาตรการทางสังคม สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในและนอกชุมชน มีการสร้างขวัญกำลังใจและเชิดชูเกียรติตลอดจนถอดบทเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนกลไกการยกระดับสุขภาพองค์กรรวมในอนาคต ซึ่งนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมวิถีพุทธหรือนวัตกรรมทางสังคม เช่น ธรรมนูญสุขภาพชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยคนไทยจะสุขภาพดีครบใน 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม และปัญญา

พระมหาไกรสร โชติปัญโญ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน" นั้นได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นสถานการณ์ด้านสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และประชาชน ประเด็นกระบวนการและกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา และ ประเด็นการวิเคราะห์การเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จึงสรุปผลการศึกษาพบว่าคณะสงฆ์ในจังหวัดลำพูนได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมด้านสุขภาพของคนในชุมชน การขับเคลื่อนด้านการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และประชาชนและมีแนวทางในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา รวมถึงขับเคลื่อนด้านการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาโดยความร่วมมือกับภาคต่าง ๆ โดยได้นำหลักพุทธธรรมบูรณาการกับการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรม ซึ่งเกิดผลลัพธ์ต่อการยกระดับการขับเคลื่อนของคณะสงฆ์และภาคีเครือข่าย จึงเกิด 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนา ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างศาสนทายาทแก่นำพระสงฆ์นักพัฒนา ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายเสริมสร้างสุขภาพ และยุทธศาสตร์ที่ 4 การวิจัยพัฒนาและติดตามประเมินผล เพื่อการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูนให้เข้มแข็งต่อไป

พระอธิการเฉลิม กนตสาโร, พระศักดิ์ธัช ส่วโร (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า พระคิลานุปัฏฐาก คือ พระสงฆ์ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาลด้วยคิลานธรรมทั้งทางกาย จิต สังคม ปัญญา ทำให้มีใจยินดีชื่นชม หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิด ความดีงามแห่งสงฆ์ กระบวนการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมหลักคือ การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก ให้สอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่มีเป้าหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลก พระคิ

ลานุปัฏฐากได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ทำให้มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มีทักษะ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย และมีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

พระสมุห์ทศิน วิสุทโธ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร), นิกร ศิริราช (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นคนที่หรืออยู่ในพื้นที่มานานจึงรับรู้และเข้าใจปัญหาทางสุขภาวะของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างดี พระสงฆ์ได้ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และโครงการวัดส่งเสริมสุขภาวะแก่ประชาชนครอบคลุมทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นต้นด้านสมาธิ ได้แก่ พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนควบคุมสติอารมณ์ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างสุขภาวะทางจิต เป็นต้น และด้านปัญญา ได้แก่ พระสงฆ์ได้อบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ประชาชนโดยมุ่งยกระดับทางปัญญาเพื่อใช้เป็นแกนหลักในการพัฒนาสุขภาวะองค์รวม และรูปแบบของการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทางสุขภาวะของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้จุดแข็งไปผลักดันโอกาส ใช้โอกาสลดจุดอ่อน ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค และแก้ไขจุดอ่อนพร้อมกับหลีกเลี่ยงอุปสรรค โดยครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน

พระสุธีรัตนบัณฑิต และ พระมหาสุรโกร์ ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาโดยภาคีเครือข่ายทางสุขภาพต่าง ๆ ได้มีการการเข้าร่วมกับองค์กรทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสร้างสังคมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งออกเป็น 5 ประการได้แก่ 1) เครือข่ายคณะสงฆ์ปกครอง 2) เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา 3) เครือข่ายพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนา 4) เครือข่ายขบวนการพุทธใหม่ 5) เครือข่ายการศึกษาคณะสงฆ์ สร้างการตระหนักถึงบทบาทการพัฒนาสังคมสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่ครอบคลุมมิติกาย จิต สังคม และปัญญา มีการสร้างและพัฒนาพื้นที่ กิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นใน 20 พื้นที่จังหวัดต้นแบบ มีการร่วมมือดำเนินการกับฝ่ายต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นฝ่ายได้ดังนี้ 1) ฝ่ายเผยแผ่ขับเคลื่อนโครงการ 2) ฝ่ายสาธารณูปการ ขับเคลื่อนโครงการประชา รัฐ วัด สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส. และ 3) ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ขับเคลื่อนโครงการ 3) ขับเคลื่อนและสนับสนุนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและการสนับสนุนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5) ของมหาเถรสมาคมจนเกิดเป็นพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาจำนวนทั้งสิ้น 15 แห่ง ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาและยกระดับสุขภาวะตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ฉบับนี้ โดยได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหา แนวทางต่าง ๆ ของงานวิจัย รวมถึงผลสรุป ที่สอดคล้องกับการวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ เพื่อนำเนื้อหา และองค์ความรู้ต่าง ๆ มาสนับสนุนการดำเนินการในการวิจัยในครั้งนี้

1.8. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ ในเขตสังกัดการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำเกี่ยวกับการใช้ความรู้ความสามารถ ตามหลักพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ต่อชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สุขภาวะ หมายถึง สุขภาพ ซึ่งมีความหมายเป็นสุขภาวะองค์รวม คือ ภาวะที่เป็นสุข ภาวะที่คนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ รวม 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา

ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่มีกลุ่มที่พัวอาศัยของประชาชนในลักษณะใดก็ได้อยู่ร่วมกัน และขอบเขตของชุมชนจะมีอาณาบริเวณที่ชัดเจนทางการปกครองในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

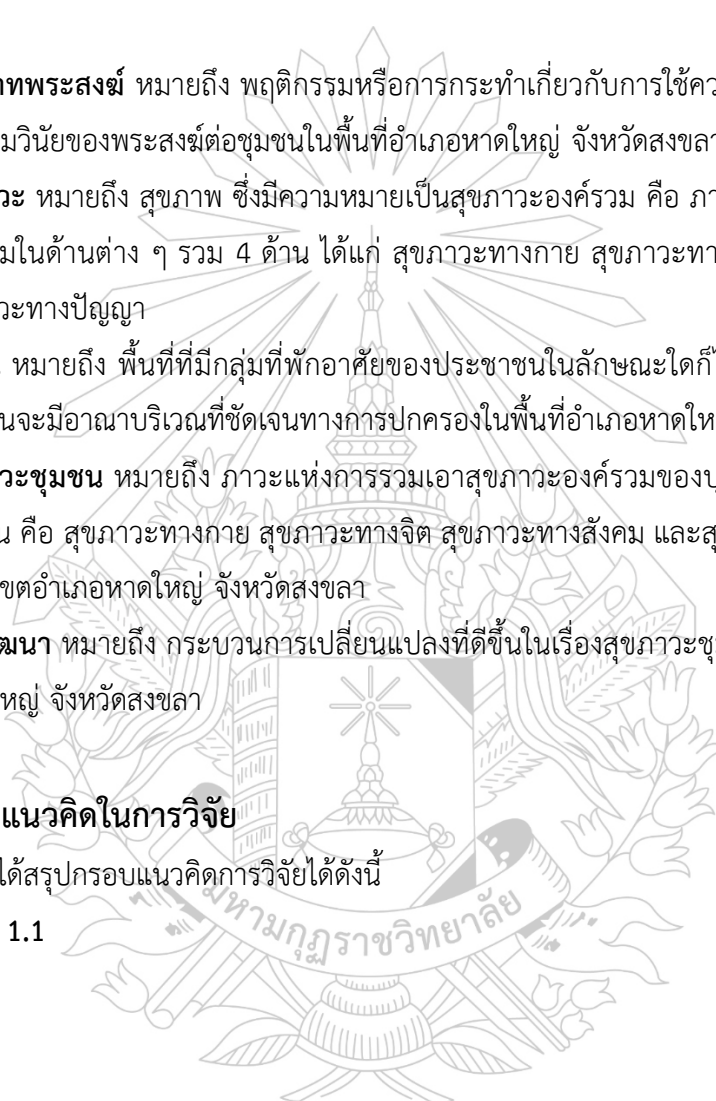
สุขภาวะชุมชน หมายถึง ภาวะแห่งการรวมเอาสุขภาวะองค์รวมของบุคคลต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา ในพื้นที่ชุมชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

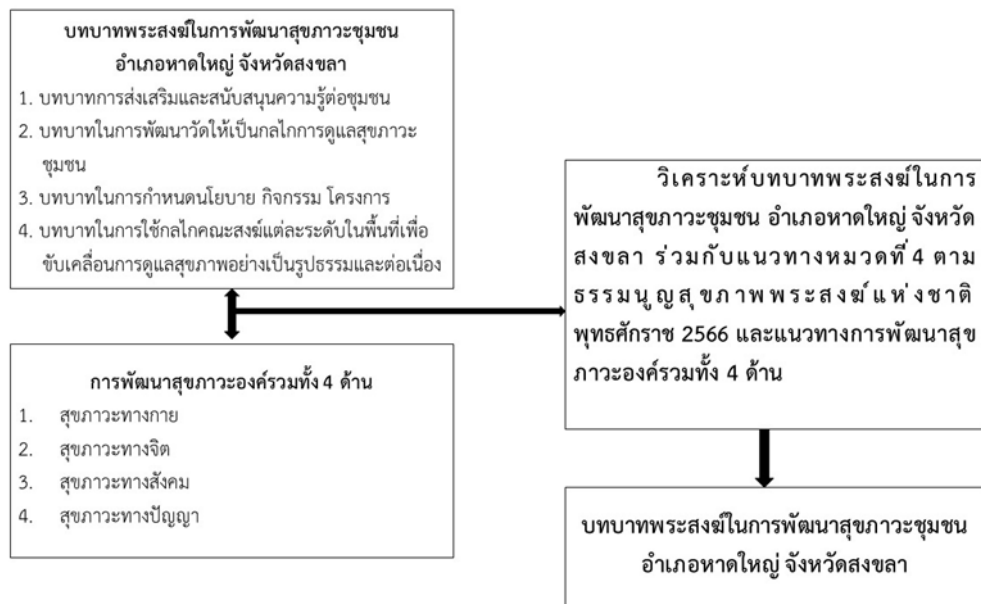
การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในเรื่องสุขภาวะชุมชน ของชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.9. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

การวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

2.1.1 แนวคิดและความสำคัญของการพัฒนา

2.1.2 สรุป

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะ

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน

2.2.2 แนวคิดธรรมเนียมว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2565

2.2.3 แนวคิดธรรมเนียมสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566

2.2.4 แนวคิดธรรมเนียมวิถีพุทธ

2.2.5 สรุป

2.3 แนวคิดของชุมชน

2.4 สรุป

2.1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

2.1.1 แนวคิดและความสำคัญของการพัฒนา

การพัฒนานั้นมีนักสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไปมาก (ณัฐรุจติ ทรัพย์อุปถัมภ์, 2558) ทำให้รูปแบบ วิธีการและยุทธวิธีในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกันออกไป แนวคิดของการพัฒนาจึงครอบคลุมถึงด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นจึงขอนำเสนอความหมายคำว่า การพัฒนา ตามทัศนะของนักวิชาการไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 2-5) ได้จำแนกความหมายของการพัฒนาแต่ละประเภทไว้ดังนี้

1. ความหมายจากรูปศัพท์หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโต งอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ

2. ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่น แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม

3. ความหมายทางเศรษฐศาสตร์หมายถึง ความเจริญเติบโตแต่เป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายในเชิงปริมาณ คือการเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวของเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ

4. ความหมายทางพัฒนาบริหารศาสตร์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ด้านปริมาณ (มากขึ้น) และด้านสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

5. ความหมายทางด้านเทคโนโลยีหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายอีกแนวทางหนึ่ง

6. ความหมายทางการวางแผน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้าในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาทางการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ ไม่ใช่เป็นการพัฒนาในความหมายนี้

7. ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติคำว่าพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือการปฏิบัติการนี้ เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผน โดยมุ่งเน้นถึงการวางแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่องเพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้ว แต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

8. ความหมายในทางพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุข มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือความสุขของมนุษย์เท่านั้น

9. ความหมายทางสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือมนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุข และมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกว่าการบริหารและการจัดการ

10. ความหมายทางการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนา เอาไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยา คือการพัฒนาเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่ว่านักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนจะต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนา ร่วมกัน

นอกจากนี้ สนธยา พลศรี ยังได้สรุปภาพรวมความหมายของคำว่า การพัฒนาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่ตัวมนุษย์เอง

นันทินัย กมลศิริพิชัยพร (ม.ป.ป., หน้า 5) ได้อธิบายว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการในการ ที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของประชาชนส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น ซึ่ง รวมถึงเรื่องที่ดีสินคุณค่าของคนในแต่ละสังคมด้วย ความหมายของการการพัฒนาจึงแตกต่างกัน ออกไปตามกาลเวลา สถานที่และลักษณะของปัญหาหรือความต้องการของแต่ละสังคม โดยมีปัจจัยที่ สนับสนุนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำมาซึ่งการปรับปรุงให้ดีขึ้นสำหรับคนส่วนใหญ่
2. ควรจะเป็นอันตรายน้อยที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อทุก ๆ คน
3. อย่างน้อยที่สุดควรจะตอบสนองความต้องการพื้นฐานหรือความต้องการที่ จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต
4. มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่
5. ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ในความหมายพื้นฐานการพัฒนา ก็คือการทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนในทุก ๆ ด้าน ของสังคมทั้งมวล การพัฒนาไม่ได้เป็นเพียงการพัฒนาด้านรายได้หรือด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวและ ไม่ใช่เรื่องของเทคนิค แต่การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดและเปลี่ยนแปลงการกระทำ ที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการและก่อให้เกิดคุณภาพ ชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่าให้ดีขึ้น

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (ม.ป.ป., หน้า 42-43) กล่าวสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นได้มีการกำหนดไว้ก่อนและครอบคลุมทั้งด้านวัตถุ และด้านจิตใจ หรืออาจแบ่งเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง นอกจากนี้แล้วการพัฒนาในแง่ที่เป็น กระบวนการ (Process) จะประกอบด้วยหลายขั้นตอน (Stages) ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยง (Relation or Linkage) และสอดคล้องกัน การพัฒนายังเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Continuing Process) คือหลังจากดำเนินกิจกรรมพัฒนากิจกรรมหนึ่งผ่านไปแล้วก็จะนำสู่การดำเนินกิจกรรม พัฒนากิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปอีก

จากทั้งหมดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า “การพัฒนา” คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผนด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง นั่นคือการพัฒนาเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาอยู่ที่คนและคุณภาพชีวิตของคน การพัฒนาคนจึงรวมถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมืองสังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยี นอกจากนี้ความหมายของการพัฒนายังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจคุณค่าของคนในแต่ละสังคมอีกด้วย โดยจากการนำคำว่า การพัฒนามาใช้ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันจึงให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาต่างกันไปหลายแนวความคิด ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านมนุษยนิยม เป็นการอธิบายแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาของมนุษย์ที่เน้นเรื่องค่านิยมกับจริยธรรม โดยมองว่าเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอยู่ที่มนุษย์และค่านิยมด้านจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในสังคมมนุษย์ ตามแนวคิดนี้ถือว่าคนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา คนเป็นผู้บันดาลให้สิ่งต่าง ๆ ในเกิดขึ้นหรือดับสลายได้ จุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนาคือการพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการทำให้คนมีทั้งคุณภาพและคุณธรรม

2. แนวคิดทางด้านเศรษฐกิจ เป็นการอธิบายถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของ การออมและการลงทุน มองว่าการพัฒนาเปรียบเสมือนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยถือว่าเมื่อมีกระบวนการพัฒนาเกิดขึ้นแล้ว ผลแห่งการพัฒนาจะแพร่กระจายไปยังประชาชนที่ละน้อยและประชาชนจะพัฒนาตามไปด้วย ซึ่งผลประโยชน์ของการเจริญเติบโตจะกระจายไปสู่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในรูปของงานและโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยผลของการกระจายนี้จะเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มที่ยากจนกว่า

3. แนวความคิดด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจของหลาย ๆ ประเทศและประเทศต่าง ๆ เริ่มตระหนักว่าการดำเนินการพัฒนาที่ผ่านมาไม่ได้ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาควรจะถูกกำหนดให้ไปสู่แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การศึกษาและสุขภาพอนามัย รวมไปถึงความต้องการด้านต่าง ๆ ของประชาชนเป็นอันดับแรก แทนการมุ่งลงทุนในด้านอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาและแนวทางในการปฏิบัติแล้วการพัฒนาจะมุ่งไปที่สวัสดิการของประชาชนเพื่อลดความยากจน ลดการว่างงาน และลดความไม่เท่าเทียมกันด้วย

4. แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม เป็นแนวคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ พยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการวางแผนและปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่าการพัฒนา

5. แนวคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม เป็นแนวคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยมที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคมโดยถือว่าการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิม ถือเป็นการพัฒนาในแนวความคิดนี้

6. แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาตินำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่กล่าวมาแล้วในเรื่องความเป็นมาของการพัฒนา กล่าวคือทำให้คนและกลุ่มคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนาตามหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

7. แนวคิดแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรโลก เป็นแนวคิดการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลใน 5 ด้าน คือด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมและด้านการเมือง

จากแนวคิดหลักในการพัฒนาทั้ง 7 ประการดังกล่าว การพัฒนาชุมชนถือเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ คือมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์รวมถึงศักยภาพของมนุษย์เป็นหลักกล่าวได้ว่าการที่จะทำความเข้าใจความหมาย ลักษณะและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นจำเป็นต้องตระหนักในความจริงที่ว่า การพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงปรัชญา การกำหนดความหมายทิศทางและแนวทางของการพัฒนานั้น ย่อมจะแตกต่างกันไปตามค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานหรืออุดมการณ์ของสังคมและกาลเวลา ดังนั้นแนวทางการพัฒนาของประเทศที่มีความยึดมั่นในอุดมการณ์ทุนนิยมจึงอาจจะแตกต่างจากประเทศอุดมการณ์สังคมนิยมและเนื่องจากปรัชญาที่มองเห็นว่าเป็นสิ่งที่ปรารถนาเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ความหมาย แนวคิดและแนวทางการพัฒนาอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาด้วยเช่นกัน

จากความหมายของการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ ซึ่งลักษณะสำคัญของการพัฒนานั้น สนธยา พลศรี (2547, หน้า 5-6) อธิบายไว้เพิ่มเติม ดังนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ซึ่งเป็นลักษณะตามความหมายทางด้านพัฒนบริหารศาสตร์

2. มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้

3. มีลักษณะเป็นพลวัต คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

4. เป็นแผนโครงการ คือเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใครด้านใดด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเตรียมการไว้ล่วงหน้า

5. เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธีหรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

6. เป็นปฏิบัติการ คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิดหรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

7. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการในการที่จะพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตาม ถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้วจะไม่ใช้การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

8. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

9. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือสามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่เกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ปริมาณ สิ่งแวดล้อม ความคงทนถาวร การประเมินผลจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีความเหมาะสมหรือพึงพอใจหรือไม่ และระดับใด เป็นต้น

10. สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนานอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์ สังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แล้ว รูปแบบ กระบวนการและวิธีการพัฒนาก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วย การพัฒนาใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

กล่าวได้ว่าลักษณะโดยรวมของการพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ถ้าการพัฒนาขาดลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังกล่าวทั้ง 10 ประการข้างต้น จะเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบหนึ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกับการพัฒนาเท่านั้น โดยการพัฒนาอันมี

ความสำคัญเนื่องจากสภาพความแตกต่างของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งมีทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา ส่วนทางด้านสังคมก็มีทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ทำให้เกิดความพยายามในการพัฒนาเพื่อที่จะลดช่องว่างของระหว่างประเทศและสังคม ประกอบกับสภาพปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่ทำให้เกิดความพยายามที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้นและยังต้องการพัฒนาสิ่งที่ได้อยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิมหรือหากในกรณีที่มีสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป แนวทางการพัฒนาที่ทำอยู่เดิมไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม (ธีรวัลย์ ศิลารัตน์, 2549)

ความสำคัญของการพัฒนาจึงมีใน 2 แนวทาง คือ

1. การพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา
2. การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีกว่าเดิม

2.1.2 สรุป

การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผนด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง ซึ่งเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาอยู่ที่คนและคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งลักษณะโดยรวมของการพัฒนา คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน โดยการพัฒนาที่ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมให้มีคุณภาพนั้น คือการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมและการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิมในทุกด้าน ดังนั้นแล้วทุก ๆ ฝ่ายจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ด้วยการร่วมมือ ร่วมแรง ในการที่จะทำการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติของตนเองให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นไป

2.2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะ

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน

องค์การอนามัยโลก ให้ความหมายสุขภาวะว่าหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ไม่ใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น ต่อมาได้ให้นัยความหมายเพิ่มเติมว่าเป็นสุขภาวะที่สมบูรณ์ (Complete Well-being) นั่นคือมีสุขภาวะทั้งทางด้านร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา พร้อมทั้งขยายความว่า สุขภาวะทางกายได้แก่ ร่างกายที่สมบูรณ์ คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค การมีเศรษฐกิจที่ดี มีอาหารอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่ดี และไม่ได้รับบาดเจ็บ ไม่พิการ (บุญมี เมธางกูล, 2545) สุขภาวะทางจิต หมายถึง มีความคิดที่เป็นอิสระ ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว สุขภาวะทางสังคม บ่งชี้ถึงการอยู่ร่วมกันด้วยดีในระดับต่าง ๆ ทั้งในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก รวมทั้งบริการที่มีในสังคม ความสงบสุข นโยบายสังคมที่ดี สุขภาวะทางปัญญา ครอบคลุมถึงความรู้สึกรู้สึกเห็นอกเห็นใจ มีจิตสำนึกของความเอื้ออาทรต่อกัน รวมถึงการปฏิรูปทางจิตวิญญาณ (พัชรี คำรงสุนทรชัย, 2550) สุขภาวะ

เป็นการดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขทั้งกาย และจิต อาจกล่าวได้ว่ามิใช่เพียงไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บ แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โลกในปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาพคนไทย เกิดเป็นปัญหาด้าน สุขภาพ มลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาทั้งสิ้น ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บเช่นเกิดโรคเอดส์ เกิดโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด เกิดอุบัติเหตุสูงขึ้น เป็นต้น มีโรคหลายโรคที่อาจป้องกันหรือสามารถลดอัตราเสี่ยงลงได้ ซึ่งต้องการความร่วมมือร่วมใจจากหลาย ๆ ฝ่ายช่วยการสร้างเสริมสุขภาพให้กับคนในสังคมสุขภาพเป็นสิ่งที่ยั่งยืนและได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การหันมาดูแลสุขภาพของตนเองนับได้ว่าเป็นมิติใหม่ทางสังคมที่ก่อให้เกิดกระแสการรักสุขภาพขึ้น เห็นได้จากการหันมาสนใจในเรื่องของการออกกำลังกาย เช่น การปั่นจักรยาน การเต้นแอโรบิคแดนซ์ เป็นต้น การให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และคุณค่าแก่ร่างกายอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกระแสทางสังคมด้านสุขภาพที่กำลังได้รับความนิยมและได้รับการเอาใจใส่จากประชาชนโดยทั่วไปเป็นอย่างดี โดยความหมายของสุขภาพนั้นได้มีแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อเป็นการให้แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพด้วยเช่นกัน เพราะสุขภาพที่ดีย่อมเกิดขึ้นจากการมีสุขภาพที่ดีเป็นเบื้องต้น และสุขภาพไม่ได้หมายถึงความมีโรคหรือความไม่มีโรค แต่หมายถึงการอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุขทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งสุขภาพนี้มีมิติในตัวเอง 4 ด้าน ได้แก่ กาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งสุขภาพทั้ง 4 ด้านนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากการมีสุขภาพกายที่ดีก่อนเป็นเบื้องต้น (ไกรสร แสนวงศ์, 2562) ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิตยา ปุรกระโทก (2541) ได้กล่าวไว้ว่า สุขภาวะ หมายถึง สภาวะที่ดีและมีความสุข ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา โดยให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทุก ๆ ด้านอย่างเชื่อมโยงกัน รวมถึงปัจจัยทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลนั้นด้วย

ประเวศ ะสี (2545) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพว่าคือสุขภาพ สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา สุขภาพจึงแยกไม่ได้จากวิถีชีวิตที่จะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอ ประมาณอย่างมีเหตุผล และมีความรอบรู้เท่าทันโลก โดยสังคมจะต้องพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และนอกจากนั้นแล้วยังให้แนวคิดที่สะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทยและพุทธศาสนาไว้ว่า

สุขภาพ คือ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา หรือสุขภาพที่สมบูรณ์ทุก ๆ ทางเชื่อมโยงกัน โดยสุขภาพที่สมบูรณ์ทางกาย ย่อมหมายถึงการมีร่างกายที่สมบูรณ์

แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น สุขภาวะทางจิตใจ หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึง การมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพด้วย เป็นต้น สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง ความสุขอันประณีตที่เกิดจากการมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้า หรือความดีสูงสุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างของแต่ละบุคคล

การมีสุขภาพที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีพฤติกรรมที่ดีในการเสริมสร้างสุขภาพด้วย ซึ่งพฤติกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพมีดังนี้

1. การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ช่วยให้ร่างกายแข็งแรง จิตใจแจ่มใส และป้องกันโรคได้หลายอย่าง
2. กินอาหารที่ถูกต้อง คือ กินพอประมาณได้สัดส่วน ครบถ้วน กินผักผลไม้หลายๆ ช่วยป้องกันโรคอ้วน เบาหวาน โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคสมองเสื่อม
3. หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงอย่างน้อย 4 อย่าง คือ การสูบบุหรี่ ดื่มสุรามากเกินไป สำล่อนทางเพศ และพฤติกรรมเสี่ยงต่ออุบัติเหตุและภัยอันตราย
4. สร้างทักษะในชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ มีความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นลบ เช่น ความกดดันหรือการถูกชักชวนให้มีพฤติกรรมเสี่ยง
5. จัดสิ่งแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อสุขภาพ ทั้งทางกายภาพ ทางชีวภาพ และทางสังคม
6. มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีวิธีการหลากหลายที่จะช่วยให้บุคคลละความเห็นแก่ตัว เข้าถึงความดี เช่น การเล่น การเรียนรู้ การศาสนา การรวมกลุ่ม การเจริญเมตตา การสัมผัสธรรมชาติ ทำให้เข้าถึงความสุขทางจิตวิญญาณอันทำให้สุขภาพดียิ่ง
7. มีการเรียนรู้ที่ดี เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้สนุก เกิดปัญญา มีอิสรภาพ ทำให้มีความสุขและมีแรงจูงใจอยากเรียนรู้

พฤติกรรมสำคัญของการมีสุขภาพที่ดีคือ การออกกำลังกาย การกินอาหาร และการมีอารมณ์ที่สดชื่นแจ่มใส พฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบันนั้นกล่าวได้ว่าละเลยหลักการมีสุขภาพดีไปเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอาหารที่จำเป็นต้องพึ่งพาจากภายนอกหรือผู้อื่นเป็นหลัก โภชนาการที่ดีนั้นไม่ได้ถูกกล่าวถึงเท่าที่ควรในชีวิตประจำวัน สภาพการทำงานที่เร่งรีบและมีการแข่งขันสูง ทำให้พฤติกรรมทางสุขภาพเปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดโรคมัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตามมา และส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้างไปถึงการรักษาพยาบาลที่เป็นภาระของรัฐในปัจจุบัน

พัชรี ดำรงสุนทรชัย (2550) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ ไว้ว่า สุขภาวะมีความหมายเดียวกับสุขภาพที่มีบริบทที่กว้างขึ้น ไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะการไม่มีโรค ความทุกข์ทางกายหรือ

การมีอายุยืนยาวเท่านั้น แต่รวมถึงวิถีชีวิตที่มีความสุขหรือสภาวะที่มีความสุขที่เรียกว่าสุขภาวะ และไม่ใช่ความสุขที่ตั้งอยู่บนฐานของการบริโภค แต่เป็นความสุขที่เกิดจากความพอเพียง ต้องมองแบบองค์รวมและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

ประเวศ วะสี (2554) กล่าวว่า สุขภาวะไม่ใช่เรื่องของหมอ พยาบาล เรื่องของยาในโรงพยาบาลเท่านั้น แต่หมายถึงสุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา และ สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา ซึ่งสุขภาพจึงแยกไม่ได้จากวิถีชีวิตที่จะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอ ประมาณอย่างมีเหตุผล และมีความรอบรู้เท่าทันโลก โดยสังคมจะต้องพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทยและพุทธศาสนา

ปัญหาสุขภาพในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และยังคงกระทบออกไปเป็นวงกว้างทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่น มีการสะสมประสบการณ์และบทเรียนในการคิดวิเคราะห์และมีบทบาทในกระบวนการที่หลากหลาย เพื่อมุ่งสู่การทำงานพัฒนาชุมชนและสุขภาพของประชาชนให้เกิดความยั่งยืน โดยการทำงานเพื่อสุขภาพของชุมชนมีประเด็นที่กว้างขวางและเชื่อมโยงอยู่กับชีวิตของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาเกษตรกรรม การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การดูแลตนเองด้านสุขภาพ เป็นต้น สุขภาวะที่ดีจึงย่อมส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต ตลอดถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย ซึ่งการเสริมสร้างสุขภาวะนั้นเป็นสิ่งที่ทั้งประชาชนทั่วไปและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้การส่งเสริมทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้และการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะในการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เพราะสุขภาวะนั้นไม่ได้จำเพาะเฉพาะสุขภาพทางกายเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการมีสุขภาพที่ดีทั้งทางจิต สังคม และปัญญาด้วย ในปัจจุบันมีกระบวนการทัศน์ใหม่ที่มองสุขภาพในความหมายที่กว้างครอบคลุมถึงสุขภาพหลายมิติ ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาสุขภาพของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่การเสริมสร้างสุขภาวะแก่ประชาชนควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทุกภาคส่วนและร่วมกันผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งหากสามารถดำเนินการได้จะเป็นมิติที่สำคัญในการเสริมสร้างสุขภาวะให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืนตามแนวคิดสุขภาพทั้ง 4 ดังต่อไปนี้

สุขภาพทางกาย: “บริโภคนิยม” สู่ “โรคจากการบริโภค”

ปัจจุบัน เป็นยุคแห่งความล้นเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชนชั้นกลาง (พระไพศาล วิสาโล, 2553) พุดให้ชัดก็คือ เป็น “ยุคบริโภคนิยม” การที่คนจะมีสุขภาพกายที่สมดุลกับการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เรื่องง่ายเสียแล้ว ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า สังคมไทยได้เคลื่อนจากสภาวะที่มีเด็กขาดอาหารเป็นจำนวนนับล้านคน เมื่อ 30- 40 ปีก่อน แต่ขณะนี้มีปัญหาใหม่ คือเด็กและผู้ใหญ่น้ำหนักเกินถึงร้อยละ 30 -40 พุดง่าย ๆ ก็คือ กำลังเดินตามสังคมอเมริกา หรือสังคมยุโรป ทั้งหมดนี้เกิดขึ้น

จากการที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล คือ “บริโภคมากและออกกำลังกายน้อยเกินไป” หลายท่านก็คงได้ทราบข่าวว่าในช่วงปิดเทอม 2-3 เดือนที่ผ่านมา ปรากฏว่าเด็กจำนวนไม่น้อยมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น 4-5 กิโลกรัม เพราะเด็กจะเอาแต่นั่งดูโทรทัศน์ แล้วก็ไม่ได้นั่งดูเฉย ๆ แต่จะหาของขบเคี้ยวกินไปด้วย หรือไม่ก็นั่งแช่อยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์ทั้งวัน เล่นเกมออนไลน์ต่าง ๆ นี่คือสภาพที่เกิดขึ้นกับเด็กไทยในปัจจุบันและกับผู้ใหญ่ด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันนี้คนตายด้วยโรคขาดอาหารมีน้อยลง แต่ว่าคนที่ตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น กระทรวงสาธารณสุขถึงกับรณรงค์ให้มีการออกกำลังกายกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละครึ่งชั่วโมง เนื่องจากทุกวันนี้มีคนตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บชั่วโมงละ 9 คน โรคภัยไข้เจ็บ ก็คือ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ซึ่งเป็นโรคที่ส่วนใหญ่เกิดจากการอยู่อย่างสบายเกินไป ทุกวันนี้ “ต้องอยู่พอดีกินพอดี” เพราะถ้า “อยู่ดีกินดี” ก็จะไม่สบายอย่างที่ว่าเป็น “อ้วน” แล้วก็เจ็บป่วยง่าย ทุกวันนี้เอาความสะดวกสบายเป็นพระเจ้า จะไปปากซอยซึ่งอยู่ห่างแค่ 200 เมตรก็ไม่เดิน แต่ต้องนั่งมอเตอร์ไซด์รับจ้าง แม้แต่ในหมู่บ้าน ชาวบ้านชนบทก็ไม่ค่อยอยากจะได้เดินกันแล้ว มีรถยนต์ มีมอเตอร์ไซด์ก็ใช้กัน จะเห็นได้ว่าแม้ว่าสุขภาวะทางกายซึ่งดูเหมือนว่าเป็นเรื่องพื้นฐาน สังคมไทยก็มีปัญหาอันเนื่องมาจากการบริโภคเกินและการถือเอาความสะดวกสบายเป็นเกณฑ์ โดยไม่เคยคิดว่าความสะดวกสบายมันมีโทษอย่างไรบ้าง พ่อแม่บางคนเพื่อความสะดวกสบายของลูก แม่ไม่อยู่บ้าน พ่อไม่อยู่บ้าน ก็จะเอาขนมขบเคี้ยวสะสมไว้ในตู้เย็นให้ลูกกินได้ตลอดเวลา นี่คือนิสัยชั่วลูกแบบผ่อนส่งในยุคบริโภคนิยม

นอกจากนี้ยังมีปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการใช้สิ่งแวดล้อมเอาเปรียบทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินพอดี เกินจากขอบเขตของวิถีพอเพียง ทั้งหมดนี้ไปโยงเรื่องของสุขภาวะทางสังคม

สุขภาวะทางจิต: คิดให้ (อภัย) เป็น

ด้าน “สุขภาวะทางจิต” ปัจจุบัน ปัญหาความเจ็บป่วยทางจิตมีมากขึ้น คนที่มีปัญหาทางจิตเวลานี้ไม่ต่ำกว่า 2 ล้านคน ฆ่าตัวตายประมาณ 7.7 คนต่อประชากร 100,000 คน ซึ่งสูงมาก ความเครียด ความกดดันอาจมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากปัจจัยที่ชุมชนสังคมครอบครัวเปราะบาง ลูกขาดความอบอุ่น ครอบครัวทะเลาะกัน จากสถิติด้านครอบครัว พบว่า 1 ใน 4 ของพ่อแม่แยกทางกัน เด็กในชนบทประมาณร้อยละ 30 ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ครบหน้า แต่อาศัยอยู่กับยายหรืออยู่กับ “พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว” ทั้งหมดนี้ไปสู่ปัญหาทางจิต ซึ่งสะท้อนได้จากปัญหายาเสพติดหรือการใช้ยาคลายเครียดมากขึ้น ปัจจุบันปรากฏว่าประมาณ 1 ใน 4 ของใบสั่งยาในโรงพยาบาลชุมชน เป็นยาเกี่ยวกับการคลายเครียด หรือยาระงับประสาท บางคนมีอาการแปลก ๆ พวกใจสั้น หายใจไม่เต็มที แน่นหน้าอก พวกนี้เมื่อสาวไปจริง ๆ สาเหตุมักเกิดจากความเครียด เกิดจากความโกรธ โกรธพ่อโกรธแม่ บางคนโกรธพี่สาว ทำให้มีอาการปวดท้อง ปวดศีรษะ นี่คือนิสัยทางจิตที่นำไปสู่สุขภาพทางกาย ซึ่งเวลานี้เป็นเรื่องใหญ่

สุขภาวะทางสังคม: ชุมชนล่มสลาย ความรุนแรงและอาชญากรรมแพร่กระจาย

ด้าน “สุขภาวะทางสังคม” จะเห็นได้ว่าเมื่อครอบครัวเริ่มอ่อนแอ ชุมชนก็เริ่มแตกสลาย (ที่จริงไม่ได้เพิ่งเริ่มแต่เป็นมานานแล้ว หรืออาจจะแตกสลายเรียบร้อยแล้วในหลายชุมชน) ทุกวันนี้ มีเวลาให้กับคนอีกซีกโลกหนึ่งผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ไม่มีเวลาให้แม่แต่กับสมาชิกในครอบครัว ทั้งกับพ่อแม่หรือว่าลูก ๆ ที่อยู่ในบ้านเดียวกัน

นอกจากนั้น เรื่องสุขภาวะทางสังคม ยังสะท้อนจากปัญหาการข่มเหงทำร้ายหรือปัญหาอาชญากรรม ซึ่งทุกวันนี้ไม่มีความปลอดภัยแม้แต่ในบ้าน สามีกับภรรยาทะเลาะเบาะแว้งทุบตีกัน

ความรุนแรงในครอบครัว กลายเป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งในสังคมไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ จากงานวิจัยชิ้นหนึ่งพบว่า ผู้หญิงในกรุงเทพฯ ๓ ใน ๑๐ บอกว่าเคยถูกสามีใช้ความรุนแรง ความรุนแรงนี้ยังเกิดขึ้นระหว่างพ่อแม่กับลูก หรือว่าการกระทำชำเราโดยคนในครอบครัว นี่ก็จุดเล็ก ๆ ที่สะท้อนถึง “สุขภาวะทางสังคมที่อ่อนแอ”

ปัญหาอาชญากรรมยังไม่ต้องพูดถึง เมืองไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งอาชญากรรม ติดอันดับหนึ่ง อันดับสอง คือ “แอฟริกาใต้” นอกจากนั้นไทยยังได้ชื่อว่ามีโจร ขโมยชุกชุมมากอันดับสอง แอฟริกาใต้ติดอันดับหก

สุขภาวะทางปัญญา: ความสุขที่เกิดจากความพอเพียงและการให้

ความร้าวฉาน การไม่รู้จักรักการให้อภัย การแข่งดีชิงเด่นกัน ครอบครัวที่ไม่อบอุ่นเพราะผู้คนต่างสนใจเรื่องของตัวเอง ทุกคนต่างสนใจแต่การหาเงินหาทอง จน “เงินกลายเป็นพระเจ้า” หลายคนอ้างว่าต้องหาเงินเพื่อ “ความอยู่รอด” แต่ความอยู่รอดของเขา คือ การมีบ้านหลังใหญ่ มีที่ดิน มีเครื่องเพชร เครื่องประดับ ทรัพย์สิน มีเงินหลายล้าน ความอยู่รอดของเขาไม่ใช่แค่การมีกินมีใช้ แต่มันเกินเลย “ความพอเพียง” ไปแล้ว นี่คือข้ออ้างของคนจำนวนมากที่ทำให้ไม่มีเวลาอยู่กับครอบครัว ทั้งหมดนี้สะท้อนถึง “สุขภาวะทางปัญญา” คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตที่ไม่ถูกต้อง มีคนพูดเอาไว้ว่า “ปัญหาของคนที่เกิดจากความไม่เข้าใจในเรื่องเงินและความไม่เข้าใจในเรื่องชีวิต” คือ ไปคิดเอาว่าเงินจะเป็นคำตอบในชีวิตได้ คิดว่าเงินสามารถซื้อทุกอย่างได้ หรือคิดว่า “ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่มีเงินมาก”

แต่ มิฉฉาทธิหรือความหลงเกี่ยวกับเงินและวัตถุที่ทำให้สุข ทำให้เกิด “สุขภาวะทางปัญญา” ไม่ได้ ช้ำจะนำไปสู่ปัญหาสุขภาวะทางอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะสังคม

บางคนไม่เข้าใจคิดว่าต้องมีการบริโภคจึงจะมีความสุข ยิ่งบริโภคมากก็ยิ่งมีความสุขมาก เหล่านี้คือความหลง เพราะพบว่า บางครั้งคนที่มั่งเงินมากก็ไม่มีความสุข บางคนมีธุรกิจเป็นหมื่นล้าน แต่ก็ไม่มีความสุข

แต่ว่าแท้ที่จริงแล้ว ความสุขมาจากการเสียสละ จากการทำความดี ตอนนี้มีทัศนคติที่ผิดพลาดเกี่ยวกับเรื่องความสุข เพราะไปเข้าใจว่า “ยังมีมากยิ่งมีความสุขมาก” แต่ไม่ได้ตระหนักว่า “ความพอเพียง” ก็สามารถทำให้มีความสุขได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2553)

ทัศนคติพื้นฐานเพื่อพัฒนาสุขภาวะ : ปัจจัยกำหนดสุขภาวะ

ทัศนคติพื้นฐานที่นำไปสู่สุขภาวะทั้ง 4 ประการ ได้แก่

1. คิดถึงส่วนรวม คิดถึงผู้อื่นมากกว่าตัวเอง เวลานี้คนไทยคิดถึงตัวเองมากกว่าคนอื่น จะทำอะไรก็จะถามว่าทำแล้วฉันจะได้อะไร ไม่เคยถามว่าทำแล้วสังคมจะได้อะไร การรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นไปได้อย่างลำบากมาก เพราะรณรงค์สิ่งแวดล้อมต้องทำให้คนคิดถึงส่วนรวมมากกว่าความสะดวกสบายส่วนตัว ทำไมไม่ควรใช้โฟม หรือเปิดแอร์เต็มที่ ก็เพราะมันก่อปัญหาแก่ส่วนรวม ที่จะไม่ใช้โฟมหรือไม่เปิดแอร์ฟุ่มเฟือยก็ต่อเมื่อคิดถึงส่วนรวมมากกว่าความสะดวกสบายส่วนตัว แต่คนไทยตอนนี้คิดถึงตัวเองมากกว่าส่วนรวม คิดถึงตนเองมากกว่าคนอื่น คิดถึงตัวเองมากกว่าลูก คิดถึงตัวเองมากกว่าผัวหรือเมียด้วยซ้ำ

2. เห็นว่าความสุขไม่ได้เกิดจากวัตถุอย่างเดียวแต่มาจากที่อื่นด้วย ตอนนี้มีการรณรงค์ “ไม่ซื้อก็สุขได้” คนมักจะคิดว่ามีความสุขจากการซื้อ แต่อาจมาคิดว่าไม่พอ ต้องบอกว่า “สุขได้เพราะไม่ซื้อ” ซื้อแล้วทุกข์ไม่รู้ว่าจะเก็บไว้ที่ไหน ไม่รู้จะเที่ยวที่ไหนเพราะมีเงินมากเหลือเกิน ทุกข์เพราะซื้อมากเหลือเกิน บางคนมีเสื้อมากไม่รู้จะใส่ตัวไหน มีรองเท้าเป็นพันคู่เครียดไม่รู้จะใส่คู่ไหน แต่ที่จริงความสุขหาได้จากการทำงานและเสียสละ เช่น โครงการจิตอาสา ชวนคนทำความดี มีความสุขได้โดยทำความดี มีคนหนึ่งเขาไปนวดเด็กที่บ้านปากเกร็ด (เป็นเด็กกำพร้า กล้ามเนื้อลีบเพราะไม่มีใครอุ้ม) 2-3 ครั้งทุกสัปดาห์ เดิมเขาเป็นไมเกรน แต่การทำเช่นนั้นทำให้เขาหายไมเกรน ลืมกินยาไปเลย เด็กให้ความสุขแก่เขามาก ไม่ใช่เขาไปให้ความสุขแก่เด็กเท่านั้น กรณีนี้เป็นตัวอย่างการได้รับความสุขที่ไม่ได้มาจากการบริโภคเพียงอย่างเดียว ตอนนี้คนไทยวัยรุ่น หนุ่มสาวไม่ค่อยเข้าใจ แต่เมื่อเขาได้ทำเขาจะรู้ได้และพบว่า ความสุขเป็นเรื่องที่ทำหาย และเป็นสิ่งที่เงินทองซื้อไม่ได้

3. พึ่งพาน้ำพักน้ำแรงและความเพียรพยายามของตนเอง ไม่หวังลาภลอยคอยโชคและรวยลัด เช่น เล่นการพนัน เล่นหวย หวังพึ่งแต่จุดศุภยามเทพ (ซึ่งแม้ทุกวันนี้จะตกสมัยแล้วสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นก็มาแทนที่) การโกงข้อสอบ การโกงงบประมาณ เป็นผลมาจากความคิดว่าทำอย่างไรจะรวยโดยไม่ต้องเหนื่อย นักศึกษาก็คิดว่าทำอย่างไรจะเรียนดีได้โดยไม่ต้องเหนื่อย ทำอย่างไรจะได้คะแนนดีโดยไม่ต้องสอบ ถ้าไม่โกงก็ไปขอคะแนนจากอาจารย์ โดยการให้บริการพิเศษแก่อาจารย์เพื่อที่จะได้คะแนนดี

4. คิดดี คิดเป็น เห็นตรง ไม่คิดเอาแต่ใจตนเอง คือ รู้จักคิด คิดเกื้อกูลคิดเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เอาความถูกต้องเป็นหลัก ความถูกต้องเป็นรอง นี่คือทัศนคติที่จะนำไปสู่สุขภาวะ 4 ประการ

สำหรับทางพระพุทธศาสนา เรื่องของสุขภาวะได้มีแนวคิดในเรื่องสุขภาวะเชิงพุทธ (ไกรสรแสนวงศ์, 2562) ซึ่งเป็นวิธีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน หลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ได้ เช่น ไตรสิกขา ภavana 4 เป็นต้น ซึ่งการบูรณาการหลักธรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะให้มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องสุขภาวะทางด้านร่างกายให้มีความพร้อมเป็นเบื้องต้น เพราะสุขภาวะเชิงพุทธนั้นเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะ

ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่ไปด้วยกัน พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ให้คำนิยามของคำว่า สุขภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ดังนั้น การพัฒนาสุขภาพที่สมบูรณ์จึงต้องพัฒนาทั้งระดับภายในตัวบุคคล และทำที่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีหลักในการวัดว่าบุคคลจะมีภาวะเช่นนี้หรือไม่ ให้ดูจากผลของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สี่ด้านตามหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ภาวนา 4 (อง.ปญจก 22/79/144) ได้แก่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

1. กายภาวนา พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
2. ศิลภาวนา พัฒนาพฤติกรรม และความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม
3. จิตตภาวนา พัฒนาจิต คือ การฝึกจิตให้มีความเข้มแข็ง เจริญองกงามด้วยคุณธรรมและเป็นสุข
4. ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา คือการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาแบบวัดสุขภาพองค์รวมแนวพุทธ พบว่า จากการรวบรวมแนวคิดและองค์ประกอบสุขภาพองค์รวมแนวพุทธ ทำให้สามารถกำหนดขอบเขต (Domain) ของสุขภาพองค์รวมแนวพุทธ เป็นองค์ประกอบย่อยตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา และแบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยต่างๆ (พระครุชิต คุณวโร, 2551) ได้แก่

1. กายภาวนา หรือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องมีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องและไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ด้านการเสพ บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 รวมทั้งอุปกรณ์และเทคโนโลยี อย่างถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการเสพ บริโภค ใช้สอยอย่างสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ ด้านการใช้อินทรีย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้เท่าทันไม่เกิดโทษ และ ด้านสุขภาพร่างกาย คือ การดูแลสุขภาพทั้งร่างกาย และมีทัศนคติต่อการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพื่อเป็นเครื่องเกื้อหนุนชีวิตที่ดั่งาม
2. ศิลภาวนา หรือการพัฒนาพฤติกรรม และความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ได้แก่ ด้านปฏิสัมพันธ์ คือ รู้จักสงเคราะห์ เกื้อกูล และไม่เบียดเบียนต่อกลุ่มบุคคลต่าง ๆ สามารถปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ด้านการหาเลี้ยงชีพ ที่ประกอบสัมมาอาชีพ และการจัดสรรการใช้จ่ายที่ดี และ ด้านวินัย คือ เคารพกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบ จรรยาบรรณ เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข รวมทั้งการรู้จักปรับปรุงวินัยภายในตนเองให้สามารถทำงานได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
3. จิตตภาวนา หรือการฝึกฝนพัฒนาตนในด้านจิตใจ ได้แก่ ด้านคุณภาพจิต เป็นด้านคุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีความเสียสละแก่ส่วนรวม ด้านสมรรถภาพจิต เป็นด้านความสามารถของจิตที่จะช่วยควบคุมการทำงาน ความมุ่งมั่นในงาน หรือการคิด การตัดสินใจได้อย่าง

สมเหตุสมผล ได้แก่ สติ สมาธิ และความมุ่งมั่น และ ด้านสุขภาพจิต คือความสามารถที่จะมีความสุขท่ามกลางสถานการณ์ต่าง ๆ

4. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญาซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยควบคุมจิตและพฤติกรรมทั้งหมดของมนุษย์ ได้แก่ ด้านการปฏิบัติต่อความรู้ คือ การสามารถขวนขวายหาความรู้ในการทำกิจหน้าที่ หรือดำเนินชีวิตอย่างเข้าใจ และนำมาใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตรงตามจริง สามารถถ่วงถ่วงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ลึกซึ้ง และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งรับรู้ และเข้าใจทุกอย่างได้อย่างเท่าทันความเป็นจริง และ ด้านระดับความรู้ คือการมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิตและกิจการงานทั้งหลายการหยั่งรู้เข้าไปในความจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย และการรู้แจ้งส่งผลทำให้จิตใจ หลุดพ้นเป็นอิสระ

ดังนั้นแล้ว สุขภาวะเชิงพุทธนั้นคือการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการดูแลสุขภาพเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธนั้นเป็นการสร้างสุขภาพดีอย่างยั่งยืน เพราะสามารถดูแลได้ทั้งร่างกายและจิตใจ อันจะเป็นการพัฒนาสุขภาพให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2.2.2 แนวคิดธรรมนุญาว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2565

กรอบแนวคิด ธรรมนุญาว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ.2565 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566) มีจุดมุ่งหมายในเรื่องการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน หรือ sustainable livelihoods ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวคิดในเรื่องของ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนนี้ หมายรวมถึง ความสามารถ ทักษะ ทุน (ทั้งทางวัตถุและสังคม) และวิถีหรือกิจกรรมที่บุคคลและชุมชนนำไปใช้เพื่อการอยู่รอดอย่างยั่งยืน ซึ่งความยั่งยืน (sustainability) นี้หมายถึง การพัฒนาที่สามารถ สร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะ ต่อสิ่งแวดล้อม จนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยคำว่า sustainable livelihoods นี้หมายถึง “การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ ให้มีอยู่อย่างยั่งยืน”

เมื่อก้าวถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว “สุขภาพ” ถือเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่ง (precondition) สำหรับการพัฒนา อย่างยั่งยืนของทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ ในขณะเดียวกัน สุขภาพก็ยังจัดเป็นผลลัพธ์ของการพัฒนา อย่างยั่งยืนอีกด้วย โดยเชื่อว่าหากมีการจัดการได้ดีในเรื่องของ ปัจจัยที่กำหนดสุขภาพ (Determinants of Health) ในกลุ่มประชากรต่าง ๆ โดยเฉพาะกับกลุ่มประชากรที่ยากจนและกลุ่มประชากรที่อยู่ในสภาวะเปราะบางแล้ว ก็จะทำให้เกิดสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เป็นธรรม มีสภาพเศรษฐกิจที่พัฒนาและเป็นสังคมที่มีสุขภาพ

ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 มีกรอบ แนวคิดที่มุ่งสู่ “ระบบสุขภาพที่เป็นธรรม” ระบบสุขภาพที่มองในทุกด้าน คือ กาย จิต สังคม และ ปัญญา ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งการบริการสุขภาพ และการสร้างเสริมสุขภาพรวมถึงการจัดการปัจจัยสังคมที่กำหนดสุขภาพนั้น ในแต่ละส่วนต้องมีการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ (effectiveness) มีประสิทธิภาพ (efficiency) และ เป็นธรรม (equity) ด้วยการมีการอภิบาลระบบสุขภาพที่ดีหรือมีธรรมาภิบาล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การทำให้เกิด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี และการทำให้เกิดการ พัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในทุกกลุ่มวัยและทุกระดับ รวมถึง เพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายระบบสุขภาพที่พึงประสงค์ในระยะ 5 ปี คือ “ระบบสุขภาพที่เป็นธรรม”

โดยเนื้อหาในภาครวมของธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ คือ กรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพของประเทศ เป็นเสมือนพิมพ์เขียวที่ภาคส่วนต่างๆ มาร่วมกันกำหนดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของระบบสุขภาพ ทุกหน่วยงาน องค์กรรวมถึงชุมชน ท้องถิ่นจึงสามารถนำใช้อ้างอิงประกอบการจัดทำแผนนโยบาย รวมถึงกติการ่วมของชุมชนได้ โดยธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2565 เกิดจากการพัฒนาปรับปรุง ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา เพื่อคุณภาพการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันของประชากรในประเทศไทยต่อไป

2.2.3 แนวคิดธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566

“ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ” คือข้อตกลงร่วมหรือกติกาที่เป็นเจตจำนงและพันธะร่วมของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ประกอบด้วยแนวทาง 5 หมวด 30 ข้อ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในทุกระดับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพชุมชนและสังคม ทั้งยังสามารถร่วมกันจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ อย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม โดยไม่ขัดหรือแย้งกับธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ สู่เป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข” สืบไป

2.2.4 แนวคิดธรรมนูญชีวิตวิถีพุทธ

ธรรมนูญชีวิตวิถีพุทธ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ธวัชรรัตน์ แดงหาญ และพระประเสริฐศักดิ์รัตนธัญญ์, 2561) ระบุว่า การดำรงชีวิตนับว่าเป็นเรื่องใหญ่ เพราะจะต้องต่อสู้กับปัญหาน้อยใหญ่นานัปการ ทั้งปัญหาการครองชีวิต ปัญหาสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งแต่ละคนก็มีปัญหาที่แตกต่างกันไปคนละหลายปัญหา ชีวิตควรเป็นอยู่อย่างมีความสุข เมื่อคนที่เคยรู้จักคุ้นเคยเคยพบกัน คำถามประโยคที่สองหลังจากกล่าวคำว่า สวัสดีเป็นการทักทายคือ สบายดีไหม “คำว่าสบายดี” ใน ความหมายก็คือ มีความสุขเพราะมนุษย์โดยทั่วไปพากันแสวงหาความสุข ความสุขจึงเป็นเป้าหมายใหญ่ ของชีวิต ความสุขมีทั้งสุขแบบโลก และสุขแบบธรรม สุขแบบโลกเป็น

ความสุขของชาวโลก หรือชาวบ้าน ซึ่งได้แก่พวกคฤหัสถ์ หรือฆราวาสจะพึงมีความสุขแบบธรรมเป็นความสุขเกิดจากฉันทสมบัติ และภาวะที่ไม่มีกิเลส หรือปราศจากความทุกข์ทางใจ

มาตรฐานชีวิตชาวพุทธนี้ เกิดจากความดำริที่จะย้ําเน้นถึงความสำคัญของการที่ชาวพุทธควร จะมีข้อปฏิบัติกันอย่างจริงจัง โดยรื้อฟื้นข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ในสังคาลสูตร 27 ขึ้นมา ส่งเสริมให้เป็นเกณฑ์สำหรับชาวพุทธ ที่จะยึดถือปฏิบัติกันอย่างเป็นมาตรฐานทั่วไป ในการที่จะดำเนิน ชีวิตและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้ตั้งงามมีความสุขความเจริญ อันจะเป็นการสอดคล้องกับมติดั้งเดิมที่ อรรถกถา กล่าวไว้ว่า สังคาลสูตรนั้นเป็น "คิหิวินัย" คือ วินัยของคฤหัสถ์หรือแบบแผนการดำเนินชีวิต ของผู้ครองเรือน 28 คู่กันกับ "ภิกขุวินัย" คือ วินัยของพระภิกษุสงฆ์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้เขียนหนังสือ ธรรมนุญชีวิต โดยเนื้อหาได้รวบรวมจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาทั้งหลาย ซึ่งเป็น คัมภีร์ของพระพุทธศาสนา (ยุคแรก) สายเถรวาท ที่ทุกวันนี้ยังใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และถือ ปฏิบัติกันอยู่ ในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็น “จริยธรรมเชิงบวก” ประโยชน์สุขคือจุดหมาย หาใช่ทรัพย์และอำนาจไม่ พระพุทธศาสนาถือว่า สังคมเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสอันเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาตนเอง และเข้าถึงประโยชน์สุขได้ มากที่สุด เมื่อการดำเนินชีวิตและกิจการต่าง ๆ ยึดหลักความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจกัน มากกว่าจะมุ่งหา ผลประโยชน์ให้แก่ตน ก็จะเป็นผลปรากฏว่า ชีวิตและกิจการเหล่านั้นมิใช่จะเลวร้ายอย่างที่เรเคยคิด และที่แท้แล้วมันจะช่วยให้ชีวิตของเราโปร่งโล่งเบา สบายขึ้นด้วยคนกับสังคม

การที่คนอยู่ร่วมกันในสังคมสิ่งทีคนทั้งหลายมีความต้องการร่วมกันคือ

1) เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์นั้นต้องการหลายอย่าง แต่พื้นฐานจริง ๆ ก็คือปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากวัตถุนั้นแล้วมนุษย์ต้องการความรัก ความอบอุ่นความเข้าใจ ความปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่ง ที่พึงพาอาศัยกันและกัน

2) เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม การเป็นที่ยอมรับทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจ ความภูมิใจ ความเข้าใจที่จะทำกิจกรรม ให้กับสังคมทำให้เกิดความสุข แต่ถ้าไม่ยอมรับ ธรรมชาติของมนุษย์จะหลีกเลี่ยงจากสังคมนั้น ทำให้เกิดทุกข์ ไม่ประสบความสำเร็จ ในชีวิตและไม่มีความสุขที่จะอยู่ในสังคมนั้น ๆ

3) เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับตนเองและกลุ่ม มนุษย์จะรู้สึกว่ามีความปลอดภัยมีความเอื้ออาทรต่อกันเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดความเต็มใจ ก็จะช่วยกันสร้างสรรค์ ผลงาน เมื่อผลงานนั้นเกิดความสำเร็จจะกลายเป็นความภาคภูมิใจ สังคมก็จะเจริญก้าวหน้าการที่จะบรรลุตามความต้องการของสังคม ได้นั้น คนในสังคมต้องมีลักษณะดังนี้คือ

คนมีศีลธรรม (สมาชิกในหมู่อารยชน) คนมีศีลธรรม หรือมีมนุษยธรรม ที่เรียก ได้ว่าเป็น อารยชน มีธรรม คือคุณสมบัติ ดังนี้

ก. มีสุจริตทั้งสาม (ที่.ปา. 11/305/260) คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการ

- 1) กายสุจริต ความสุจริตกาย ทำสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย
- 2) วาจาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา
- 3) มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ

ข. ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม 10 ประการ (ที่.ปา. 11/347/362) คือ ทางกาย 3

1) ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบคั้นเบียดเบียน; มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือ เกื้อกูล สงเคราะห์กัน

2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอาไรต์เอาเปรียบเคารพสิทธิในทรัพย์สินของ กันและกัน

3) ละเว้นการประพฤติดินดลวงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น; ไม่ข่มเหง จิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

ทางวาจา 4

1) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความ จริงเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ

2) ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก; พูดแต่คำที่สมานและส่งเสริม สามัคคี

3) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย; พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง

4) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพื่อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ ถูก กาลเทศะ

ทางใจ 3

1) ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้อะไร; คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้เผื่อแผ่ กว้างขวาง

2) ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่ที่จะทำลาย; ตั้งความปรารถนาดี แผ่ ไผตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

3) มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผล ชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ธรรม 10 ข้อนี้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ (ทางทำกรรมดี) บ้าง ธรรมจริยา บ้าง อารยธรรม บ้าง เป็นรายละเอียดขยายความสุจริต 3 ข้อ ข้างต้นด้วย คือ ข้อ 1-3 เป็นกายสุจริต ข้อ 4-7 เป็นวาจสุจริต ข้อ 8-10 เป็นมโนสุจริต

ค. อย่างต่ำมี ศีล 5 (ที.ปา. 11/315/302) หลักความประพฤติ 10 ข้อต้นนั้น เป็นธรรมจริยาและเป็นอารยธรรมที่ ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำคนให้เจริญขึ้นพร้อมทั้งกาย ทางวาจา และทางใจ แต่ผู้ใดยังไม่มั่นคงในอารยธรรม ท่านสอนว่าผู้นั้นพึงควบคุมตนให้ได้ในทางกายและวาจาก่อนเป็น อย่างน้อย ด้วยการประพฤติตาม หลัก ศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยา 10 ประการนั้น ก็ยังจะได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลธรรม คือ

- 1) เว้นจากปาณาติบาต ละเว้นการฆ่าการสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย
- 2) เว้นจากอทินนาทาน ละเว้นการลักขโมยเบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
- 3) เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร ละเว้นการประพฤติผิดในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรัก ของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาให้สับสน
- 4) เว้นจากมุสาวาท ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขาหรือ ประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา

5) เว้นจากสุราเมรัย ไม่เสพเครื่องดองของมีเมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทหมัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม

แนวทางการประพฤติตนให้เป็นคนมีคุณแก่ส่วนรวม (สมาชิกที่ดีของสังคม) ของสมาชิกที่ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีธรรม คือ หลักความประพฤติ ดังนี้

ก. มีพรหมวิหาร 4 (อง.ปญจก. 22/192 318) คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม 4 อย่าง ต่อไปนี้

1) เมตตา ความรัก คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคน ประสบประโยชน์และความสุข

2) กรุณา ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

3) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็นเขาทำดีงามและประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุน

4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เที่ยงตรงดุจดาวชั่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม

เมื่อมีคุณธรรมภายในเป็นพื้นฐานจิตใจเช่นนี้แล้ว พึงแสดงออกภายนอกตามหลักความประพฤติต่อไปนี้

ข. บำเพ็ญการสงเคราะห์คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ที่เรียกว่า สังคหัตถ์ 4 (อง.จตุกก. 21/32/51) อย่างดังต่อไปนี้

1) ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

2) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) อัถตจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวายุช่วยเหลือ กิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้าน จริยธรรม

4) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน พูดสั้น ๆ ว่า ช่วยด้วยทุน ด้วยของหรือ ความรู้ ช่วยด้วยถ้อยคำ ช่วยด้วยกำลังงาน ช่วยด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา

คนมีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี มีส่วนในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว ที่เรียกว่า อปรีทานิยธรรม 7 ประการ (ที.ม. 10/136/82) คือ

1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตาม ระดับของตน) โดยสม่ำเสมอ

2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน

3) ไม่ถืออำเภोजใจใคร่ต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติวางไว้ และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนุญ

4) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้น มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง

5) ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก

6) เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ รั้งให้ทำดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี

7) จัดการให้ความอาทรักษา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิตผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยมีความสุข คนมีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ (ชีวิตที่เลิศล้ำสมบูรณ์)

คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตนจนไม่หวาดหวั่นพรันพรึงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนิน ชีวิตของตนอยู่อย่างดีที่สุดและได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นผู้อยู่อย่างผู้มีชัยประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต คนเช่นนั้นคือผู้ที่ได้เข้าถึงจุดหมายแห่งการมีชีวิต และดำเนินชีวิตของตนตามหลักการต่อไปนี้

ก. นำชีวิตสู่จุดหมาย คือ ดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิต ที่เรียกว่า อุตถะ หรือ อรรถ 3 คือ

1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือ ประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญ คือ

- ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- ข) มีเงินมีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
- ค) มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม
- ง) มีครอบครัวมีความสุข ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าเชื่อถือ

ทั้งหมดนี้ พึ่งให้เกิดมิโดยธรรม และใช้หรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขโดยชอบทั้งแก่ตน

และผู้อื่น

2) สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลียดตาเห็น หรือ ประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายในโดยเฉพาะ

- ก) ความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ
- ข) ความภูมิใจ ในชีวิตสะอาดที่ได้ประพฤติแต่การดีงามสุจริต
- ค) ความอิมใจ ในชีวิตมีคุณค่า ที่ได้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์
- ง) ความแก้แค้นล้ามั่นใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหานำพาชีวิตไป
- จ) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสู่ภพใหม่

3) ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระ

- ก) ไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ
- ข) ไม่ผิดหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใด
- ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา

ง) เป็นอยู่และทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

อรรถะ 3 ชั้นนี้ จัดแบ่งใหม่เป็น 3 ด้านดังนี้

1) อัตตัตถะ จุดหมายเพื่อตน หรือ ประโยชน์ตน คือ ประโยชน์ 3 ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงทำให้ เกิดขึ้นแก่ตนเองหรือพัฒนาชีวิตของตนให้ลุล่วง

2) ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือ ประโยชน์ผู้อื่น คือ ประโยชน์ 3 ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงช่วยเหลือให้ผู้อื่นหรือเพื่อนมนุษย์ได้บรรลุถึงด้วยการชักนำสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของเขาเอง ขึ้นไปจนเข้าถึงตามลำดับ

3) อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์สุขและความดี งามร่วมกันของชุมชนหรือสังคม รวมทั้งภาวะและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ เช่น ป่า แม่น้ำ ถนน หนทาง และทางนามธรรม เช่น ศีลธรรม วัฒนธรรม ซึ่งพึงช่วยกันสร้างสรรค์บำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ ทั้งตนและผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมาย 3 ชั้นข้างต้น อย่างน้อยไม่ให้การแสวงประโยชน์ตนส่งผลกระทบเสียหายต่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ดังตัวอย่าง พระภิกษุเมื่อปฏิบัติตามพระวินัย ย่อมช่วยรักษาสามัคคีแห่งสงฆ์ อันเป็นบรรยากาศที่เกื้อหนุนให้ภิกษุที่อยู่ร่วมกันทุกรูปอยู่ผาสุกและเจริญอกงามในการปฏิบัติ จนอาจลุล่วงปรารถนาคือประโยชน์สูงสุด

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอนให้พุทธศาสนิกชนประพฤติ ปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานที่ บุคคล และเวลา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนในโอกาสต่างให้ เหมาะสมตามกาล บุคคลและสถานที่ โดยหลักธรรมเหล่านี้เอื้อต่อกัน ให้มีความ สว่าง สงบ และมีจิตใจเบิกบานอยู่เสมอ ผู้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติก็จะมีความสุข ความเจริญทั้งในปัจจุบันและอนาคตกาล

สรุปได้ว่า ธรรมานุญชีวิตวิถีพุทธ เป็นมาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ ซึ่งสอนให้คนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นที่ยอมรับของสังคมและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้ตนเองและสังคม

2.2.5 สรุป

โดยสรุป สุขภาวะองค์รวม คือสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ไม่ใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น ต่อมาได้เห็นความหมายเพิ่มเติมว่าเป็น สุขภาวะที่สมบูรณ์ (Complete Well-being) นั่นคือมีสุขภาวะทั้งทางด้านร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา สุขภาวะจึงเป็นการดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขทั้งกาย และ จิต อาจกล่าวได้ว่ามิใช่เพียงไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บ แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โดยการเชื่อมโยงเข้ากับคุณลักษณะสุขภาวะเชิงพุทธมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ยิ่งในยุคปัจจุบันด้วยแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นปัญหาด้าน สุขภาพ มลภาวะที่

เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาทั้งสิ้น ทางส่วนภาครัฐบาลและคณะสงฆ์จึงมีแนวทางในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาสุขภาพในประเด็นของสุขภาพต่าง ๆ ให้ดีขึ้น จนเกิดเป็นแนวทางการขับเคลื่อน แนวทางธรรมนุญต่าง ๆ เพื่อนำปฏิบัติ ดังนั้นการมีสุขภาพที่ดีจึงเป็นภาวะที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีร่างกายที่แข็งแรง มีอายุยืนยาว มีจิตใจที่ดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเหตุมีผล อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2.3. แนวคิดของชุมชน

1. ความหมายโดยสามัญสำนึก

“ชุมชน” ต้องประกอบด้วยหลาย ๆ ครัวเรือนที่อยู่ใกล้เคียงกันซึ่งทุกคนยอมรับว่าอยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกัน (พทยา สายหู, 2534)

2. ความหมายโดยรูปศัพท์

“ชุมชน” หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

3. ความหมายทางวิชาการ

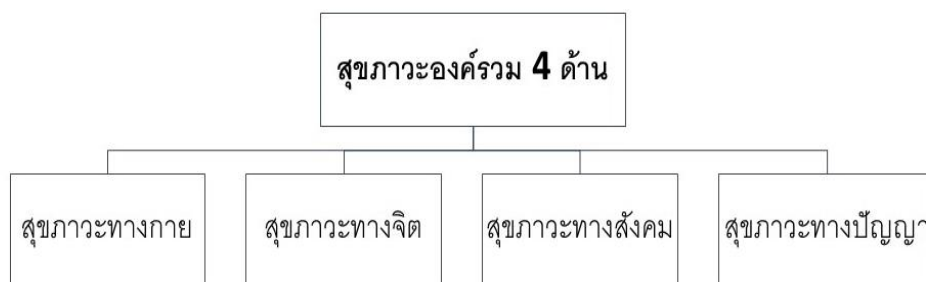
ประเวศ วะสี (2541) ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

สรุปความหมาย “ชุมชน” ชุมชน คือกลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกันมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพากัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน

2.4. สรุป

สรุปประเด็นที่ได้แสดงในข้างต้นได้ว่า การพัฒนาสุขภาพชุมชน หมายถึงการที่ชุมชนนั้น ๆ มีลักษณะสุขภาพที่เป็นสุขภาพองค์รวมที่สมบูรณ์คือมีสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชุมชนนั้น ๆ มิใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นกับประชากรในชุมชน แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โดยการเชื่อมโยงเข้ากับคุณลักษณะสุขภาพเชิงพุทธ ที่นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ตามกรอบแนวคิด คุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป้าหมายของระบบสุขภาพตามธรรมนุญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2565 และธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์

แห่งชาติ พ.ศ.2566 ได้ระบุไว้ และนำมาพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพตามแนวทางธรรมนุญวิถีพุทธ เพื่อให้ประชากรในชุมชนและชุมชนเกิดการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยการให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ ให้มีอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของสุขภาวะชุมชน ทั้ง 4 ด้าน

บทที่ 3

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บทบาทพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอข้อมูลของการดำเนินงานรวมถึงแนวทางปฏิบัติและหลักธรรมที่สนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- 3.1 บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะต่อชุมชน
- 3.2 บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชน
- 3.3 บทบาทพระสงฆ์ในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาวะชุมชน
- 3.4 บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
- 3.5 แนวทางและหลักธรรมที่สนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน
- 3.6 สรุป

3.1. บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะต่อชุมชน

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะในชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) พระครูโสภณคุณาทร เจ้าอาวาสวัดคลองเปล พระผู้จัดสรรองค์ความรู้ สู่การพัฒนาสุขภาวะชุมชน

ในหนังสือสังฆะเพื่อสังคม บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2557) ได้มีการนำเสนอผลงาน ประสบการณ์และแนวคิดของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม จากพระสงฆ์ตัวแทน 4 รูปจากทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย ซึ่งในส่วนของภาคใต้ นั้น พระครูโสภณคุณาทร เจ้าอาวาสวัดคลองเปล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้รับคัดเลือกในครั้งนี้ ในการแสดงให้เห็นบทบาทของการทำงานของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม ซึ่งมีแนวทางดังนี้

จัดสรรวัด สู่พื้นที่ส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาวะ และลานวัฒนธรรม

พื้นที่อาคารภายในวัดคลองเปล ได้ถูกจัดแบ่งเป็นห้องพยาบาลสำหรับตรวจสุขภาพของคนแก่ในชุมชน ประกอบด้วย เตียงนอน รถเข็น เครื่องวัดความดัน ยาสามัญประจำบ้าน และโล่ประกาศนียบัตร เชิดชูการทำงานทางด้านสาธารณสุข งานจิตอาสาจากทั้งภาครัฐและเอกชน มีมุมให้

ความรู้เรื่องสุขภาพ และข่าวประชาสัมพันธ์การทำงาน ของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โต้ะประชุมงานเมื่อมีกิจกรรมหรือเรื่องร้องทุกข์ เหล่าอสม.และชาวบ้านจะมาร่วมตัวกันที่นี่เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน

เนื่องจากวัดคลองเปลนั้นเป็นมากกว่า “วัด” ในความรู้สึกของชาวบ้าน จึงทำให้พื้นที่ภายในวัดถูกจัดสรรปันส่วนให้เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์สำหรับทุกกลุ่มคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ และคนแก่ โรงซอม มโนราห์สำหรับเด็ก ๆ สถานีวิทยุชุมชนที่ถือเป็นแห่งประชาสัมพันธ์ข่าวสารความเป็นไปของชุมชนและเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งหลักสูตรการสอนที่ถูกส่งผ่านไปตามเสียงตามสายและห้องพยาบาลชุมชนสำหรับตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ อาจเรียกได้ว่าเป็นศูนย์สามวัยที่ถูกจัดวางไว้ภายในวัดแห่งนี้ จึงไม่น่าแปลกใจหากเมื่อได้เข้ามาเยี่ยมชมวัดคลองเปลแล้ว พบเจอคนสามรุ่นสามวัยเดินไปมาภายในวัดตลอดทั้งวัด รวมทั้งยังมีกิจกรรมหมุนเวียนสำหรับคนทุกเพศทุกวัย เพื่อเปิดโอกาสให้คนได้เข้าวัด โดยไม่จำเป็นต้องเข้ามาทำบุญทำวัตรสวดมนต์เพียงเท่านั้น วัดคลองเปลจึงเป็นมากกว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แต่กลับเป็นพื้นที่สามัญที่เข้าถึงทุกความต้องการของคน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการสอดแทรกคำสอนพุทธศาสนากับชีวิตจริงจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องสัมผัสอยู่ตลอดเวลา โดยไม่รู้ตัว เรื่องของสาธารณสุขมูลฐานที่วัดคลองเปลมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 ความเจ็บป่วยสำหรับคนจนถือเป็นเรื่องยากลำบาก ที่นี่จึงมีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้บริการและมีรถสำหรับเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่มีฐานะยากจน

มิติ “บ้าน วัด อนามัย” เป็นมิติการทำงานร่วมกันของพระครูโสภณคุณาทร ชาวบ้านคลองเปล และเหล่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยเน้นสุขภาวะทางกายและใจเป็นสำคัญ ซึ่งหมายรวมถึงสุขภาวะของพระสงฆ์ด้วย

สำหรับที่นี่ไม่มีเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ต้องมองข้ามในประเด็นสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นของคนในชุมชนและพระสงฆ์ ความสำคัญคือทางเจ้าอาวาสมีจุดมุ่งหมายให้วัดเป็นที่พึ่งสำหรับคนทุกเพศทุกวัย มีความสุขอย่างเพียงพอ สุขภาพ กายที่แข็งแรงและมีสุขภาพใจที่แข็งแรง นี่คือนสิ่งที่พระครูโสภณคุณาทรใช้ความพยายามอย่างมากเป็นเวลากว่าเกือบทั้งชีวิต เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งกาย ใจ และไม่ห่างไกลพระพุทธศาสนาถึงปัจจุบัน

2) การสืบสานตำรายาแผนโบราณเพื่อรักษาประชาชนในชุมชน

ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ มีตำรับตำราเกี่ยวกับยาสมุนไพรแผนโบราณ รวมถึงวิธีการขั้นตอนการรักษาผู้ป่วยตามตำรับตำราแผนโบราณอยู่เป็นจำนวนหลายพื้นที่ ซึ่งตำรายาเหล่านั้นล้วนได้รับการสืบทอดและเก็บรักษาอยู่ในวัดเป็นส่วนมาก เท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น มีหลาย ๆ วัดได้จัดการปรุยาเหล่านั้นเพื่ออนุรักษ์ชาติโยมในคราวเจ็บไข้ได้ป่วย หรือบางวัดก็ได้มอบสูตรการรักษา หรือแม้กระทั่งถ่ายทอดวิชาการรักษาผู้ป่วยให้ทางอุบาสก อุบาสิกา ได้มีความรู้ความชำนาญในการได้ช่วยเหลือผู้คนในปัจจุบัน อาทิเช่น วัดศิระชะคีรี ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ได้ผลิตยาหม่องสมุนไพร รวมถึง ยาลมสมุนไพร เพื่อใช้รักษาคน , วัดอู่ตะเภา ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และวัดเนินไศล ตำบลน้ำน้อย ได้มีการสืบทอดการรักษาผู้ป่วยทางกระดูก , วัดท่านางหอม ชาวบ้านได้ร่วมกันสืบทอดการผลิตยาหม่องสมุนไพร หรือแม้กระทั่งโครงการก่อสร้างห้องอบสมุนไพรของวัดคลองเปล , การผลิตน้ำมันกัญชา ของที่พักรักษาบ้านในไร่ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการมีบทบาทในการปลูกพืชสมุนไพรเป็นแปลงสาธิตตัวอย่างของสมุนไพร ซึ่งเป็นภูมิความรู้ให้ประชาชนได้รู้จักและรู้ประโยชน์ของสมุนไพรไทย ที่จะนำไปบรรเทาการรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วยอีกหลายวัดด้วยกัน อาทิเช่น แปลงสมุนไพรวัดศิระศิรี , วัดคลองเปล เป็นต้น

3) การปลูกพืชผักปลอดสารพิษในวัดเพื่อส่งเสริมความรู้เรื่องสุขภาพชุมชน

ในยุคปัจจุบัน ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ได้เจริญแบบก้าวกระโดดนั้น สารเคมีที่เจือปนมากับพืชผักในการบริโภคของประชาชน นับได้ว่าเป็นปัญหาอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าประชาชนได้บริโภคผักที่เจือปนสารเคมีเข้าไปแล้ว การสะสมของสารเคมีดังกล่าวในร่างกายก็อาจทำอันตรายแก่ประชาชนที่บริโภคได้ ทางคณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงได้จัดทำแปลงปลูกพืชผักสวนครัว ปลอดสารเคมีขึ้น เพื่อแจกจ่ายให้กับญาติโยมที่สนใจในการบริโภคผักปลอดสารพิษ ทั้งนี้ปรากฏกิจกรรมนี้อยู่ในหลาย ๆ วัดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ อาทิเช่น วัดท่าแซ ตำบลคลองอู่ตะเภา , วัดน้ำน้อยใน ตำบลน้ำน้อย หรือที่พักรักษาหลวงปู่ทวดหน้าพุทธมณฑลสงขลา เป็นต้น

3.2. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชน

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้มีบทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชนดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) อาคารเย็นศิระ ที่พักรักษาของผู้ป่วยยากไร้ ณ วัดโคกนาว อำเภอหาดใหญ่

ภายหลังจากโรงพยาบาลสงขลานครินทร์เปิดบริการเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2525 ผู้ป่วยและญาติที่มีฐานะยากจนและ อยู่ห่างไกลโรงพยาบาล เมื่อเจ็บป่วยได้ขอเข้าพักรักษาที่วัดโคกนาว (เดิมเป็นสำนักสงฆ์) ตั้งอยู่ ตรงข้ามกับโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ วันละหลาย ๆ คนซึ่งเป็นภาระกับทางวัดเป็นอย่างมาก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้หารือกับสโมสรโรตารีหาดใหญ่ และสมาคมธรรมศาสตร์ จัดกิจกรรมเดินสุขภาพและการกุศล เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2525 ได้รับเงิน 128,104 บาท ในขณะที่การก่อสร้างได้ออกแบบและประมาณการราคาก่อสร้างไว้ 300,000 บาท คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สโมสรโรตารีหาดใหญ่ รวมทั้งคณะกรรมการวัดโคกนาว ได้ช่วยกันจัดหาวัสดุก่อสร้างเพิ่มเติม จนกระทั่งการก่อสร้างแล้วเสร็จประมาณกลางเดือน

พฤษภาคม 2526 และได้ทำพิธีมอบอาคารให้วัดโคกนาว เพื่อเป็นที่พักผู้ป่วยชั่วคราว จำนวน 1 หลัง รองรับผู้ป่วยและญาติได้ 48 ราย / วัน โดยเปิดให้บริการเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2526 แบ่งครึ่งชาย และหญิง ต่อมาจำนวนผู้ป่วยและญาติเพิ่มมากขึ้นจนอาคารไม่สามารถรองรับได้ ภายหลังจากความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในคราวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2529 ได้พระราชทานราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นทุนเริ่มต้นในการก่อสร้างอาคารที่พัก จำนวน 300,000 บาท ให้แก่ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ (รศ.นพ.อุดม ชมชาญ) เพื่อก่อสร้างอาคารที่พักผู้ป่วยเพิ่มเติม ผู้อำนวยการโรงพยาบาล ฯ ได้รายงานในที่ประชุมคณะกรรมการประจำคณะ ฯ และเสนออธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เพื่อให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการก่อสร้างอาคารที่พักผู้ป่วยและญาติ ประกอบด้วยบุคคลจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น เทศบาลหาดใหญ่ (ปัจจุบันเทศบาลนครหาดใหญ่) สโมสรโรตารีหาดใหญ่ สโมสรไลออนส์หาดใหญ่ ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 3 กรรมการสำนักสงฆ์วัดโคกนาว กรรมการสถาปนิกทักษิณ และบริษัทหาดทิพย์ จำกัด (มหาชน) ร่วมกันระดมทุนก่อสร้างอาคารที่พัก เพิ่มอีก 1 หลัง เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 3 ชั้น สามารถรับ ผู้ป่วยและญาติได้ เฉลี่ย 250 คน / วัน วันที่ 9 มกราคม 2531 การก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จ คณะกรรมการมีมติใช้ชื่อว่า “อาคารเย็นศิระ” เพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นการแสดงออกถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อน้อมเกล้าถวายเป็นพระราชสักการะเฉลิมพระเกียรติ ในศุภวาระที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ 60 พรรษา จากความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนผู้มีจิตศรัทธาทำให้ มหาวิทยาลัย ฯ สามารถรวบรวมเงินบริจาคได้ เป็นเงิน 2,781,553.40 บาท รวมค่าใช้จ่ายในการ ก่อสร้าง 1,785,655 บาท ยอดคงเหลือ 995,888.40 คณะกรรมการมีมติจัดตั้ง “กองทุนเย็นศิระ” เพื่อใช้ในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร วันพุธที่ 28 กันยายน 2531 เวลา 10.00 น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดอาคาร เย็นศิระ เพื่อใช้เป็นที่พักผู้ป่วยและญาติตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา วันที่ 11 ตุลาคม 2549 เจ้าอาวาส วัดโคกนาว (ท่านพระครูปลัดลิ่ง ฐิตปุญโญ) ได้ทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรมอบการบริหารจัดการให้กับโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ เนื่องจากผู้เข้าพักอาศัยเจ็บป่วยด้วยโรคที่มีความยากจนเพิ่มมากขึ้นและอาคารชำรุด ในปี พ.ศ. 2552 คณะบดีคณะ แพทยศาสตร์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ และทีมงานสิทธิประโยชน์ผู้ป่วย ได้เสนอของบประมาณของจังหวัดสงขลา เป็นงบประมาณแผ่นดิน ได้รับสนับสนุนเป็นเงิน 20,000,000 บาท จัดสร้างอาคารเย็นศิระ 2 จำนวน 4 ชั้น และปรับปรุงหลังเก่าให้สามารถรองรับผู้ป่วยได้มากขึ้น วันที่ 26 เมษายน 2555 เจ้าอาวาสวัดโคกนาว ท่านพระครูปลัดลิ่ง ฐิตปุญโญ (อิน สุวรรณโณ) ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา ได้จัดทำหนังสือเป็นลายอักษรแสดง

การ อนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่วัดอันเป็นที่ตั้งอาคารเย็นศิระและบริเวณโดยรอบ ความกว้าง 15 เมตร ความยาว 60 เมตร รวมพื้นที่ 900 ตารางเมตร และวันที่ 28 มิถุนายน 2553 เปิดให้บริการ อาคาร เย็นศิระ 2 สามารถรองรับผู้ป่วยและญาติที่มีความยากลำบาก ห้างไกลโรงพยาบาล ได้พัก อาศัยยามเจ็บป่วยจำนวนมากได้ ปัจจุบัน อาคารเย็นศิระ มีอาคาร 2 หลัง อาคารเย็นศิระ 1 อาคาร 3 ชั้น มีชั้นลอย สามารถรองรับผู้ป่วยและญาติ 200 - 250 ราย / วัน และอาคารเย็นศิระ 2 อาคาร 4 ชั้น สามารถรองรับผู้ป่วยและญาติ 200 - 250 ราย / วัน รวม 500 คน / วัน (สถาบันพัฒนาและรับรอง คุณภาพโรงพยาบาล, ม.ป.ป.)

ผู้เข้าพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นผู้ยากไร้ที่เจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง หรือโรคเรื้อรัง มีทั้งชาวไทย- พุทธ ชาวไทย-มุสลิม ที่มีภูมิลำเนาห่างไกลโรงพยาบาลเดินทางมาจาก 14 จังหวัดภาคใต้ และภูมิภาค อื่น ๆ ทั่วประเทศ ทั้งที่มารับการฉายแสง รัยยาเคมีบำบัด ใส่แร่ มารับการผ่าตัด มาพบแพทย์ตามนัด ฯลฯ อาคารเย็นศิระไม่เพียงแต่เป็นที่พักพิงเพื่อมุ่งที่จะให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาโรคเท่านั้น แต่ยังได้ดำเนิน กิจกรรมที่กว้างขวางออกไปมากกว่าตัวผู้ป่วย กล่าวคือ ทุกภาคส่วนจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะ องค์กรรวม ในส่วนของผู้ป่วยจะช่วยให้ผู้ป่วยเห็นคุณค่าของชีวิต อยากรมีชีวิตที่ยืนยาว สามารถดูแล ตนเอง และผู้อื่น เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกันฉันท์ กัลยาณมิตร ใน ส่วนของบุคลากรทางการแพทย์ อาคารเย็นศิระ เป็นแหล่งของการศึกษา การเรียนรู้ ของแพทย์ นักศึกษาแพทย์ รวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์ ให้เข้าใจมิติของจิตวิญญาณของผู้ป่วยและ ญาติ อันได้แก่ เรื่องของ ความเชื่อ ความศรัทธา สิ่งที่ทำให้ผู้ป่วยให้ความสำคัญ ให้คุณค่า อันจะช่วย บรรเทาอาการเจ็บปวดจากโรค และช่วยให้ผู้ป่วยมีชีวิตที่ยืนยาว ทั้งยังเป็นที่พักพิง หล่อหลอม บ่ม เพาะ ฝึกปฏิบัติให้กับนักเรียน นักศึกษา คณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และใกล้เคียง ให้รู้จักการให้ การมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร รู้สึกถึงความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ อันเป็นการสร้างคน รุ่นใหม่ให้มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ มีความเห็นอก เห็นใจ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์

อาคารเย็นศิระ ซึ่งมีสถานที่ตั้งภายในบริเวณวัดโคกนาว อันเป็นวัดในบวรพุทธศาสนา โดย ได้รับการอนุเคราะห์และการสนับสนุนจากเจ้าอาวาส เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะภาค ให้ใช้พื้นที่ นับเป็นเมตตาธรรมของฝ่ายพระศาสนา ที่แผ่แผ่ไปยังผู้ทุกข์ยาก ไม่ว่าจะนับถือศาสนาหรือ มีความ เชื่อในลัทธิศาสนาใด นับเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสมานฉันท์และภราดรภาพของประชาชน คนไทย รวมถึงการมีบทบาทของพระสงฆ์ในการมองเห็นอุปสรรคเกี่ยวกับงานสาธารณสุขของชุมชน และยังเป็นการอนุเคราะห์สถานที่ให้ใช้ในการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างเกิดประโยชน์ ในพื้นที่อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นับตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบัน

2) สมานคุณคลินิกการแพทย์แผนไทย วัดโคกสมานคุณ พระอารามหลวง

เรื่องสุขภาพนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน นับตั้งแต่สมัย พุทธกาล ซึ่งในขณะนั้นการเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ไม่ได้ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน แต่ก็ยังคง

ปรากฏหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ในการให้ความสำคัญต่อการรักษาโรค โดยในสมัยพุทธกาลนั้น อุบาสกผู้หนึ่ง ชื่อ ชิวโกมารภจัน ได้ทำหน้าที่เป็นแพทย์ประจำเมืองราชคฤห์ ดูแลรักษาผู้ป่วยทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ รวมถึงพระพุทธเจ้าและพระราชา ด้วยความรู้ความสามารถในทางการแพทย์ในขณะนั้น จนเกิดมีโรงพยาบาลชิวกัมพวัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ตรวจรักษาพุทธบริษัททั้ง 4 ในเขตโรงพยาบาลที่อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในเขตวัด

จวบจนถึงยุคปัจจุบัน ทางคณะสงฆ์ในหลาย ๆ พื้นที่ก็ยังคงอนุเคราะห์ให้มีการรักษาผู้ป่วยในเขตวัด โดยการอนุญาตให้สร้างโรงพยาบาล หรือคลินิกรักษาผู้ป่วยในที่ดินวัด ทั้งทางการแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบัน โดยในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น วัดโคกสมาณคุณ พระอารามหลวง โดยการนำของ พระธรรมวงศาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดโคกสมาณคุณ ซึ่งในปัจจุบันท่านได้มรณภาพแล้ว ท่านได้อนุญาตให้ทางกลุ่มผู้ชำนาญการทางแพทย์แผนไทย เปิดคลินิก เพื่อรักษาผู้ป่วยด้วยตำรับตำรายาแผนโบราณ ซึ่งได้เปิดทำการมาจนถึงยุคปัจจุบันโดยใช้ชื่อว่า “สมานคุณคลินิกการแพทย์แผนไทย”

นับเป็นอีกหนึ่งสถานที่ ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในเรื่องสุขภาพตลอดจนสุขภาพะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ได้อย่างดี

3) การอนุญาตให้ใช้ที่ดินวัดหรือที่ดินของพระสงฆ์ให้เป็นสถานที่รักษาพยาบาล

การอนุเคราะห์ให้ใช้ที่ดินวัด หรือยกที่ดินของพระสงฆ์ให้เป็นสถานที่รักษาพยาบาลนั้น มีปรากฏอยู่ในหลาย ๆ วัดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา เช่น

วัดวิมลคุณากร โดยพระครูวิมลอาจารย์คุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดวิมลคุณากร ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้บริจาคที่ดินจำนวน 5 ไร่ให้เป็นที่ตั้งของสถานีนามัยคลองปอม ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2543

พระครูโสภณคุณาทร เจ้าอาวาสวัดคลองเปล ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้บริจาคที่ดิน จำนวน 1 ไร่ ในการสร้างโรงพยาบาลศูนย์แพทย์ชุมชนคลองแห ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การอนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่ของคณะสงฆ์ในการกักกันคัดกรองโรคโคโรนาไวรัส 2019 สำหรับผู้ที่เดินทางกลับมาจากต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ.2563 จากวิกฤตการณ์โรคโคโรนาไวรัส 2019 ที่ผ่านมานั้น ในช่วงที่โรคได้เข้ามาระบาดในประเทศไทยใหม่ ๆ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2563 จนรัฐบาลได้ประกาศสภาวะฉุกเฉิน และมีมติให้กักตัวเพื่อคัดกรองสังเกตโรคผู้ที่เดินทางกลับมาจากต่างประเทศในครั้งนั้น ทำให้ภาครัฐบาลฝ่ายปกครองต้องหาสถานที่สำหรับรองรับในเหตุการณ์ครั้งนั้น และเนื่องจากว่าโรคนี้เป็นโรคอุบัติใหม่ จึงค่อนข้างที่จะหาสถานที่เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวอย่างยาก เพราะประชาชน ต่างตื่นกลัว ในเหตุการณ์ครั้งนี้ ทางคณะสงฆ์จึงยื่นมือเข้าช่วยเหลืออนุเคราะห์ให้ใช้สถานที่เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยอาศัยความเมตตาในเรื่องการให้ใช้สถานที่ ตามคำสั่งสอนของ

พระพุทธองค์ที่ว่า “ผู้ให้ที่พอกพาท้าย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง” (ส.ส. 15/42/58) ซึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้สถานที่เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว 3 ที่ คือ 1) ที่พักรักษาผู้ป่วยทวดหน้าพุทธมณฑลสงขลา ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) ที่พักรักษาผู้ป่วยทวดหน้าอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3) วัดศรีษะคีรี ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4) การจัดตั้งอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายในพื้นที่วัด

การออกกำลังกาย ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้สุขภาพของผู้ที่ได้ปฏิบัติมีร่างกายแข็งแรง และกิจกรรมนันทนาการ ในการผ่อนคลายด้านจิตใจและทำให้ร่างกายเบิกบานขึ้นมาได้ โดยในหลาย ๆ เขตพื้นที่วัดนั้น ทางคณะสงฆ์ได้ร่วมมือกับทางชุมชน จัดให้มีเครื่องออกกำลังกายขึ้นในพื้นที่วัด ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีพื้นที่สำหรับออกกำลังกาย โดยปรากฏว่าในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้นมีความร่วมมือจากทางวัดและชุมชนในการจัดพื้นที่และอุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายอยู่หลายวัด อาทิเช่น วัดชลธารประสิทธิ์ , วัดศรีสว่างวงศ์ เป็นต้น

3.3. บทบาทพระสงฆ์ในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชน

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) วัดท่านางหอม “วัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ” ระดับจังหวัดสงขลา ประจำปี 2566

โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ คือโครงการที่วัดมีการให้ข้อมูลด้านสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมและถือว่า การดูแลสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของทุกคนในวัด มีการจัดระบบ กระบวนการ และบริการให้ ความสำคัญกับเรื่องข้อมูลและการสื่อสาร และเอื้อให้พระสงฆ์ สามเณรและนักบวช มีความสามารถในการสื่อสาร การ ให้ข้อมูลสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม จนพระสงฆ์ สามเณร นักบวช ประชาชนและชุมชน เกิดการเข้าถึง เข้าใจ และนำข้อมูลไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ 2. เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ สามเณร นักบวชและประชาชน ให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย, 2563)

คุณลักษณะของวัดรอบรู้ด้านสุขภาพมีดังนี้

1. มีการบูรณาการเรื่องความรู้ด้านสุขภาพเข้าไปในพันธกิจ และนโยบายของวัด

2. มีการบูรณาการความรู้ด้านสุขภาพ ในการวางแผน การประเมินผลของพระสงฆ์ สามเณร และการพัฒนาวัด
 3. มีการพัฒนาศักยภาพ พระสงฆ์และสามเณร ให้เป็นผู้สื่อสารส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม
 4. มีการให้ประชาชนหรือบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมออกแบบการดำเนินงานและ ข้อมูลด้านสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น
 5. มีการจัดกิจกรรมเข้าค่าย หรือโครงการอบรมด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัย สิ่งแวดล้อม แก่กลุ่มหรือชุมชน
 6. มีกลวิธี กระบวนการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในการสื่อสารระหว่างพระสงฆ์ สามเณร และบุคคลอื่น และ สร้างความมั่นใจว่าแต่ละบุคคลที่ได้รับข้อมูลเกิดความเข้าใจและสามารถ นำข้อมูลไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพในรายที่มี สุขภาพดีและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในรายที่มีปัญหา สุขภาพได้
 7. มีการจัดช่องทางให้ประชาชนและชุมชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้ง่าย และสะดวก
 8. ออกแบบและเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เข้าถึงได้ง่าย เช่นข้อความองค์ความรู้ ติด บริเวณต้นไม้ บอร์ดประชาสัมพันธ์ในวัด หรือจัดมุมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ
 9. มีวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ในกลุ่มฆราวาสที่มีข้อจำกัดของการเรียนรู้
 10. สื่อสารความรู้เข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเทศนา การบรรยายธรรม มีการ สอดแทรกเรื่องการส่งเสริม สุขภาพและป้องกันโรค การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี
- ซึ่งในปี พ.ศ.2566 นั้น ทางวัดท่านางหอม โดยพระอธิการอนัน ขนติธมโม เจ้าอาวาสวัด ท่านางหอม ซึ่งได้ผ่านการอบรมเป็นพระคิลานุปัฏฐาก ของคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รุ่นที่ 1 ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องสุขภาวะชุมชนเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประจำตำบล รวมถึงกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านท่านางหอมร่วมกันขับเคลื่อนสนับสนุน ในเรื่องสุขภาวะชุมชน จนผ่านการพิจารณาได้รับรางวัล “วัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นสู่วัดรอบรู้ด้าน สุขภาพ” ระดับจังหวัดสงขลา ประจำปี 2566

2) โครงการในการให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐบาล ในการรณรงค์เรื่องสุขภาพ

ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทางฝ่ายภาครัฐบาล ได้ประสานงานขอความร่วมมือ กับทางคณะสงฆ์ในเรื่องสุขภาวะชุมชนในหลาย ๆ ครั้ง อาทิเช่น ในครั้งเกิดโรคระบาดโคโรนาไวรัส 2019 หรือแม้กระทั่ง การอบรม ประชุมในเวลาที่เกิดโรคเสี่ยงภัยในพื้นที่ อาทิเช่น การระบาดของโรค ไข้เลือดออกในพื้นที่ , โรคพิษสุนัขบ้า ในพื้นที่ ซึ่งทางหน่วยงานภาครัฐ จะขอความร่วมมือกับทาง

คณะสงฆ์ในการช่วยรณรงค์ในการป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ เหล่านี้อยู่หลายครั้ง หรือแม้กระทั่งการขอใช้พื้นที่ในวัดในการจัดอบรม หรือตรวจสุขภาพประจำปีของหมู่บ้าน เป็นต้น

3) กิจกรรมและนโยบายทางงานสาธารณสงเคราะห์ในการออกช่วยเหลือให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงของทางคณะสงฆ์

ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะไม่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้รักษาผู้ป่วยได้อย่างชำนาญการ แต่ที่ผ่านมานั้น คณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ก็ได้เข้าไปให้กำลังใจ นำสิ่งของไปให้กับผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งในกิจกรรมดังกล่าวนี้ ถือได้ว่า พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการให้ขวัญ ให้กำลังใจ แก่ผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าวดังเช่นคำโบราณที่ว่า พระมาโปรด ทั้งนี้กิจกรรมนี้ก็นับได้ว่าพระสงฆ์ได้มีบทบาทในกิจกรรมดังกล่าวอยู่เสมอ เช่น วัดน้ำน้อยใน วัดท่านางหอม ได้จัดกิจกรรมนี้ในทุก ๆ ปี เป็นต้น

4) การร่วมกิจกรรมทอดผ้าป่าเพื่อสนับสนุนการแพทย์โรงพยาบาลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร่วมมือกับทางภาครัฐ คือโรงพยาบาลหาดใหญ่จังหวัดสงขลามาเป็นเวลาหลายปีด้วยกัน เนื่องจากว่า ทางคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ได้เล็งเห็นความสำคัญของเรื่องสุขภาพและพร้อมที่จะร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมทางการแพทย์ ให้มีความสะดวก ในการบำบัดรักษาผู้ป่วยมนุษยร์่วมโลก ให้บรรเทาความทุกข์จากโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย ซึ่งกิจกรรมนี้ นับเป็นกิจกรรมตัวอย่างอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3.4. บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้มีบทบาทในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องโดยเฉพาะการใช้กลไกคณะสงฆ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสุขภาวะชุมชนดังตัวอย่างบทบาทที่เด่นชัดดังต่อไปนี้

1) การจัดอบรมพระคิลานุปัฏฐาก ของคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำวัด (อสว.) เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม มีหน้าที่ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธรวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรคและการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพพระสงฆ์ พระสงฆ์ที่จะเป็นพระคิลานุปัฏฐาก ต้องผ่านการอบรม โดยกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้ประสานจัดการอบรมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยการส่งเสริมสุขภาพและการดูแล

สุขภาพพระสงฆ์ เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจาก พระสงฆ์บางรูปอาพาธด้วยโรคต่าง ๆ ในขณะที่บางรูปไม่เคยเข้ารับการรักษาสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถ รู้ว่ามีภาวะเสี่ยงต่อโรคใดบ้าง ซึ่งจากข้อมูลกรมการแพทย์ ปี 2559 พบว่า พระสงฆ์-สามเณรอาพาธมารับการรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ โรคไขมันในเลือดสูง 9,609 ราย โรคความดันโลหิตสูง 8,520 ราย โรคเบาหวาน 6,320 ราย โรคไตวายเรื้อรัง 4,320 ราย และโรคข้อเข่าเสื่อม 2,600 ราย ในขณะที่ ปี 2559 พบว่า ผู้ป่วยที่เป็นพระสงฆ์เข้ารับบริการเป็นผู้ป่วยใน ในสถานบริการสาธารณสุขเขต 7ป่วยด้วยโรค 5 อันดับแรก คือ โรคกระเพาะอาหารลำไส้อักเสบ โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคปอดอักเสบ โรคไตเรื้อรัง (ระยะที่ 5) และโรคหลอดเลือดสมองชนิดขาดเลือด โดยสาเหตุของการเกิดโรคส่วนใหญ่มาจากปัญหาการบริโภคไม่ถูกหลักโภชนาการ อีกทั้งพระสงฆ์ไม่สามารถเลือกฉันอาหารเองได้ ต้องฉันอาหารตามที่ฆราวาสตักบาตรหรือนำอาหารมาถวาย ประกอบกับสถานภาพของพระภิกษุ ไม่เอื้อต่อการออกกำลังกาย ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรค จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้พระสงฆ์และวัดมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพเป็นศูนย์กลางสุขภาพชุมชน และจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ

กรมอนามัย และภาคีเครือข่าย อาทิ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและพระสงฆ์ นักพัฒนาได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์และวัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple) และขับเคลื่อนการดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศ ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญคือ พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมกับการดูแลปัฏฐากพระสงฆ์ ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม โดยมี พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) เป็นผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ด้วย ทั้งนี้ บทบาทของพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) มีหน้าที่สื่อสารเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ เฝ้าระวังสถานการณ์ด้านสุขภาพ ในวัดและชุมชน ประสานงานด้านสุขภาพพระสงฆ์กับคณะสงฆ์ และหน่วยงาน ด้านสาธารณสุข ให้บริการสุขภาพเบื้องต้นแก่พระสงฆ์ในพื้นที่ รวมถึงให้คำปรึกษา แนะนำ ถ่ายทอดความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพแก่ชุมชน และดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพ ตามหลักพระธรรมวินัย

ในที่ผ่านมา นั้น ทางคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการส่งเสริมจัดพระภิกษุเข้ารับการรักษาพยาบาลพระคิลานุปัฏฐากมาแล้ว 2 รุ่น คือ รุ่นที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2563 มีพระภิกษุผ่านการอบรมทั้งสิ้น 59 รูป และรุ่นที่ 2 เมื่อปี พ.ศ.2566 มีพระภิกษุผ่านการอบรมทั้งสิ้น 22 รูป รวมในอำเภอหาดใหญ่ มีพระคิลานุปัฏฐากที่ผ่านการอบรมทั้งสิ้น 81 รูป

จากตัวอย่างที่กล่าวมาในข้างต้น สามารถที่จะพิจารณาได้ว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงยุคปัจจุบัน โดยมุ่งหวังที่จะให้สังคม ชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีสุขภาวะชุมชนที่ดี ทั้งนี้ เพราะพระสงฆ์ในพื้นที่นั้น ประกอบด้วยคุณธรรมซึ่งได้แก่คุณธรรมในหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหะวัตถุ 4 ในการที่จะเอื้อเพื่อให้ชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ภายใต้สุขภาวะที่ดี ไม่เว้นแม้กระทั่งในยามที่บ้านเมืองเกิดสภาวะวิกฤตการณ์โรคโคโรนาไวรัส 2019 ซึ่งนับได้ว่าเหตุการณ์ที่ผ่านมาในครั้งนั้น พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือวิกฤตการณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นการร่วมมือกับทางอาณาจักรร่วมกับพุทธศาสนจักร ที่ร่วมมือกันช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในเหตุการณ์ครั้งนั้น

สรุปบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้แสดงมาในเบื้องต้นนั้น เป็นตัวอย่างบทบาทจริงที่มีมาตั้งแต่ในสมัยอดีตและปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยทั้งนี้ในหลาย ๆ กิจกรรมสามารถที่จะพัฒนากิจกรรมนั้นต่อไปในอนาคต รวมถึงกิจกรรมหรือบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนของพระสงฆ์ในอำเภอหาดใหญ่ที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ด้วยเช่นกัน เพื่อพัฒนาสืบไปได้เป็นอย่างดียิ่งขึ้น.

3.5. แนวทางและหลักธรรมที่สนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้แนวทางและหลักธรรมในการสนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยบทบาทนั้นคือการแสดงออกและการกระทำที่ให้มีผล (พระชนินสิทธิ์ สุทธิจิตโต (ภูเมศโปสยานนท์), 2560) ของพระสงฆ์ โดยการนำแนวทางในหมวดที่ 4 ว่าด้วยบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคมของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 คือแนวทางกำหนดวิธีดำเนินการให้พระสงฆ์สามารถนำไปปฏิบัติตามในการมีบทบาทกับสุขภาวะชุมชน ซึ่งมีแนวทาง 4 ข้อปฏิบัติ ที่สามารถเป็นฐานสำคัญในบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ต่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ได้อย่างยั่งยืนดังนี้

หมวด 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคม

ข้อ 22 พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะในทุกมิติ สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ชุมชนและสังคมพึงเปิดกว้างให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์เป็นหุ้นส่วนในทุกระดับ

ข้อ 23 พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึงพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคม พร้อมทั้งนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย ไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ รัฐ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนพึงให้การส่งเสริมและสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อ 24 คณะสงฆ์แต่ละระดับพึงกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการและกิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาวะชุมชนและสังคม สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อ 25 คณะสงฆ์พึงใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับ รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ สุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

แนวทางปฏิบัติทั้ง 4 ข้อนี้ คือแนวทางที่สามารถจะทำให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทกับเรื่องสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่ อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างมีคุณภาพต่อไป โดยในการวิจัยในครั้งนี้ผู้ทำการวิจัยได้นำแนวทางทั้ง 4 ข้อนี้มาใช้เป็นข้อมูลในกรอบแนวความคิดของงานวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ อีกทั้งพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ได้นำแนวคิดหลักธรรมที่ใช้ในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน โดยตลอดระยะเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบันนั้น พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ได้ยึดถือแนวทางตามหลักธรรมที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงสั่งสอนสาวกของพระองค์ไว้มาสนับสนุนการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่คือหลักธรรม พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาวะชุมชนในเรื่องสุขภาวะ และเพื่อให้พุทธบริษัทสามารถบรรเทาความทุกข์ในด้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งหลักธรรมในข้างต้นนั้น โดยหลักธรรม พรหมวิหาร 4 มีแนวคิดจากพระพุทธเจ้าและนักวิชาการ (พระปลัดมงคล วราสโย, 2561) ได้อธิบายไว้ดังนี้

พระพุทธเจ้าตรัสถึง พรหมวิหาร 4 ไว้ว่า “ดูกรโทณะ ก็พราหมณ์เป็นผู้เสมอด้วยพรหมอย่างไร พราหมณ์ในโลกนี้เป็น อุภโตสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมเป็นที่ถือปฏิบัติสมมติตลอด 7 ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้โดยอ้างถึงชาติเขาประพลติโกมารพรมจรรย์เรียนมนต์อยู่ตลอด 48 ปี ครั้นแล้วย่อมแสวงหาทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรมในการแสวงหาอันอย่างไร คือไม่ใช่แสวงหาด้วยกลกรรม พาณิชยกรรม โครักขกรรม การเป็นนักรบ การรับราชการ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือกระเบื้องเทียวภิกษาจารย์อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว ปลงผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาเยะ ออกบวชเป็นบรรพชิต เขาบวชแล้วอย่างนี้มีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทั่วสัตว์ทุกเหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตา อันไพบุลย์ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ฯ มีใจประกอบด้วยกรุณา ... ประกอบด้วยมุทิตา ... ประกอบด้วยอุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก

ท้าวสัตว์ทุกเหล่าในที่ทุกสถานด้วยใจประกอบด้วยอุเบกขา อันไพบูลย์ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ เธอเจริญพรหมวิหาร 4 ประการนี้แล้ว เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติพรหมโลก ดูกรโทณะ พรหมณ์เป็นผู้ชื่อว่าเสมอด้วยพรหมอย่างนี้แล” (อง.ปญจก. 22/192 318)

มหाराหุลโลวาทสูตร สูตรว่าด้วยการประทานโอวาทแก่พระราหุล สูตรใหญ่พรหมวิหาร 4 (ม.ม. 13/120/130) ข้อ 4 ตรัสสอนให้เจริญเมตตาภาวนา (ไมตรีจิต คิดจะเป็นสุข) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละพยาบาท (ความคิดปองร้าย) ได้, กรุณาภาวนา (เอ็นดูคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละวิหเสสา (การคิดเบียดเบียน) ได้, มุทิตาภาวนา (พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) ซึ่งเป็นเหตุให้ละอริตี (ความไม่ยินดีหรืออริชยา) ได้, อุเบกขาภาวนา (วางใจเป็นกลาง) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละปฏิฆะ (ความขัดใจ) ได้, อสุภภาวนา (เห็นความไม่งาม) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละราคะ (ความกำหนัดยินดี) ได้, อนิจจสัญญาภาวนา (กำหนดหมายสิ่งที่ไม่เที่ยง) ซึ่งเป็นเหตุให้ละมานะ (ความถือตัวถือตน) ได้ (สุชีพ ปัญญาฎาภ , 2551)

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม พรหมวิหารนี้บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหมธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีความยิ่งใหญ่ พรหมวิหาร 4 เรียกอีกอย่างว่า อัปมัณฺญา 4 เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยสังคหัตถุ เป็นต้น ดังนั้นในการที่จะเข้าใจและปฏิบัติพรหมวิหาร 4 พึงทราบรายละเอียด ดังนี้

- 1) เมตตา หมายถึง เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร
- 2) กรุณา หมายถึง ทำความสะเทือนใจแก่บุคคล เมื่อคนอื่นประสบทุกข์หรือถ่วงอนทำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์
- 3) มุทิตา หมายถึง อนุโมทนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้น ๆ
- 4) อุเบกขา หมายถึง คอยมองดูอยู่ โดยละความขวนขวายว่า สัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกันเป็นต้น และโดยเข้าถึงความเป็นกลาง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, หน้า 124) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติจึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบต่อตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็น ธรรมประจำใจอันประเสริฐธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ มี 4 ประการ คือ เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง ตั้งตนเป็นกลาง

และรวมถึงหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นอีกหลักธรรมหนึ่งซึ่งพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้นำเข้ามาส่งเสริมสุขภาพ โดยพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสถึง สังคหวัตถุ 4 (ประชันเมืองโพธิ์, 2565) ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายสังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้ สังคหวัตถุ 4 ประการอะไรบ้าง คือ 1) ทาน (การให้) 2) เพยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) 3) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลายสังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล ทาน เพยยวัชชะ อตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตตาในธรรมนั้นๆตามสมควรสังคหวัตถุธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักที่ยึดคุมรถซึ่งแล่นไปไ้ได้ฉะนั้น ถ้าไม่พื้มีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดา ก็ไม่พื้ได้ การน้บถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหวัตถุเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความยิ่งใหญ่ และเป็นผู้นำสรรเสริญ” (อง.จตุกก. 21/32/51)

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2548, หน้า 55) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า สังคหผละ แปลว่า กำลึงแห่งการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมากสำหรับนักบริหารผู้ทำงานให้สำเร็จ โดยอาศัยคนอื่นถ้่านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ก็จะมีคนมาช่วยทำงาน เมื่อไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักบริหารไม่ได้ และอธิบายหลักสังคหวัตถุ 4 ว่า ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจ

คน,หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เทคนิควิธีทำให้คนรัก หรือมนต์ผูกใจคน นั่นเอง มีทั้งหมด 4 ประการ ดังนี้

1. ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดตื้นน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

3. อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

4. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของสังคหัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย 1. ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา 2. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3. อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม 4. สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

สรุปได้ว่า สังคหัตถุ 4 หมายถึง เครื่องมือ หรือหลักธรรมที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมอันจะก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมืองและประเทศชาตินั่นเองหลักธรรมของสังคหัตถุนี้ หากผู้ใดยึดถือปฏิบัติเชื่อแน่ว่าจะเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือของเพื่อนร่วมงาน และบุคคลทั่วไปคนไทยเรานั้นมักขอบจตจำถ้อยคำที่คล้องจองกันจึงใคร่ขอเสนอคำที่จะทำให้จำได้ง่าย และเป็นคาถาสำหรับทำให้ตนเองเป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไปคือโอบอ้อมอารีย์ (ทาน) วจีไพเราะ (ปิยวาจา) สงเคราะห์ประชาชน (อุตถจริยา) วางตนเหมาะสม (สมานัตตตา)

พระสงฆ์ได้ใช้แนวทางตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ร่วมกับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 และ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ ให้เกิดการพัฒนาในสุขภาวะ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3.6. สรุป

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น พระสงฆ์ได้มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังตัวอย่างที่ได้แสดงไว้ในข้างต้น โดยทั้งนี้เนื่องจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่จรรโลงสังคมของวิถีพุทธให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมโดยพื้นฐานด้านสุขภาพ ซึ่งทางพระสงฆ์ได้ถือปฏิบัติในการช่วยเหลือชุมชนมาอย่างช้านานจนถึงยุคปัจจุบัน การแสดงออกหรือการกระทำให้เกิดผลขึ้นจะโดยสถานะภาพของพระสงฆ์หรือความคาดหวังของบุคคลในชุมชนที่มีต่อพระสงฆ์ในด้านสุขภาวะหรือสุขภาพในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ช่วยเหลือสังคมของพระสงฆ์ หรือยิ่งในยุคปัจจุบัน ที่ทางประชาชนต้องการที่พึ่งทางร่างกายและจิตใจ พระสงฆ์ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาทในเรื่องดังกล่าวได้เป็นอย่างดีตามหลักพระธรรมวินัย อีกทั้งการขับเคลื่อนในระดับประเทศตามแนวทางหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ทั้ง 4 ข้อ ก็สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับแนวทางปฏิบัติเดิมของพระสงฆ์ที่ได้ร่วมกันมีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้อย่างดีอีกเช่นกัน และสามารถที่จะเกิดเป็นการพัฒนาสู่รูปแบบสุขภาวะชุมชนแบบสมบูรณ์ดังที่ได้แสดงไว้ในเนื้อหาองค์ความรู้ที่ผ่านมา บนพื้นฐานบทบาทพระสงฆ์ในแนวทางข้างต้น เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพต่อประชากรในชุมชน และความมั่นคงของชุมชน รวมถึงความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติสืบไปอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้แสดงตัวอย่างประมวลภาพกิจกรรมบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในภาคผนวก ฉ. ในการวิจัยนี้

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพะชุมชน อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำบทสัมภาษณ์จากผู้ที่มีบทบาทและความรู้ที่ได้ศึกษาในเรื่องดังกล่าวในพื้นที่อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดงานวิจัยและกำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

- 4.1 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาพต่อชุมชน
- 4.2 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชน
- 4.3 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชน
- 4.4 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
- 4.5 สรุป

4.1. วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาพต่อชุมชน

บทบาทพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในเรื่องสุขภาพองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) **สุขภาพร่างกาย** พระสงฆ์ได้อธิบายให้ประชาชนในพื้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการดูแลร่างกาย โดยการสนับสนุนให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อย่างเช่นการออกกำลังกายหรือในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการทำกิจวัตรประจำวัน หรือกิจกรรมต่าง ๆ และให้ความรู้แก่ประชาชนในการเห็นถึงประโยชน์จากการดูแลสุขภาพร่างกาย มีการสั่งสอนประชาชนในเรื่องการดูแลสุขภาพ การพิจารณาของกินของใช้ การทำวัดให้สะอาดร่มรื่น การส่งเสริมให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มีร่างกายพิการ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาสุขภาพร่างกาย และพบว่าจากการที่พระสงฆ์เองนั้นเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาททางสังคมในชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์จึงได้อาศัยโอกาสในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และโอกาสต่าง ๆ ในการรวมตัวกันของประชาชน เทศนาคำสั่งสอนรวมถึง

สอดแทรกความรู้ทางด้านสุขภาพที่สามารถทำให้ประชาชนตระหนัก และให้ความสำคัญในเรื่องนี้ โดยอธิบายให้เห็นตัวอย่างในเรื่องของการพิจารณาของกินของใช้ การห่างไกลยาเสพติดและของมีนเมาอันเป็นเหตุที่จะทำให้เกิดโทษกับร่างกาย โดยถึงแม้พระสงฆ์นั้นจะมีองค์ความรู้ในด้านสุขภาพจะไม่มากเท่าเจ้าหน้าที่พนักงานของทางภาครัฐ แต่ก็ได้อาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ มาช่วยสนับสนุนในการพัฒนาสุขภาพชุมชนให้ดีขึ้น

ซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ให้ข้อมูลว่าพระสงฆ์ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องธรรมะเป็นประจำอยู่แล้ว ทุกวันพระ มีการแสดงธรรมเสริมในด้านความรู้ความสามารถในองค์ความรู้ด้านสุขภาพทางกายของพระสงฆ์เพิ่มเติมโดยอาจจะไม่มีประสบการณ์ด้านวิชาการในทางนี้มากนัก แต่ก็ได้พัฒนาตนเองที่จะเรียนรู้และได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ในเรื่องปัญหาสุขภาพร่างกายของคนเรานั้นซึ่งในปัจจุบันซึ่งเกิดมาจากหลาย ๆ ปัจจัยเช่น การรับประทานอาหารเป็นต้น อย่างเช่นอาหารทอด ของมัน หรือของหวานต่าง ๆ ก็อาจทำให้เป็นโรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง หรือโรคเบาหวานได้ เป็นสาเหตุให้ร่างกายเกิดความทุกข์ได้ พระสงฆ์เลยเน้นให้ญาติโยมพิจารณาอาหารการกิน หรือสิ่งบริโภคทั้งหลายในชีวิตประจำวัน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 ให้ข้อมูลว่า การเทศนาในโอกาสต่าง ๆ ของพระสงฆ์มีการแนะนำความรู้ทางด้านสุขภาพทางกายให้ประชาชนได้เข้าใจ รวมถึงการชี้ให้เห็นว่าสิ่งปลูกสร้างต้องมีมาตรฐานอย่างไรสำหรับการอำนวยความสะดวกเอื้อการใช้งานให้แก่ผู้ชรา หรือพิการ อย่างเช่น เรื่องอารยสถาปัตย์ เป็นต้น และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 ให้ข้อมูลในประเด็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่ประชาชนเคารพศรัทธา ดังนั้นแล้ว พระสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ในการดูแลสุขภาพทางกายของตน เพื่อให้ประชาชนเกิดความเคารพเลื่อมใส เชื่อฟังคำสั่งสอน และนำหลักคำสอนไปประพฤติเพื่อให้เห็นผลของการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพทางกายอย่างแท้จริง

2) สุขภาพทางจิต พระสงฆ์ได้สอนประชาชนให้นำหลักการปฏิบัติวิปัสสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาให้ประชาชนเกิดความสบายใจ มีการสอนนั่งสมาธิกับเยาวชนและประชาชนในชุมชน การเข้าไปให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน รวมถึงการรับกิจนิมนต์จากประชาชนในการเจริญพระพุทธมนต์ในโอกาสต่าง ๆ โดยพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาพทางจิต ในการปลูกฝังคุณธรรมประจำตนที่จะเกิดขึ้นในแต่ละบุคคลในชุมชนนั้น ๆ โดยสามารถบ่มเพาะจากการปลูกฝังการมีสุขภาพทางจิตที่ดี และพระสงฆ์ในชุมชนได้เป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษา ที่ระบายความอัดอั้นตันใจของญาติโยม ให้ดำรงตนอยู่ในการมีสติ ผ่านทางหลักธรรมคำสั่งสอนต่าง ๆ ของพระบรมศาสดา โดยพระสงฆ์ได้นำมาสั่งสอน หรือเป็นกำลังใจให้กับญาติโยมผู้ตกอยู่ในสภาวะแห่งความทุกข์ให้เกิดกำลังใจในการดำรงชีวิตของตนต่อไปซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ได้แนะนำให้ประชาชนสามารถมีสติในการดำเนินชีวิต ระวังอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากกระทบกับจิตใจได้ด้วยการสอนหลักการพื้นฐานในการกำหนดจิตใจ หรือที่เรียกว่า สมถะวิปัสสนา มีการสอนแก่ประชาชน และนักเรียนเยาวชนในโรงเรียน เพื่อให้สามารถระวังอารมณ์ที่เกิดมากกระทบจิตใจได้เป็นต้น โดยที่ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ให้ข้อมูลว่า ในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือในโอกาสกนิมนต์ต่าง ๆ ญาติโยมได้รับฟังธรรมะได้เข้าวัด ได้มาสนทนากับพระสงฆ์ ขอคำแนะนำจากพระสงฆ์ในด้านสิ่งที่ประสบปัญหาในชีวิตประจำวัน ได้ฟังเสียงสวดมนต์ ก็เกิดมีความสบายทางด้านจิตใจ มีกำลังทางใจ ทำให้มีสุขภาพทางจิตที่ดีขึ้น และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยในการให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ในการที่ได้มีการสนับสนุนการเยี่ยมผู้ป่วย หรือคนชราในหมู่บ้าน เข้าไปให้กำลังใจและสอนธรรมะแก่ผู้ป่วยเหล่านั้น ซึ่งถือได้ว่าทำให้ผู้ป่วยเกิดกำลังใจ ลูก ๆ หลาน ๆ ได้เข้าใจ ใส่ใจในการดูแลทางด้านสุขภาพทางจิตของผู้ป่วยติดเตียงมากขึ้น

3) สุขภาวะทางสังคม พระสงฆ์ได้สั่งสอนอบรมประชาชนในเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขเพื่อการพัฒนาสุขภาพทางสังคม โดยใช้โอกาสในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เทศนาสั่งสอนแทรกหลักธรรมในการที่จะให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมได้ มีการช่วยเหลือสังคมจากพระสงฆ์ การเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมในสังคม รวมถึงการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม อีกทั้งผู้วิจัยยังวิเคราะห์ได้อีกว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาพชุมชนในด้านสังคม เพราะประชาชนในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันชุมชน เกิดความสามัคคีในชุมชน และรวมถึงความสำคัญของสังคมพื้นฐานในชุมชน นั่นก็คือสังคมครอบครัว โดยพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งและเป็นผู้ที่มีบทบาทในสังคมของชุมชนได้อาศัยความรู้ ความสามารถ ที่จะนำคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา รวมถึงความรู้ในการที่จะพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มาอบรม สั่งสอนประชาชนในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาโดยส่วนใหญ่ได้อาศัยโอกาสในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิเช่น วันธรรมสวนะ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ และวันสำคัญทางประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น โดยพระสงฆ์ได้นำหลักธรรมมาสั่งสอนประชาชนในเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ตั้งแต่การสอนประชาชนในพื้นที่ได้นำหลักของศีล 5 ไปประพฤติปฏิบัติ แสดงให้เห็นอันสงส์ของการรักษาศีล 5 และได้ย้าให้ประชาชนได้นำหลักของศีลไปประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่เพียงแต่ในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่พระสงฆ์จะใช้โอกาสในการสั่งสอนประชาชนในการให้ความรู้ในการพัฒนาสุขภาพทางสังคม ทุก ๆ ครั้งที่ประชาชนได้มาทำบุญ ถวายภัตตาหาร ถวายสังฆทาน พระสงฆ์ก็ได้ให้ศีล เพื่อหวังที่ประชาชนนั้น ๆ นำไปปฏิบัติตนเพื่อมีเป้าหมายให้สังคมเกิดการพัฒนาก่อเป็นอยู่ ลดอาชญากรรม ลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งมีข้อมูลที่สุดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ให้ข้อมูลอธิบายไว้ว่าความสามัคคีในชุมชนนั้น พระสงฆ์สามารถมีบทบาทในการสอนให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีขึ้น ประชาชนช่วยเหลือกัน ทำให้สังคมมีพลังจากความสามัคคี โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 ให้ข้อมูลไว้ว่า ในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือในโอกาสต่าง ๆ พระสงฆ์ก็จะอธิบายหลักธรรมในการนำศีล 5 ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งให้เห็นว่าศีล 5 สามารถนำไปเป็นหลักประกันชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้ ทำให้สังคมของชุมชน เกิดสุขภาวะทางสังคมที่ดี อีกทั้ง บางครั้งพระสงฆ์ได้สอดแทรกหลักธรรมที่เรียกว่า สังคหวัตถุธรรมเข้าไปในการเทศนา ซึ่งหลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมะที่ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างดีเยี่ยม และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 ให้ข้อมูลอธิบายไว้ว่าแนวทางของศีล 5 ที่พระสงฆ์ได้สอนให้คนในชุมชนนำไปปฏิบัติ สามารถลดปัญหาในชุมชนได้ เพราะประชาชนในชุมชนเชื่อในคำสอนของพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ถ้าท่านได้เตือน ได้สอน ประชาชนในพื้นที่ส่วนมากก็จะเคารพเชื่อฟังและนำไปปฏิบัติตาม

4) สุขภาวะทางปัญญา พระสงฆ์ได้สอนให้ประชาชนเห็นสิ่งที่ทำแล้วเกิดคุณประโยชน์ในการดำรงชีวิต ซึ่งให้เห็นโทษของการทำบาป โดยอาศัยการแสดงธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ อีกทั้งยังสอนการทำยาสมุนไพรรักษาโรค การปลูกพืชปลอดสารพิษ ให้ประชาชนเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตสามารถสร้างช่องทางทำกินและมีประโยชน์ต่อผู้คนได้ อีกทั้งพระสงฆ์ได้มีบทบาทในเรื่องการนำองค์ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพในด้านวิชาการใหม่ ๆ มาเทศนา บรรยาย ให้ประชาชนในชุมชนได้นำไปประพฤติ ปฏิบัติ ทบทวนไตร่ตรองการกระทำของตนเองในสังคมยุคปัจจุบัน โดยอาศัยโอกาสในการแสดงธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ มีการแสดงให้เห็นคุณประโยชน์จากการทำความดีและโทษจากการทำความชั่ว จากการประพฤติตนในสังคมกับประชาชนในเรื่องความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการส่งเสริมปัญญาทางธรรมให้กับประชาชนในพื้นที่และที่สำคัญที่สุดในบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา คือพระสงฆ์ได้มีการสอน เทศนาประชาชน ในเรื่องหลักธรรมหลักของพระพุทธศาสนา มีการสอดแทรก แนวทาง อริยสัจ 4 สอนให้รู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง ทำมรรคให้เกิดมี เพื่อที่จะเกิดปัญญาในการดำรงตนอย่างแท้จริงในโลกปัจจุบัน ตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสดา ซึ่งทั้งนี้ ชุมชนและสังคมในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เปิดโอกาส และให้พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาสุขภาวะชุมชน จากหน่วยงานราชการตั้งแต่ระดับอำเภอ เช่น การปกครองของ กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ระดับนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในเรื่องสุขภาวะชุมชน ดังกรณีภัยพิบัติโรคไวรัสโควิด 2019 อีกทั้งศูนย์อนามัยที่ 12 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร อสม ได้ร่วมมือกับทางคณะสงฆ์ในการขับเคลื่อนวัดพัฒนาสุขภาพ ระดับจังหวัด จนเป็นที่ประจักษ์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน รวมถึงกิจกรรมภายในชุมชนต่าง ๆ เช่นการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม การเป็นตัวอย่างของความสะอาด

การแยกขยะ และการฝึกฝนด้านอาชีพและการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นตัวอย่างโดยการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ให้เป็นแบบอย่างซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์มีการนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านสุขภาวะมาสั่งสอนญาติโยมในชุมชนจากองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ได้พัฒนาความรู้มาจากการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาวะในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทางราชการ ทำให้ชุมชนมีสุขภาวะที่ดีขึ้น อีกทั้ง พระสงฆ์ก็ยังคงเน้นในการเน้นให้ญาติโยมได้เข้าใจหลักธรรมะที่สามารถทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิต เช่น หลักอริยสัจ 4 โดยอธิบายอย่างง่าย ๆ ให้ญาติโยมได้นำไปปฏิบัติในการดำรงตนในชีวิตประจำวัน ควบคู่กับความรู้เรื่องสุขภาวะชุมชน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 ให้ข้อมูลว่า ประชาชนในชุมชนนำองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ได้ถ่ายทอดเรื่องสุขภาวะต่าง ๆ ของชุมชนมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้วเกิดผลที่ดี มีตัวอย่างของการใช้พืชสมุนไพร พืชปลอดสารพิษเป็นต้น ผู้คนก็ได้ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ และเพราะว่าพระสงฆ์สอนหรือแนะนำไปแล้วก็ไปปฏิบัติตามโดยแนะนำให้คนในครอบครัวปฏิบัติตาม ในเรื่องสุขภาวะชุมชนในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็เข้าใจเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตมากกว่าเดิม และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 ให้ข้อมูลว่า มีการสอนให้ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่อาศัยอยู่ มีปัญหาอะไรก็จะมาปรึกษาพระสงฆ์ พระก็สามารถสอนแนวทางแก้ปัญหาให้ได้เกิดปัญหาในการแก้ปัญหา

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็นในหัวข้อนี้ได้ว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในทุก ๆ ด้าน คือทั้งทางด้านกาย ทางด้านจิต ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา มีการสนับสนุนความรู้ทางด้านสุขภาวะอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชน รวมถึงหน่วยงานราชการได้เปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.2. บทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชน

บทบาทพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชนในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการใช้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่รักษาพยาบาลของประชาชนผู้ที่เจ็บป่วย ทั้งทางแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนโบราณ โดยบางวัด ได้อนุญาตหรือมีการบริจาคที่ดินของเจ้าอาวาส ให้ทางรัฐบาลได้จัดตั้งสถานอนามัยหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดังตัวอย่างเช่น รพ.สต.บ้านพรุ ที่เกิดจากการบริจาคที่ดินของอดีตเจ้าอาวาส รพ.สต.บ้านคลองเปล มีการบริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัดที่เป็นโรงพยาบาลสงฆ์ในอนาคตที่ประชาชนสามารถเข้ามารับการรักษาได้ เป็นต้น และยังมีการใช้พื้นที่ของวัดในการเป็นสถานพยาบาลแพทย์แผนไทย อาทิเช่น วัดโคกสูง วัดเนินไศล วัดคลองเปล หรือแม้กระทั่งวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเขตเมือง เช่นวัดโคกสมานคุณพระอารามหลวง โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข ในการขับเคลื่อนให้เกิดศูนย์รักษาพยาบาลจนปรากฏเป็นรูปธรรมและมีการเข้ารับการรักษาในสถานที่

ดังกล่าวจากประชาชนในชุมชนในปัจจุบัน อีกทั้งพระสงฆ์ยังมีการส่งเสริมกิจกรรมด้านกีฬา เปิดลานวัดให้เป็นแหล่งออกกำลังกายของประชาชน ให้ผู้สูงอายุได้รวมกลุ่มกันออกกำลังกาย รวมถึงเด็ก ๆ ลูกหลานของประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามาวิ่งเล่นในพื้นที่วัด มีการส่งเสริมการสาธิตการปลูกพืชผัก สมุนไพร รวมทั้งผักปลอดสารพิษไว้สำหรับการบริโภค รวมถึงการนำหลักการเปลี่ยนอิริยาบถในหลักสติปัฏฐาน 4 เข้ามาสอดแทรกให้ความรู้กับประชาชนผู้สูงอายุ การมีสติในการพิจารณาประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทางร่างกาย รวมถึงการผ่อนคลายอิริยาบถจากการเดินจงกรม ยกตัวอย่างกรณีของวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ก็สามารถนำมาพัฒนาสุขภาพะทางกายได้อย่างดีเช่นกัน และจากเหตุการณ์ภัยโรคระบาดไวรัสโควิด 2019 ที่ผ่านมานั้น พบว่า พระสงฆ์เองนั้นได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องสุขภาพะชุมชนในช่วงเวลานั้น มีการรณรงค์ป้องกันตัวเองจากการระบาดของโรคในช่วงเวลานั้น พระสงฆ์ได้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลในวัด โดยพระสงฆ์ก็ได้เข้ามาอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้ใช้พื้นที่ของวัดซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 ได้ให้ข้อมูลว่า วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถที่จะช่วยเหลือสังคมได้โดยการทำให้พื้นที่ของวัดให้เกิดประโยชน์ทางเรื่องสุขภาพะ โดยมีการจัดสรรพื้นที่ว่างภายในวัดให้ชาวบ้านได้เข้ามาปลูกต้นไม้ รดน้ำ ได้นำไปขาย เช่น มะม่วง ชะอม ตะไคร้ มะนาว ได้เข้ามาออกกำลังกาย บางคนว่าง เกษียณอายุ ได้มาทำกิจกรรมก็ลดความซึมเศร้าลงไป เปิดโอกาสพื้นที่ให้เขาได้กิจกรรม รายได้ที่ได้มาจากกิจกรรมนี้ก็เอามาออกทำโรงงาน รวมถึงอดีตเจ้าอาวาสก็ได้บริจาคที่ดินให้สร้าง รพ.สต. เป็นพื้นที่จำนวน 5 ไร่ ให้ชุมชนได้สร้างสถานอนามัยในยุคนั้นและได้ใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพะทางกายจนถึงปัจจุบัน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 ให้ข้อมูลว่า ชุมชนได้ใช้พื้นที่วัดในการทำแปลงผักสวนครัวให้พระได้นั่งและโยมได้นำไปประกอบอาหารทำให้สุขภาพะทางกายของพระในวัดดีขึ้น พระในวัดมีสุขภาพดีขึ้นจากการตรวจของทาง รพ.สต. เป็นตัวอย่างให้ชุมชนได้ และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15 ให้ข้อมูลว่า ในปัจจุบันนี้หลังจากเหตุการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 2019 พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพะมากขึ้น มีการอบรมสุขภาพะในโอกาสต่าง ๆ ทำให้วัดช่วยเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ในอำเภอหาดใหญ่ได้เป็นอย่างดี

2) สุขภาพะทางจิต พระสงฆ์ได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ในวัดได้เข้ามามีบทบาทต่อประชาชนในชุมชนในคราวที่เกิดเหตุการณ์ภัยอันตรายต่าง ๆ อย่างเช่น เหตุการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 2019 ที่ผ่านมา ทางหน่วยงานราชการได้ขอใช้พื้นที่ของวัดในการแยกคัดกรอง เฝ้าระวังโรค จากผู้ที่เดินทางกลับมาจากต่างประเทศ ซึ่งในขณะนั้นหน่วยงานราชการหาสถานที่ที่พอไปได้อย่างยาก เพราะประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงหวาดระแวงการระบาดของโรคในครั้งนั้น พระสงฆ์เองก็ได้ร่วมมือกับหน่วยงานราชการ อนุญาตให้ใช้พื้นที่ของวัดในการจัดทำเป็นศูนย์ดูแลดังกล่าว ในส่วนพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาปรากฏมีการใช้วัดศีรชะคีรี ที่พักสงฆ์แหลมโพธิ์

และ ที่พักสงฆ์หลวงปู่ทวดหน้าพุทธมณฑลสงขลา เป็นสถานที่ในการจัดการเรื่องดังกล่าวร่วมกับ ภาครัฐบาล รวมถึงการจัดการกับศพที่ติดเชื้อโรคโควิดที่หาสถานที่จัดการกับศพลักษณะนี้ได้ยาก อีกทั้งในคราวที่ประชาชนในชุมชนเดือดร้อนจากการที่สารเคมีแอมโมเนียรั่วไหล จากโรงงานในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม ก็มีการขอใช้พื้นที่ในวัดแม่เตยเป็นศูนย์อพยพ พักพิงชั่วคราวของประชาชนที่กำลังตื่นตระหนกตกใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน เพื่อหลีกเลี่ยงจากไอระเหยจากสารเคมีแอมโมเนียซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ที่สูดดมสารระเหยชนิดนี้เข้าไปในร่างกาย นอกจากนี้เนื่องจากอำเภอหาดใหญ่ มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ประชาชนจากในหลาย ๆ พื้นที่ในภาคใต้ได้เข้ามารับการรักษานี้ทีเดียวผู้ป่วยในโรงพยาบาลไม่เพียงพอ หรือบางคนต้องเดินทางบ่อยครั้งในการรักษา วัดโคกนาว จึงอนุญาตให้ทางภาครัฐบาลเข้ามาจัดสร้างอาคารสำหรับพักพิงของผู้ที่รอเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงขลา นครินทร์ เพื่อช่วยเหลือภาระค่าใช้จ่ายผู้ป่วยเหล่านั้นให้ไม่ลำบากในการที่จะต้องเดินทางบ่อยครั้งหรือการหาที่พักในการรอเข้ารับการรักษาพยาบาล เกิดความสะดวกและสบายใจต่อผู้ป่วยที่จะมาเข้ารับการรักษา อีกทั้งวัดยังเป็นสถานที่พักผ่อนกายพักผ่อนใจของประชาชนในชุมชน โดยผู้วิจัยพบว่าวัดส่วนมากในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการพัฒนาพื้นที่ของวัดให้สะอาด สงบ ร่มเย็น เป็นรมณีสถาน มีสถาปัตยกรรมงดงาม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้ผู้ที่ได้เข้ามาภายในวัดเกิดความสบายกาย สบายใจ สามารถที่จะช่วยบำบัดความทุกข์ภายในกายและใจของผู้ที่เข้ามาในพื้นที่ได้ซึ่งบางวัดมีลูกหลานเข้ามาวิ่งเล่น มีคนชรานั่งรถวีลแชร์เข้ามาสงบกาย วาจา ใจ โดยการพัฒนาวัดในส่วนนี้ ยังเป็นนโยบายของทางคณะสงฆ์อย่างหนึ่งในการที่ขับเคลื่อนการพัฒนาวัดอารามภิรมย์ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้พึ่งพาอาศัยวัดสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจได้ แนวทางการฝึกตนในเรื่องวิปัสสนานั้นเป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถพัฒนาสุขภาวะทางจิตได้ซึ่งในหลาย ๆ วัดได้อาศัยโอกาสในวันพระ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาฝึกให้ประชาชนได้นั่งสมาธิ เดินจงกรม อีกทั้งยังมีการฝึกปฏิบัติตนในเรื่องสติปัญญา 4 เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนให้เกิดการพัฒนาขึ้น ฝึกในเรื่องการควบคุมอารมณ์ในการที่จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบจิตใจเป็นต้น การเทศนาแสดงธรรมของพระสงฆ์เป็นอีกแนวทางหนึ่งของพระสงฆ์ที่เข้ามามีบทบาทในเรื่องการพัฒนาสุขภาวะทางจิต เนื่องจากว่า นอกจากโอกาสในการสั่งสอนประชาชนในวันพระหรือวันสำคัญต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ในการประกอบพิธีของงานศพ ในคำคืนสุดท้ายหรือก่อนที่จะถึงการประกอบพิธีฌาปนกิจสรีระสังขารของผู้วายชนม์ ก็มีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศนาสั่งสอนหลักธรรม เพื่อที่จะช่วยให้กำลังใจ และลดความเศร้าโศกเสียใจของญาติผู้วายชนม์ลงไปได้เช่นกันซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ให้ข้อมูลว่า มีการพัฒนาพื้นที่ของวัดให้มีส่วนร่วมในเรื่องสุขภาวะทางจิตได้อย่างดี โดยพระสงฆ์ที่ในวัดได้ทำพื้นที่วัดเป็นสวนป่าหรืออุทยานมีการปลูกพืชมงคลไม่ต่าง ๆ สามารถเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจหายเหนื่อยอ่อนคลายอารมณ์และประชาชนก็สามารถเห็น

แบบอย่างที่ดี มีความสะอาด ทำให้สุขภาพทางด้านจิตใจดีขึ้นด้วย เพราะว่าจิตดีร่างกายก็แข็งแรงมีความเป็นปกติสมบูรณ์เป็นปกติ สบายใจสะอาดสะอาดอันไม่มีขยะ เป็นตัวอย่างที่ดีและก็มีพื้นที่เป็นร่มรื่นและก็ได้ศึกษาธรรมชาติอย่างเช่นสมุนไพรและพรรณไม้ต่าง ๆ ด้วย โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 ให้ข้อมูลว่า จากตัวอย่างโควิดที่ผ่านมา การจัดการกับศพที่เสียชีวิตจากโรคโควิด วัดได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้เป็นอย่างมากเนื่องจากจะต้องมีกระบวนการต่าง ๆ จากมาตรการทางภาครัฐ โดยก่อนจะนำศพมาในวัด ทางพระสงฆ์ก็จะได้เคลียร์พื้นที่แยกสัดส่วนการตั้งศพว่าศาลาไหนเป็นส่วนของกรณีนี้แล้วให้ทำเสร็จภายในวันนั้น แต่ถ้ามีศพมาพร้อมกันก็จะดำเนินการในส่วนของศพที่ติดเชื้อมาก่อนเพื่อที่จะให้ชาวบ้านได้สบายใจ มีการอธิบายกับญาติโยมว่าทางวัดมีศพติดเชื้อมาประกอบพิธีในวัด ขอความร่วมมือให้ช่วยอยู่ในเขตที่เราป้องกันเอาไว้ ให้เข้าพื้นที่ได้เฉพาะญาติโยมที่เป็นที่เป็นญาติจริง ๆ โดยในนั้นในพื้นที่ที่มีศพติดเชื่อเป็นจำนวนมากจะเห็นได้จากการเผาศพจนเตาเผาเกิดความชำรุดเสียหาย เรื่องนี้เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าวัดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทางจิตใจของคนในชุมชน ให้ชาวบ้านมีทางออกสำหรับการสูญเสียคนในครอบครัวเนื่องมาจากการจัดการศพในช่วงนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ดีดำเนินการได้ยากเป็นอย่างยิ่ง และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14 ให้ข้อมูลว่า วัดในชุมชนมีการจัดตั้งให้เป็นศูนย์ฝึกวิปัสสนา ทำให้ประชาชนและเยาวชนในชุมชนได้มาฝึกอบรมในการนั่งสมาธิ ทำให้สภาพทางจิตใจดีขึ้น มีการนั่งสมาธิ เดินจงกรม ถือนิสิล 8 กัณ ในขณะร่วมการฝึก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการทำให้สุขภาพทางจิตใจของคนในชุมชนดีขึ้น และผู้ให้ข้อมูลท่านนี้ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการที่วัดโคกนาวได้ช่วยเหลือสังคมโดยจัดให้มีอาคารสำหรับรองรับผู้ที่เข้ามารักษาอาการเจ็บป่วยในโรงพยาบาล ในเรื่องไม่ทำให้ผู้มีรายได้น้อยต้องวิตกกังวลในเรื่องค่าใช้จ่ายในการหาที่พัก ก่อนการเข้ารับการรักษาอีกด้วย

3) สุขภาพทางสังคม เป็นศูนย์กลางชมรม องค์กรในการพัฒนาสุขภาพชุมชน ผู้วิจัยพบว่าการพัฒนาพื้นที่วัดในชุมชนให้สถานที่จัดตั้งศูนย์กิจกรรมต่าง ๆ เช่น ชมรมรักษารักษาบ้านเกิดของบ้านทำจิ้น ชมรมสัจจะวันละบาทของบ้านแม่เตย ชมรมผู้สูงอายุใส่ใจสุขภาพของบ้านทำนางหอม ชมรม อสม.ชมรมแพทย์สมุนไพรไทยของในหลาย ๆ พื้นที่ เป็นต้น โดยพระสงฆ์เองได้เป็นส่วนร่วมในการหาข้อสรุปต่าง ๆ ที่มีความเห็นจากคนในชุมชนต่างกัน อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการ อ.ป.ต. ซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนที่มีการพัฒนาสุขภาพของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมหลักในโครงการเหล่านี้ โดยกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในส่วนต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีกันในชุมชน และจากประเพณีและวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ที่มีมาแต่โบราณ คือ ประเพณีวันว่าง และประเพณีสารทเดือน 10 ซึ่งจะมีการรวมตัวกันของประชาชนในสังคมาครบครัน คือการรวมญาติ คนในครอบครัวจะกลับมารวมตัวกันเพื่อทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษและญาติที่ได้เสียชีวิตไปแล้ว ในโอกาสนี้ พระสงฆ์จะมีบทบาทในการ

เทศนาสั่งสอนเน้นความสำคัญในเรื่องของความกตัญญูกตเวทียนำมาซึ่งความรัก ความสามัคคีปรองมตราน สามีคึกกัน ในสังคมาครอบครัว ซึ่งมีข้อมูลที่สุดอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 ได้ให้ข้อมูลว่า บทบาทพระสงฆ์ในเรื่องของการทำวัดให้มีกลไกในการดูแลสำหรับเรื่องสุขภาวะทางสังคมนั้น ทางวัดในชุมชนได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยการเริ่มการพัฒนาจากวัดให้เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพในชุมชน เริ่มตั้งแต่พัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้โรงเรียนผู้ลืมหงั่งสีอ เป็นชมรมผู้สูงอายุนในชุมชน เนื่องจากว่าพระสงฆ์ได้เล็งเห็นว่าผู้สูงอายุนั้นห่างไกลจากหนังสือมาก และจะทำยังไงให้คนเหล่านั้นพินความรู้ขึ้นมา จึงเกิดการจัดโรงเรียนผู้ลืมหงั่งสีอขึ้นมา แล้วต่อมาเราเห็นว่าถ้าเขามีความรู้แล้วแต่เขายังขาดความรู้ในด้านสุขภาพอยู่ จึงจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุนวัยใสใใสสุขภาพขึ้นมา ซึ่งชมรมนี้เรามีจุดประสงค์ในการตั้งขึ้นมาเพื่อจะให้ผู้สูงอายุนมีความรู้ด้านสุขภาพจริง ๆ และก็ได้หวังผลที่ว่าสิ่งตอบสนองอะไรอย่างอื่น โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้สูงอายุนเหล่านั้นมีความรู้สุขภาพจริง ๆ และต่อมาก็เลยมีการรวมศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านขึ้นมาก็คือนำภูมิปัญญาที่มีกระจัดกระจายอยู่ในท้องถิ่นมารวมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่ในศาสนสถานที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ส่งเสริมสุขภาพ และชมรมผู้สูงอายุน ด้วยความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 ให้ข้อมูลว่า วัดในชุมชนมีการร่วมมือกับทาง อ.สม. ในการดำเนินการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้และการฝึกอบรมทางด้านสุขภาพในชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน ในสังคมาครอบ ๆ วัดทำให้เกิดการนำหลักธรรมต่าง ๆ มาดำเนินชีวิตในชุมชน ทำให้สุขภาพของชุมชนดีขึ้น มีความรักความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14 ให้ข้อมูลว่า ในชุมชนมีกลุ่มต่าง ๆ มาใช้พื้นที่วัดในเรื่องสุขภาพชุมชนโดยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเป็นคนกลางหาข้อสรุปในการดำเนินกิจกรรมจากหลากหลายความคิดเห็น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามรวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา บางครั้งก็มีกลุ่มต่าง ๆ เช่นกลุ่มสหกรณ์การออมทรัพย์ กลุ่มสวดมนต์วัดแม่เตย กลุ่มสัจจะวันละบาท กลุ่มหมู่บ้านรักษาศีล 5 กลุ่มสมาชิก อปต. เวลาที่มีการจัดกิจกรรมก็จะร่วมมือได้อย่างดี อีกทั้งทาง รพ.สต. ก็มาถวายความรู้ด้านโรคต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ

4) สุขภาวะทางปัญญา วัดเป็นศูนย์เรียนรู้และตัวอย่างการพัฒนาทางด้านสุขภาพชุมชน โดยมีการใช้พื้นที่วัดในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านการพัฒนาสุขภาพองค์กรวมของชุมชน โดยการนำภูมิปัญญาในเรื่องสุขภาพในด้านต่าง ๆ มาเป็นองค์ความรู้ที่สามารถทำให้ประชาชนได้นำไปปฏิบัติเพื่อการมีสุขภาพที่ดี อาทิเช่น การนำภูมิปัญญาด้านยาสมุนไพรมาปลูกสาธิตภายในวัด แล้วนำสมุนไพรนั้นมาแปรรูปให้เกิดเป็นยารักษาโรค บรรเทาความเจ็บไข้ได้ป่วยของประชาชน มีการสาธิตผลิตยาหม่อง ยาลมสมุนไพร การสกัดน้ำมันกัญชา เป็นต้น ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับความรู้ในเรื่องสมุนไพรท้องถิ่น และสามารถนำผลิตภัณฑ์เหล่านี้มาใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ อีกทั้งยังมีการต่อยอดในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมรายได้ของประชาชนในชุมชนได้อย่างดีอีกด้วย ซึ่งในบางพื้นที่ก็มีการนำเอาองค์ความรู้จากการสาธิตการปลูกผักสวนครัว เป็นผักปลอดสารพิษ มีการสาธิตการ

ผลิตปุ๋ยชีวภาพจากมูลไส้เดือนโดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี สำหรับให้ประชาชนได้นำไปบริโภค มีการผลิตน้ำโคลอโรฟิลและวุ้นโคลอโรฟิล ในชุมชน การสาธิตการปลูกป่า 3 อย่างเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง การพัฒนาความรู้ต่อยอดด้านสมุนไพรรวมถึงเป็นองค์ความรู้ที่สามารถต่อยอด ให้ประชาชนนำไปปฏิบัติเกิดเป็นวิสาหกิจของชุมชนได้ต่อไป โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานปกครองท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ในชุมชน กลุ่ม อสม. และ รพ.สต.ที่เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือพระสงฆ์ในการพัฒนาความรู้ในสถานะชุมชน อีกทั้งวัดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ยังมีการจัดตั้งเป็นศูนย์ปฏิบัติการธรรมประจำจังหวัดสงขลา 8 แห่งด้วยกัน ทำให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการฝึกตนเองให้เกิดสมาธิ ซึ่งเป็นหนทางของการมีปัญญาในการดำเนินชีวิตในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เช่นกันซึ่งมีข้อมูลที่สุดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของสมุนไพร และการแพทย์แผนโบราณ มาสอนให้คนในชุมชนมีองค์ความรู้ในการที่จะได้รู้สรรพคุณของสมุนไพรไทย นำไปพัฒนาเป็นสัมมาอาชีพขึ้นในชุมชน เช่นการทำยาหม่อง ยาลมด้วยสมุนไพรไทย เป็นต้น โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ได้พัฒนาวัดให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านหลักธรรม มีการสอนจริยธรรมให้คนเป็นคนดี เกิดความรู้ในการดำรงชีวิต จะเห็นได้ว่าในอำเภอหาดใหญ่ มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอยู่หลายแห่ง ทำให้ประชาชนมีโอกาสที่จะเข้าไปรับการเรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมต่าง ๆ และการนั่งสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญาในการดำรงชีวิตสามารถนำไปแก้ไขปัญหาต่างๆของคนในชุมชนได้ และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันนี้มีพระธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติเป็นแนวทางของเรื่องสุภาพะองค์รวมของพระสงฆ์ ทางวัดได้มีการบูรณาการให้เข้ากับหลัก 5 ร ก็คือ ร่มรื่น เราได้สร้างความร่มรื่นให้กับวัดและขยายออกไปสู่ชุมชนครับ ร ต่อมาก็คือความร่มเย็น คือพัฒนาวัดให้คนในชุมชนมาพักผ่อนหย่อนใจแล้วก็สร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ร่วมกันและที่ ร ที่ 3 คือร่วมสร้าง คือการได้สร้างสุขภาพดี ๆ แล้วก็ถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นในด้านสุขภาพลงไปสู่ชุมชน ส่วน ร ต่อไปคือร่วมจิตวิญญาณ คือทางวัดได้เป็นศูนย์ร่วมทางด้านจิตใจให้แก่ชุมชนและผูกความรักความสามัคคีให้แก่กัน แล้วก็ ร สุดท้ายคือร่วมพัฒนา คือได้มีการพัฒนาศักยภาพการเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนมีแนวทางที่จะพัฒนาสุขภาพทางปัญญาในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี และจากแนวทางและกิจกรรมต่าง ๆ นี้วัดจึงได้รับรางวัลเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นระดับจังหวัด

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็นในหัวข้อนี้ได้ว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชน ในทุก ๆ ด้าน คือทั้งทางด้านกาย ทางด้านจิต ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา โดยพระสงฆ์ได้นำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพในด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้บนพื้นฐานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้วัดได้

เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ในชุมชนที่ช่วยในการพัฒนาสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.3. บทบาทในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพชุมชน

บทบาทพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพชุมชนในเรื่องสุขภาพองค์กรรวมทั้ง 4 ด้าน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) **สุขภาพร่างกาย** ทางคณะสงฆ์ได้ดูแลตนเองให้เป็นแบบอย่างด้านสุขภาพในชุมชน โดยทางคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร่วมมือกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่ และโรงพยาบาลสงฆ์ ในการที่จัดตรวจสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในทุก ๆ ปี ดังปรากฏในหนังสือที่ รจอ.หญ.(2) 11/2566 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2566 ในการประชาสัมพันธ์ให้พระสงฆ์ได้ไปตรวจสุขภาพวันที่ 11 กรกฎาคม 2566 ณ วัดโคกสมาณคุณพระอารามหลวง รวมถึงหนังสือที่ รจอ.หญ.(2) 08/2567 ลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2567 ในการให้ประชาสัมพันธ์พระสงฆ์ไปตรวจสุขภาพและอบรมเบื้องต้น ณ วัดโคกสมาณคุณพระอารามหลวง ในระหว่างวันที่ 28-29 มีนาคม 2567 ที่ผ่านมาทั้งนี้ยังมีการรายงานสำรวจรายชื่อบุคลากรทางการแพทย์ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา ดังปรากฏในหนังสือที่ รจอ.หญ.(2) 03/2567 และภายในวัดต่าง ๆ ในชุมชน โดยความร่วมมือจากคณะสงฆ์ ร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขทางราชการ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ในวัดในชุมชนอีกมาก อาทิเช่น การฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้าประจำปี การรณรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลายประจำปี การตรวจสุขภาพภายในวัดประจำปี กิจกรรมวัดปลอดภัย เป็นต้น หรือมีการนำหลักการจากการคิดเป็นแนวทางเพื่อให้ง่ายต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติในการพัฒนาสุขภาพร่างกาย ซึ่งเป็นความร่วมมือในกิจกรรม จัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพชุมชน รวมถึงพระสงฆ์ยังมีการจัดทำโครงการ ในด้านการทำตัวอย่างสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้เกิดความสะอาด มีอากาศปลอดโปร่ง มีร่มไม้ มีการรณรงค์ปลูกไม้ร่ม การทำแปลงตัวอย่างผักปลอดสารพิษ การฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าในวัด รวมถึงมีตัวอย่างจากกิจกรรมของพระสงฆ์วัดในการจำแนกแยกแยะขยะต่าง ๆ จัดสถานที่ให้สะอาดร่มรื่นสบายกาย ไม่สกปรกไม่รุกรกตา ทำวัดให้ปราศจากความสกปรก ความรก ไม่เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคหรือพาหะของโรค โดยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นต้นซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมาคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ได้ส่งเสริมให้พระภิกษุได้เข้าร่วมรับการอบรมในเรื่องการตรวจสุขภาพประจำปี และการเข้ารับการอบรมด้านสุขภาพ โดยทางสำนักงานรองเจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่ ได้ทำหนังสือขอความร่วมมือจากเจ้าคณะตำบลในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมนี้ ให้พระสงฆ์ได้เข้ารับการตรวจและอบรมเรื่องสุขภาพ เพื่อที่จะได้นำความรู้

ไปพัฒนาสุขภาพของประชาชนในชุมชน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมถึงการร่วมมือจากทางภาครัฐในเรื่องของการสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย การฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้า ในทุก ๆ ปี ก็ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์ได้ร่วมมือกับทางภาครัฐ ดำเนินการมาตลอด โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 ให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมาพระสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ได้พัฒนาวัดตามแนวทางของคณะสงฆ์ที่หมายให้เป็นนโยบายต่อเนื่องสู่การเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น เช่น การปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นมีป้ายธรรมะสอน มีความสะอาด สบายตา ปลอดภัยบนพื้นฐานความสะอาด สวยงาม สงบ เกิดเป็นรมณีสถาน สบายทางกาย ประชาชนสามารถเข้ามาพักผ่อน เพื่อพักผ่อนร่างกายและผ่อนคลายอิริยาบถจากการทำงานในแต่ละวันได้ และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 ให้ข้อมูลอธิบายไว้ว่าพระสงฆ์มีส่วนช่วยให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีจากการรณรงค์กิจกรรมในการต่อต้านอบายมุขและสิ่งเสพติดในวัดเป็นเขตปลอดบุหรี่ และยาเสพติด จากการประสานงานความร่วมมือจากทางภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนในชุมชนเล็งเห็นอันตรายจากอบายมุขทางด้านเหล่านี้ ทำให้ชุมชนน่าอยู่ คนในชุมชนมีสุขภาพทางกายที่ดี

2) สุขภาวะทางจิต ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่ามีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา อยู่ 8 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ใน วัดคลองเปล วัดโคกสมานคุณ พระอารามหลวง วัดมหัตตมังคลาราม วัดชัยชนะสงคราม วัดมงคลเทพาราม วัดโคกนาว วัดคลองเรียน และวัดศรีสว่างวงศ์ กระจายอยู่ในทุกทิศของพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ พระสงฆ์สามารถสั่งสอนแนวทางวิปัสสนากับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม โดยมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งปี และทางคณะสงฆ์ได้ส่งพระภิกษุในอำเภอเข้าร่วมอบรมพระวิปัสสนาจารย์ของคณะสงฆ์ภาค 18 หรือการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยที่มีจุดประสงค์ในการที่จะให้พระสงฆ์ผู้ที่ได้ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้มาสอนแนวทางปฏิบัติวิปัสสนาแก่ประชาชน เพื่อที่ยกระดับจิตใจของตนเอง และยังเป็นกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาว่าพระสงฆ์ผู้ที่จะเป็นพระสังฆาธิการจำเป็นต้องผ่านการอบรมหลักสูตรนี้ทุกรูป รวมถึงนโยบายด้านงานสาธารณสุขกระทรวง ที่ทางคณะสงฆ์ได้เข้าไปช่วยเหลือญาติโยมเวลาเกิดเหตุการณ์เดือดร้อนต่าง ๆ อีกด้วย ดังกรณีการเข้าไปให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงในโรงพยาบาล หรือในหมู่บ้านในชุมชน การนำเครื่องอุปโภคบริโภค บริโภค ที่เกินความจำเป็นของพระสงฆ์ไปเยี่ยมประชาชนผู้ที่เดือดร้อนในชุมชน เป็นการให้กำลังใจช่วยเหลือประชาชนทั้งนี้ยังรวมถึงการที่ประชาชนในชุมชนนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเจริญพระพุทธมนต์ตามบ้านเรือนในชุมชนเพื่อให้กำลังใจ ตามโอกาสต่าง ๆ ด้วยซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 ได้ให้ข้อมูลว่า ที่วัดมหัตตมังคลาราม ซึ่งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ 20 ประจำจังหวัดสงขลา ได้มีการจัดกิจกรรมในเรื่องของการปฏิบัติธรรมของธรรมจารีอยู่ในทุก ๆ เดือน ในช่วงปฏิบัติธรรมพระสงฆ์ได้สอนหลักของการนั่งสมาธิไปปฏิบัติ สอนหลักปฏิบัติเพื่อให้ญาติโยมได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อดูแลสุขภาพทางจิตของตัวเองอย่างต่อเนื่อง โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11

ให้ข้อมูลไว้ว่า ในตำบลน่าน้อย เจ้าคณะตำบล พร้อมด้วยพระสงฆ์ได้ออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี โดยพระสงฆ์ได้ไปให้กำลังใจ นำของไปให้ ให้ผู้ป่วยติดเตียงเกิดกำลังใจ ความสบายใจ เหมือนหนึ่งพระมาโปรด จะได้สบายใจมีกำลังใจต่อสู้ชีวิต และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 การที่พระสงฆ์ได้รับกิจนิมนต์จากทางญาติโยมในชุมชน ในการไปเจริญพระพุทธมนต์ในบ้านเรือนต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ถือได้ว่า ประชาชน เจ้าของบ้านนั้น ๆ เกิดความสบายใจ ถือเป็นมงคล สามารถพัฒนาสุขภาพทางจิต ของคนในที่นั้น ๆ ในครอบครัวนั้น ๆ ให้ดีขึ้น เนื่องจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

3) สุขภาวะทางสังคม เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ซึ่งนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งของชุมชน พระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมอันจะทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาพทางสังคมในชุมชนนั้น ๆ สำหรับในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น ทางคณะสงฆ์ได้มีการขับเคลื่อนกำหนดนโยบาย โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการหมู่บ้าน รัฐประชา รัฐสร้างสุข ขึ้นในทุก ๆ เขตตำบล โดยได้กำหนดเป็นนโยบายร่วมกับภาคีรัฐบาล เพื่อให้หน้าหลักศีล 5 ให้ประชาชนได้นำไปปฏิบัติกันในพื้นที่ในชุมชน โดยจะส่งผลให้ชุมชน และสังคม มีความสุข มีสุขภาพของชุมชนที่ดี อีกทั้ง ณ ปัจจุบันนี้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เกิดการขาดแคลนรายได้ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนขึ้น พระสงฆ์ก็ได้ช่วยเหลือประชาชนในประเด็นนี้ ด้วยการช่วยเหลือข้าวปลาอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคดำรงชีวิต ยาสามัญประจำบ้านต่าง ๆ มีเกินความจำเป็นของการดำรงชีพของพระภิกษุแบ่งปันให้ประชาชนในชุมชนได้นำไปอุปโภค บริโภค เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายรวมถึงการสาธิตตัวอย่างการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อให้ประชาชนได้นำไปประกอบอาหารและนำไปปฏิบัติกันเองในครัวเรือน โดยเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตามแนวทางการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังพิจารณาให้โอกาสประชาชนในชุมชนเป็นลำดับต้น ๆ ในการเข้ามาทำงานในวัด เช่นเป็นช่างก่อสร้าง คนขับรถรับส่งพระสงฆ์ เป็นต้นซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ได้ให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมากคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ได้ส่งเสริมให้พระภิกษุในพื้นที่ ได้เข้าร่วมกิจกรรมในเรื่องนี้ โดยทางสำนักงานรองเจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่ ได้ทำหนังสือขอความร่วมมือจากเจ้าคณะตำบลในการประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนโครงการที่จะพัฒนาสุขภาพชุมชนในเรื่องสุขภาพทางสังคม โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากการดำเนินงานทางโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งในปี พ.ศ.2567 ทางวัดบ้านไร่ซึ่งสังกัดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนจากจังหวัดสงขลา ในการลงพื้นที่ตรวจการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากคณะกรรมการระดับหนใต้ และรวมถึงโครงการ หมู่บ้านรัฐประชารัฐสร้างสุข ก็เป็นอีกหนึ่งโครงการของการขับเคลื่อนทางคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดสุขภาพทางด้านสังคมที่ดีภายในชุมชน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ให้ข้อมูลว่า ในการจัดทำโครงการในเรื่องสุขภาพชุมชนของทางคณะสงฆ์ที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ นั้น พระสงฆ์ได้ไปฝึกอบรมเพื่อให้ได้มีการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ จะมาเผยแพร่ให้ชาวบ้าน

ในชุมชนได้รับรู้หรือการนำข่าวสารมาบอกต่อให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นประจำในทุกๆ ปี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการร่วมมือกันของคณะสงฆ์และชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาสุขภาวะทางด้านสังคมในชุมชนให้มีความรู้ด้านสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ในนำแนวทางการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ในเรื่องสาธารณสงเคราะห์ เข้ามามีบทบาทในการจัดทำโครงการในพื้นที่ของชุมชน เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางสังคมในพื้นที่ อาทิเช่น โครงการพระไม่ทิ้งโยม คือพระสงฆ์ได้ไปช่วยเหลือชาวบ้านในการนำของที่เกินความจำเป็นในการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไปบริจาคให้กับชาวบ้านที่ยากไร้ หรือการส่งเสริมการพัฒนาด้านอาชีพ ที่ทำให้ชาวบ้านได้มีช่องทางทำมาหากินในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในประเด็นด้านเศรษฐกิจของสังคมในชุมชนเป็นต้น

4) สุขภาวะทางปัญญา ในระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 เป็นต้นมา คณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการขับเคลื่อน กำหนดนโยบายในการที่พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน จากการที่ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีความรู้ในการดูแลรักษาผู้ป่วย และดูแลตนเองในทางด้านสุขภาพ โดยร่วมมือกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ศูนย์อนามัยที่ 12 ยะลา จัดอบรมพระคิลานุปัฏฐากรุ่นที่ 1 หลักสูตร 35 ชั่วโมง ของอำเภอหาดใหญ่ ขึ้น โดยในครั้งนี้มีพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่เข้ารับการถวายการอบรมเป็นจำนวนมาก รวมถึงในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านสุขภาวะชุมชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดปัญญา มีความรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น และตามแนวทางการจัดตั้งกุฎิชีวาภิบาล ที่ระบุดุณสมบัติของพระคิลานุปัฏฐาก ที่ประจำวัด ไว้ว่าต้องผ่านการอบรมหลักสูตรพระ อสว. เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 70 ชั่วโมง ทำให้พระสงฆ์ในพื้นที่ สนใจที่จะเข้าอบรมเพื่อพัฒนาตนเองให้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน และยังมีการเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของปัจจัย ที่ประชาชนจะสามารถสำรองค่าใช้จ่ายในยามที่ต้องเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล หรือโรงพยาบาล ในประเด็นนี้พระสงฆ์ได้นำหลักการภูมิปัญญาของการจัดตั้งกลุ่มทุนสหกรณ์ออมทรัพย์เข้ามาประยุกต์ใช้ให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์ทางด้านสุขภาพในพื้นที่ โดยผู้ที่ต้องการปัจจัยเงินไปใช้ในการรักษาพยาบาล สามารถกู้เงินจากกองทุนกลุ่มออมทรัพย์มาสำรองเป็นค่าใช้จ่ายดูแลรักษาพยาบาลได้ ซึ่งกลุ่มนี้มีการจัดตั้งมาเป็นระยะเวลาหลายปี โดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นศูนย์กลาง มีคณะกรรมการญาติโยมเป็นผู้ดำเนินการและมีพระสงฆ์คอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินกิจการนี้ซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ได้เล็งเห็นปัญหาของสังคมในเรื่องทุนทรัพย์ที่จะสำรองค่าใช้จ่ายของประชาชนในชุมชนเมื่อยามเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น จากความคิดนี้จึงเกิดโครงการกิจกรรมสัจจะวันละบาท ซึ่งสหกรณ์การออมทรัพย์ของหมู่บ้านแห่งนี้เข้ามาบริหารโดยแนวทางวัตถุประสงค์ของโครงการจากพระภิกษุในพื้นที่ โดยในโครงการสัจจะวันละบาทนี้ถือเป็นภูมิปัญญาสมัยก่อนตั้งแต่ปู่ตายายได้ปฏิบัติทำกันมา ด้วยการเอาปัจจัยส่วนนี้ไปช่วยเหลือสังคมและชุมชน ให้ผู้ที่ประสบปัญหาด้านการเงินสำรองค่ารักษาพยาบาล สามารถใช้กองทุนนี้ไปรักษาตน รักษาพยาบาล

ได้ในยามลำบาก ถือเป็นบทบาทที่พระสงฆ์สังเกตเห็นปัญหาทางด้านสุขภาพ แล้วนำแนวทางนี้มาแก้ไข ปัญหา เกิดเป็นการพัฒนาสุขภาพทางปัญญาในชุมชน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 ให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมา มีโครงการอบรมของสำนักงานสาธารณสุขในส่วนของพระคิลานุปัฏฐาก ในระดับการอบรมชั้นต่าง ๆ ซึ่งทางวัดก็ได้จัดให้พระสงฆ์เข้าไปรับความรู้จากตรงนั้นแล้วก็ให้นำมาปฏิบัติ โดยการนำองค์ความรู้ในการปฏิบัติตนนั้นมาพัฒนาสุขภาพทางกายให้กับพระสงฆ์และชุมชน และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15 ให้ข้อมูลว่า โครงการอบรมทางด้านความรู้ด้านสุขภาพของสำนักงานสาธารณสุข ที่ขอความร่วมมือจากทางคณะสงฆ์ในการส่งพระสงฆ์เข้ามาอบรมให้เป็นพระคิลานุปัฏฐาก ในระดับการอบรมชั้นต่าง ๆ ซึ่งทางคณะสงฆ์เองได้ให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐเป็นอย่างดี พระสงฆ์สามารถมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพและนำไปเทศนาสั่งสอนญาติโยมในโอกาสต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ รวมถึงสามารถนำไปพัฒนาสุขภาพองค์กรรวมทั้ง 4 ด้านในชุมชนได้ และจากมีการกำหนดจัดตั้งกฐิชีวาภิบาลแห่งแรกในอำเภอหาดใหญ่เกิดเป็นรูปธรรมในวัดคลองเปล แสดงให้เห็นถึงการที่พระสงฆ์ได้สนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็นในหัวข้อนี้ได้ว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในทุก ๆ ด้าน คือทั้งทางด้านกาย ทางด้านจิต ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา โดยสอดคล้องการแผนกิจการงานคณะสงฆ์ โดยวัดและพระสงฆ์ได้มีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพชุมชน ด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.4. บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

บทบาทพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องในเรื่องสุขภาพองค์กรรวมทั้ง 4 ด้าน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) สุขภาพทางกาย ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น ทางคณะสงฆ์ได้มีการร่วมมือกับทางกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการรณรงค์ขับเคลื่อนด้านสุขภาพทางร่างกาย รวมถึงเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเขตตำบล และในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยบางแห่งพระสงฆ์ได้ร่วมกับทางภาครัฐในการจัดทำรณรงค์รณรงค์สุขภาพภายในตำบลขึ้น โดยพระสงฆ์เองนั้นได้อาศัยองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ได้นำมาพัฒนาในด้านสุขภาพทางกายในชุมชนซึ่งได้มาจากการที่คณะสงฆ์ มีการส่งเสริมให้พระสงฆ์เองได้รับความรู้โดยผ่านทางอบรมจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีสาธารณสุขอำเภอ ในการจัดอบรมหลักสูตรพระค

ลานุปัญญาภามาตั้งแต่ปี 2563 โดยมีการพัฒนาความรู้ตลอดมาในทุก ๆ ปี มีการนับเพิ่มชั่วโมงการจัดอบรม ทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ทำให้พระสงฆ์ได้นำความรู้เหล่านั้นมาดูแลตนเองและให้ความรู้ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการทำตนให้เป็นแบบอย่างในการดูแลสุขภาพทางกาย ครอบคลุมทุกเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในปัจจุบันซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 ให้ข้อมูลว่า กิจกรรมหลัก ๆ เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพทางกายที่คณะสงฆ์ได้ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ ส่วนมากพระสงฆ์ได้อาศัยความร่วมมือจากพระสงฆ์บริเวณใกล้เคียงในตำบลและจากภายนอกตำบลบ้างเล็กน้อย แต่หลัก ๆ ก็คือส่วนมากจะมีเจ้าคณะตำบลน้อย เลขานุการเจ้าคณะตำบลน้อย เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอ มาร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ได้มีการจัดอบรมในการดูแลสุขภาพ ที่ทางคณะสงฆ์ได้ร่วมมือกับทางรัฐ ทำให้พระสงฆ์เองมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพมากขึ้น อีกทั้งยังนำมาสอนญาติโยมในพื้นที่ร่วมกับหลักธรรม ทำให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ในการดำรงชีวิต และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 ให้ข้อมูลว่า ในตำบลท่าข้าม ได้มีการจัดทำธรรมนูญสุขภาพชุมชนขึ้น โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ร่วมกับทุกภาคฝ่ายในการร่างธรรมนูญฉบับดังกล่าว ซึ่งพระสงฆ์ในพื้นที่ตำบลท่าข้ามโดยการนำของเจ้าคณะตำบลท่าข้าม ได้ให้ความร่วมมือร่วมกับชาวพุทธบริษัทในพื้นที่ สามารถช่วยเหลือการขับเคลื่อนธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้เป็นอย่างดีมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยความร่วมมือจากทุกภาคฝ่าย

2) สุขภาวะทางจิต จากการที่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอยู่หลาย ๆ แห่ง ทางคณะสงฆ์ได้เปิดโอกาสให้กับพระภิกษุ และประชาชนโดยทั่วไปได้เข้าร่วมกิจกรรมเจริญวิปัสสนา เพื่อเป็นการฝึกฝนจิตใจของตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในแต่ละสำนักปฏิบัติธรรม ก็ได้รับความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมจากภาคต่าง ๆ เป็นอย่างดี อีกทั้งพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นอีกบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในชุมชน ที่เข้ามาสอนอบรมเยาวชนของชุมชน ให้เยาวชนตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม อาศัยอยู่ในสังคมด้วยการเป็นเยาวชนที่ดีในสังคม มีสติในการดำรงชีวิต โดยพบว่าในทุก ๆ โรงเรียนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จะมีครูพระสอนศีลธรรมเข้าไปอบรมการนั่งสมาธิขั้นพื้นฐาน สั่งสอนเยาวชนด้านจิตใจซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้ลงทะเบียนเป็นครูพระสอนศีลธรรม ซึ่งสามารถเข้าไปสอนเยาวชนในโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่ ในเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการมีกิจกรรมการสอนนั่งสมาธิเบื้องต้นให้แก่เยาวชนในพื้นที่ ในภาคเรียนโดยเฉพาะช่วงเวลาเข้าพรรษา ซึ่งเยาวชนจะได้เตรียมตัวกันเพื่อสอบธรรมศึกษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งการสอนนั่งสมาธิในเบื้องต้นนั้น ทำให้เยาวชน สามารถนำแนวทางนี้ให้เกิดสมาธิ เป็นการยกระดับ

จิตใจของเยาวชนได้ โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 ให้ข้อมูลว่า คณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการคัดเลือกพระสงฆ์เพื่อเข้าอบรมหลักสูตรวิปัสสนาจารย์ขึ้น ทั้งในของการจัดอบรมโดยคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา และ คณะสงฆ์ภาค 18 อย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ซึ่งสามารถทำให้ภายในอำเภอหาดใหญ่ มีพระภิกษุที่ผ่านการอบรมในเรื่องวิปัสสนาจารย์พอสมควร ครอบคลุมทุกเขตพื้นที่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา ทั้ง 8 แห่ง เป็นสถานที่ ๆ สามารถเปิดการอบรมแก่ประชาชนทั่วไปได้ ซึ่งการเจริญแนวทางวิปัสสนานั้น สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทางด้านสุขภาวะทางจิตดียิ่งขึ้น และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนในพื้นที่ตำบลน้ำน้อย ทางคณะครูได้นำเด็กนักเรียนเข้าไปปฏิบัติธรรมในวัดเป็นประจำทุกปี โดยเยาวชนได้มีกิจกรรมในการนั่งสมาธิ โดยมีพระอาจารย์เป็นผู้คอยแนะนำ ทำให้เยาวชนมีสภาพจิตใจที่ดี มีคุณธรรม

3) สุขภาวะทางสังคม พระสงฆ์และคณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาได้ใช้กลไกของการปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับ ในการขับเคลื่อนเรื่องการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ตั้งแต่เจ้าคณะปกครองระดับอำเภอ รองอำเภอ ตำบล เจ้าอาวาส พระสังฆาธิการ รวมถึงพระลูกวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา ดังปรากฏในหนังสือจากรองเจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่ ในหัวข้อที่ผ่านมา โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องความเมตตากรุณาของพระสงฆ์หลักธรรมสังคหัตถ์ 4 ในการเอื้ออื้อให้ชุมชนและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว เกิดความสามัคคีรวมถึงในการสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนเพื่อให้มีสุขภาวะที่ดีบนบรรทัดฐานหลักธรรมเพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง อีกทั้งได้รับความร่วมมือจากสมาชิกหมู่บ้านรักษาศีล 5 สมาชิก อบต. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล รวมถึงกลุ่มชมรมต่าง ๆ ที่มีการใช้พื้นที่ของวัดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง รวมถึงการเป็นต้นแบบในการประกาศเขตปลอดอบายมุขในเขตวัด ทำให้สังคมได้นำตัวอย่างไปใช้และรู้เท่าทันภัยจากอบายมุขที่เป็นบ่อนทำลายสังคมซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 ให้ข้อมูลว่า คณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้นำแนวทางของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสอนประชาชนในพื้นที่จากแนวทางการเผยแผ่โดยผ่านทางพระธรรมทูตสายต่าง ๆ โดยมีกิจกรรมการแสดงพระธรรมเทศนา ในหัวข้อหลักธรรมสังคหัตถ์ 4 อยู่ในหลาย ๆ ครั้ง ซึ่งทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ให้สังคมมีสภาพที่น่าอยู่ เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันชุมชน โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14 ให้ข้อมูลว่า ภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้านแม่เตย ได้ร่วมมือกับทางคณะสงฆ์ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมของชุมชนร่วมกัน เช่นการนำแนวทางของหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากความรู้ที่คณะสงฆ์ได้เข้ามาบรรยายความรู้ มาดำเนินการเพื่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน จะเห็นได้จากในทุก ๆ เข้าจะมี

เสียงตามสายในการเปิดบรรยายธรรมและให้ศีล 5 ก่อนที่คนในชุมชนจะไปทำงาน เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงการรักษาศีล ว่าสามารถจรจรโลงสังคมให้อยู่กันอย่างมีความสุขได้เป็นต้น และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ในชุมชนได้มีการรณรงค์ในเรื่องวัดปลอดอบายมุข เช่นการประกาศให้วัดเป็นเขตปลอดการพนัน ยาเสพติด หรือแม้กระทั่งเป็นเขตปลอดบุหรี โดยมีการจัดทำป้ายระบุโทษทางผิดทางกฎหมายของผู้ฝ่าฝืน รวมทั้งมีการจัดตรวจสารเสพติดอยู่เป็นประจำจากความร่วมมือกันทุกภาคฝ่าย ซึ่งทางชุมชนก็ได้นำแนวทางหลักการนี้มาใช้ในเขตบ้านเรือนในชุมชน ทำให้ประชาชนได้ตระหนัก มีจิตสำนึกในการเห็นโทษของสิ่งไม่ดีเหล่านี้ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายสภาพสังคม ทำให้ชุมชนมีมาตรการในการป้องกันได้ดียิ่งขึ้น จากตัวอย่างที่ทางคณะสงฆ์ได้ดำเนินการในเขตวัด

4) สุขภาวะทางปัญญา คณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการจัดการพัฒนาความรู้ทางด้านสุขภาวะในด้านต่าง ๆ ให้กับพระภิกษุในพื้นที่ได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตนเอง รวมถึงสังคม โดยมีการจัดการอบรมอย่างต่อเนื่องตลอดมา รวมถึงการใช้โอกาสในงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่มีประจำในทุก ๆ ปี เทศนาให้ความรู้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาในการสามารถพัฒนาตนเองของทั้งภิกษุและประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี รวมถึงการเชิญพระวิทยากรมาถวายความรู้เรื่องสุขภาพให้กับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อีกด้วย สำหรับการสอนศีลธรรมให้กับเยาวชนในโรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชนให้เยาวชนได้รับการเรียนรู้ เกิดปัญหา ในหลักการของพระพุทธศาสนาคือบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนทางด้านปัญญา โดยหวังให้เยาวชนมีความรู้ในการที่จะต้องเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นำพาสังคม และประเทศชาติให้มั่นคงต่อไปซึ่งมีข้อมูลที่สอดคล้องและน่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ให้ข้อมูลว่าองค์ความรู้ที่พระสงฆ์มีในเรื่องของการดูแลสุขภาวะต่างๆ นั้น พระสงฆ์ได้มีโอกาสในการแสดงธรรม สันสอนญาติโยมในพื้นที่ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ในทุก ๆ ปี เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางประเพณีเป็นต้น โดยพระสงฆ์ในระดับวัด จะมีตัวแทนในการแสดงธรรมจากการตกลงกันของคณะสงฆ์ภายในวัด ว่าในประเด็นความรู้เรื่องนั้นๆ พระสงฆ์รูปใดมีความสามารถจะแสดงธรรมได้ก็จะเป็นตัวแทนในการแสดงธรรม เพื่อให้ประชาชนที่มาฟังธรรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดปัญหาในเรื่องสุขภาวะได้ โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 ให้ข้อมูลว่าทางคณะสงฆ์ในพื้นที่ตำบลได้นิมนต์พระสงฆ์ที่มาจากนอกพื้นที่ตำบลท่าข้ามมาบรรยายเกี่ยวกับสุขภาพ แต่ก็ยังเป็นพระในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะ เพราะพระสงฆ์ในพื้นที่นี้อาจมีความรู้ความสามารถไม่มากพอในการที่จะอธิบายในเรื่องสุขภาวะให้ญาติโยมเข้าใจได้ง่าย จึงเกิดการนิมนต์พระสงฆ์จากนอกพื้นที่มาช่วยเป็นพระวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ เกิดปัญหาในเรื่องสุขภาวะแก่ประชาชนในพื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 ได้ให้ข้อมูลว่า กลุ่มพระวิทยากรจากทางคณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามาช่วยให้ความรู้ในเรื่องของหลักธรรม รวมถึงความรู้ด้านสุขภาวะต่างๆแก่เยาวชนในพื้นที่อยู่บ่อยครั้ง ทำให้เยาวชนเกิดปัญหา สามารถ

แก้ไขปัญหาด้านสุขภาวะได้รวมถึงสามารถพัฒนาความคิดของเยาวชน ทำให้เยาวชนสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตได้อย่างดี

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็นในหัวข้อนี้ได้ว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในทุก ๆ ด้าน คือทั้งทางด้านกาย ทางด้านจิต ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา ด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

4.5. สรุป

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัยได้ว่าพระสงฆ์ มีบทบาทในการพัฒนาด้านสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคมและสุขภาวะทางปัญญา โดยมีการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาการด้านสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตามแนวทางหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 โดยบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์และคณะสงฆ์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะในทุก ๆ ด้าน โดยชุมชนและสังคมได้เปิดกว้างให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระดับ และพระสงฆ์ได้มีการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชน พร้อมทั้งนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาวะตามหลักพระธรรมวินัย ไปประยุกต์ใช้ โดย รัฐ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องในกิจกรรมต่างๆ โดยทางคณะสงฆ์แต่ละระดับมีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการของคณะสงฆ์โดยเฉพาะด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรครวมถึงการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคมซึ่งเป็นเป้าหมายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและคณะสงฆ์ได้ใช้กลไกของการปกครองคณะสงฆ์แต่ละระดับ รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ สุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมอีกทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านได้ประสบพบเจอปัญหาในการที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในเรื่องประสบการณ์ของพระสงฆ์เองในการทำหน้าที่เรื่องการดูแลสุขภาพชุมชน จำนวนพระภิกษุที่มีจำนวนน้อยลงในทุก ๆ ปี หรือการที่มีความเห็นในวิธีการดำเนินการจัดการเรื่องสุขภาวะชุมชนต่างกัน แม้กระทั่งเรื่องพื้นที่ในวัดมีพื้นที่น้อยเกินไปเป็นต้น แต่ถึงอย่างไร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็ไม่ทำให้พระสงฆ์ที่เข้าร่วมขับเคลื่อนละความตั้งใจที่จะพัฒนา

เรื่องสุขภาวะชุมชน โดยทางพระสงฆ์ได้เข้าปรึกษาหารือกันกับทุกภาคส่วนและร่วมแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ผ่านพ้นมาได้ด้วยดี ซึ่งแสดงให้เห็นจากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม โดยกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ได้ให้ข้อมูลโดยสรุปเป็นใจความสำคัญว่า พระภิกษุในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาวะมายาวนานแต่อาจจะยังไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนและบางสิ่งยังเป็นศาสตร์แผนโบราณแต่พระสงฆ์เองได้สนใจที่จะพัฒนาตนเองและวัดให้เพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนมากขึ้น ในปัจจุบัน กลุ่มผู้นำชุมชน ได้ให้ข้อมูลโดยสรุปเป็นใจความสำคัญว่า พระภิกษุในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีส่วนช่วยให้สุขภาวะชุมชนในด้านต่าง ๆ ของชุมชนในพื้นที่ที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้ให้ข้อมูลโดยสรุปเป็นใจความสำคัญว่า ในปัจจุบันพระภิกษุในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านสุขภาวะชุมชนมากขึ้น และมีการเข้ารับการอบรมเป็นพระคิลานุปัฏฐาก เป็นจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคฝ่าย ครอบคลุมทุกประเด็นในกรอบแนวคิดของการวิจัยในครั้งนี้ตั้งที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อต่าง ๆ ของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้สรุปผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้ง 3 ประการนั้น คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน 2. เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยสำหรับการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์จากเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการ พระคิลานุปัฏฐาก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมถึงผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 16 รูป / คน แล้วนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และจะได้นำเสนอ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล รวมถึงข้อแนะนำ ดังนี้

5.1. สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เรื่องความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสำคัญก่อนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ซึ่งเรื่องการพัฒนาสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้านนั้นมีความหมายถึงสุขภาพที่แท้จริง ซึ่งมีที่มาจากการให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม โดยสอดคล้องกับความหมายของการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนาที่มีวัตถุประสงค์ให้มนุษย์ในสังคมมีความสุข โดยความหมายของการพัฒนาในบริบทของเรื่องสุขภาวะนั้นแสดงได้ว่า การพัฒนา หมายถึง ความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามลำดับขั้นตอนวิธีการไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมตลอดเวลาเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายของการพัฒนาอยู่ที่คนและคุณภาพชีวิตของคน มีการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปะวัฒนธรรมและจิตใจ รวมถึงความสงบสันติ มีการศึกษาที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี มีความเจริญในจิตใจด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และการทำงานที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งในส่วนของความหมายในเรื่องสุขภาวะนั้น สามารถอธิบายได้ว่าสุขภาวะเกิดจากการที่ประชาชนสุขภาพที่ดีในด้านกาย จิต สังคม ปัญญา เป็นสุขภาพในองค์รวมทั้ง 4 ด้าน โดยสุขภาวะที่ดีย่อมเกิดขึ้นจากการมีสุขภาพที่ดีเป็นเบื้องต้น และสุขภาวะไม่ได้หมายถึงความมีโรคหรือความไม่มีโรค แต่หมายถึงการอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุขทั้งทางกาย จิตใจ สังคมและปัญญา มีการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มีคุณภาพชีวิตที่ดี ตระหนักถึงภัยอันตรายที่มีผลเสียต่อร่างกายและจิตใจ ยึดมั่นในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์

สุจริต เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีทักษะความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทัน และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างปกติสุข ซึ่งสุขภาวะมีความหมายรวมในตัวเอง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถพัฒนาได้จากการปฏิบัติพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย การใช้ความสามารถในการดูแลตนเอง และมีความพึงพอใจในสัมพันธภาพกับบุคคลรอบข้าง ในขณะที่เดียวกันมีการปรับตัวตามความจำเป็น มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญกับตนเองโดยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากการมีสุขภาพกายที่ดีก่อนเป็นเบื้องต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้สรุปประเด็นในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะชุมชน หมายถึงการที่ชุมชนนั้น ๆ มีลักษณะสุขภาวะองค์รวมที่สมบูรณ์ขึ้น คือมีสุขภาวะที่ดีทั้ง 4 ด้าน คือทั้งสุขภาวะ ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา

5.1.2 สรุปผลการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์ได้นำหลักการตามคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ความเมตตา กรุณา ตามหลักธรรมพรหมวิหารธรรม รวมถึงการเล็งเห็นประโยชน์ในการที่ประชาชนสามารถอาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามหลักธรรมสังคหัตถุธรรม ร่วมกับการนำแนวทางในหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 มาสนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้เกิดการพัฒนาด้านสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้พบว่า

1) บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะต่อชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ได้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะชุมชน โดยการนำองค์ความรู้ในด้านสุขภาวะชุมชนมาสั่งสอน เทศนา รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดความรู้ที่ประชาชนในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้ เช่น การจัดสรรพื้นที่ของวัดคลองเปลให้เป็นที่รวบรวมองค์ความรู้ทางด้านสุขภาวะให้ประชาชนได้มาศึกษาและปฏิบัติ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและยารักษาโรค รวมถึงองค์ความรู้ทางการปลูกผักปลอดสารพิษ ทำให้ประชาชนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นต้น โดยความรู้ที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับนั้นสามารถทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในการดูแลสุขภาวะชุมชน และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการดูแลสุขภาวะของตนเองและชุมชน

2) บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกในการดูแลสุขภาวะชุมชนโดยพระสงฆ์ ได้อาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ภายในวัดให้

เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในเรื่องสุขภาพอาทิเช่น การจัดตั้งอาคารเย็นศิระในวัดโคกนาวให้ผู้ที่มาขอเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้เข้ามาพักพิง การจัดตั้งคลินิกแพทย์แผนไทยในวัดโคกสมานคุณ พระอารามหลวง หรือแม้กระทั่งการบริจาคที่ดินของพระภิกษุให้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล รวมถึงการที่ประชาชนในพื้นที่ได้อาศัยพื้นที่ในวัดในการออกกำลังกายและจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น โดยพระสงฆ์ได้นำองค์ความรู้และภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ และนำหลักธรรมต่าง ๆ มาพัฒนาสุขภาพชุมชนให้ประชาชนและชุมชนมีความสุขในการดำเนินชีวิต

3) บทบาทพระสงฆ์ในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการกำหนดนโยบาย รวมถึงมีการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานทางภาครัฐในเรื่องของสุขภาพชุมชนในพื้นที่ อาทิเช่น วัดท่านางหอม ได้มีการจัดทำโครงการและมีการดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ จนได้รับรางวัลในระดับจังหวัดสงขลาประจำปี 2566 หรือการที่คณะสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐบาล ในการรณรงค์เรื่องสุขภาพในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย การรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมและนโยบายทางงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในการออกช่วยเหลือให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงของทางคณะสงฆ์ และการร่วมประชาสัมพันธ์ในการทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อนำปัจจัยไปช่วยเหลือทางการแพทย์ของโรงพยาบาลหาดใหญ่ ซึ่งกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เหล่านี้ทางคณะสงฆ์ได้มีการขับเคลื่อนมาโดยตลอด และได้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนงานกิจการคณะสงฆ์ในเรื่องงานสาธารณูปการ ทำให้พระสงฆ์เองได้มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้อย่างดีด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ

4) บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาได้ใช้กลไกคณะสงฆ์ในพื้นที่สำหรับการขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพชุมชน โดยได้มีการเล็งเห็นปัจจัยสำคัญของการที่จะพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาพชุมชนของพระภิกษุ ให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องสุขภาพสำหรับตัวพระภิกษุเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับชุมชนได้ จึงได้มีการส่งเสริมในการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุได้ร่วมเข้ารับการอบรมพระคิลานุปัฏฐาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ซึ่งนับได้ว่าเป็นรุ่นแรกที่พระภิกษุในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาได้ผ่านการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐากจำนวน 59 รูป ซึ่งระยะเวลาในช่วงดังกล่าวนี้เอง ประเทศไทยได้เกิดโรคระบาดไวรัสโควิด 2019 ทำให้พระภิกษุกุณนี้สามารถที่จะนำองค์ความรู้ด้านสุขภาพ มาประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือสังคมของพระภิกษุเอง รวมถึงชุมชนในพื้นที่ได้อย่างดี จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2566 ก็ได้มีการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก อีก

จำนวน 22 รูป ทำให้ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ มีพระสงฆ์ที่รับรององค์ความรู้ด้านสุขภาวะเพิ่มขึ้น สามารถนำมาพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องในปัจจุบัน

ทั้งนี้บทบาทพระสงฆ์พระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้แสดงมาในข้างต้นทั้ง 4 หัวข้อนั้น เป็นที่ปรากฏเป็นรูปธรรม เป็นตัวอย่างบทบาทจริงที่มีมาตั้งแต่ในสมัยอดีตและปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยได้นำมาแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ โดยความร่วมมือกันระหว่างพระสงฆ์กับทุกภาคฝ่าย โดยทั้งนี้ในหลายกิจกรรมสามารถที่จะพัฒนากิจกรรมนั้นต่อไปในอนาคตเพื่อเป็นการพัฒนาสุขภาวะชุมชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

5.1.3 สรุปผลการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์ในพื้นที่ได้มีการนำแนวทางตามกรอบแนวคิดของการวิจัยมาพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา ได้ดังนี้

1) บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะต่อชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยพบว่าพระสงฆ์และคณะสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมให้ชุมชนและสังคมเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนบนแนวทางการพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยชุมชนและสังคมได้เปิดกว้างให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้โอกาสในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือโอกาสต่าง ๆ ในการมีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะทางกาย โดยการแสดงธรรม เทศนาสั่งสอน โดยมีการสอนเรื่ององค์ความรู้ด้านสุขภาวะทางกายให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจในการดำรงชีวิต ในการพิจารณาของกินของใช้ต่าง ๆ รวมถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จากการออกกำลังกาย รวมถึงการชี้ให้เห็นโทษจากสิ่งเสพติด เป็นต้น

2) สุขภาวะทางจิต พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการสอนให้การทำสมาธิเบื้องต้นให้ประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้จิตใจสงบ มีสติ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังได้เข้าไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ในชุมชน เพื่อเป็นการเข้าไปให้กำลังใจต่อผู้ป่วยและญาติ ๆ ของผู้ป่วย ให้มีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิต

3) สุขภาวะทางสังคม พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้โอกาสในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญทางประเพณีท้องถิ่น ในการที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำหลักธรรมคำสอนโดยเฉพาะเรื่องศีล 5 ไปประพฤติปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สังคมเกิดความน่าอยู่ มีสุขภาวะทางสังคมที่ดีในพื้นที่ อีกทั้งพระสงฆ์ยังได้แสดงธรรมให้ประชาชนได้เข้าใจโดยเน้นถึงความหมายในงานบุญต่าง ๆ อย่างเช่น เทศกาลวันสารทเดือนสิบได้เน้นให้สังคมครอบครัว มีความกตัญญูต่อบุพการีผู้มีพระคุณ เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมที่พระสงฆ์ได้อาศัยบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมนี้ ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีกันเกิดขึ้น

4) สุขภาวะทางปัญญา พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา ได้ใช้โอกาสในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เทศนาสั่งสอนหลักธรรม ให้ประชาชนเกิดปัญญาในการที่จะสามารถแยกแยะสิ่งที่มีคุณกับสิ่งที่ไม่ดีทำให้เกิดโทษ และมีการสอดแทรกองค์ความรู้ในด้านสุขภาวะ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจในการดูแลสุขภาวะของตนและคนในครอบครัวในด้านต่าง ๆ รวมถึงการนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ด้านสมุนไพร หรือแม้กระทั่งการปลูกพืชผักปลอดสารพิษสำหรับการบริโภค ให้ประชาชนได้นำไปปฏิบัติ หรือแม้กระทั่งนำไปพัฒนาอาชีพของตนเองในชุมชน โดยการนำองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ได้นำมาพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นนี้ได้ว่า พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ด้านสุขภาวะต่อชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะ โดยเกิดเป็นการพัฒนาสุขภาวะชุมชนแบบองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางปัญญา ตามบทบาทของพระสงฆ์ในหัวข้อนี้

2) บทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยพบว่าพระสงฆ์และคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชนและสังคมครอบคลุมในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน พร้อมทั้งได้นำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย ไปประยุกต์ใช้ โดยภาครัฐ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่อง โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกในการดูแลสุขภาวะชุมชนโดยการให้ใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่รักษาพยาบาลทั้งจากศาสตร์แพทย์แผนไทย และ แผนปัจจุบัน รวมถึง การบริจาคที่ดินของพระสงฆ์ในการจัดตั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐบาล เพื่อการพัฒนาสุขภาวะทางกาย อีกทั้งยังพัฒนาวัดให้มีสถานที่ ๆ ประชาชนได้มาทำกิจกรรมในการออกกำลังกาย และ ฝึกกรรมฐาน

เบื้องต้นในการที่จะพิจารณาอิริยาบถต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งในเวลาที่เหมาะสมพิบัติ พระสงฆ์ก็ยังให้ใช้พื้นที่ของวัดจัดตั้งเป็นโรงงานในเหตุการณ์จากภัยพิบัติต่าง ๆ อีกด้วย

2) สุขภาวะทางจิต พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกในการดูแลสุขภาวะชุมชน โดยได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ในวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนในยามเกิดโรคร้าย หรือ ภัยจากสารเคมีรั่วไหลในชุมชน ซึ่งในสภาวะขณะนั้นของชุมชนประชาชนต่างตื่นกลัว วิตกกังวล แต่พระสงฆ์ก็ได้อำนวยความสะดวกเข้ามาช่วยเหลือทำให้ประชาชนมีกำลังใจ รวมถึงมีการอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารพักพิงของผู้ป่วยที่มารอการรักษาโรคในโรงพยาบาล มีการจัดสภาพภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในวัดให้สะอาด ร่มรื่น เป็นที่พักผ่อนจิตใจของประชาชนในพื้นที่ และมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา ในพื้นที่ภายในวัด เพื่อให้ประชาชนได้มาทำกิจกรรมในการเจริญวิปัสสนา เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางจิตของประชาชนในชุมชน

3) สุขภาวะทางสังคม พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกในการดูแลสุขภาวะชุมชน โดยอนุญาตให้ประชาชนได้เข้ามาใช้สถานที่จัดตั้งชมรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้เกิดการรวมตัวกันในการทำกิจกรรม เกิดความสมัครสมานสามัคคี ก่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมขึ้นในชุมชน รวมถึงการที่วัดเป็นศูนย์กลางของการจัดงานตามประเพณีท้องถิ่น ประชาชนได้เข้ามาทำกิจกรรมในวัด โดยพระสงฆ์ได้สอดแทรกเนื้อหาธรรมะ ที่จะให้ประชาชนในชุมชนได้นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

4) สุขภาวะทางปัญญา พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้พัฒนาวัดให้เป็นกลไกในการดูแลสุขภาวะชุมชน โดยการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ ให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ประชาชนสามารถนำไปเป็นองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของประชาชน รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรม ให้ประชาชนได้เจริญจิตภาวนา ที่หมายให้ประชาชนเกิดปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างแท้จริงตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

3) บทบาทในการกำหนดนโยบาย กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับสุขภาวะชุมชน

ผู้วิจัยพบว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในระดับการปกครองอำเภอ ตำบล และวัด ได้มีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาในงานสาธารณสงเคราะห์ครอบคลุมในเรื่องสุขภาวะชุมชนในทุก ๆ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา เพื่อให้วัดและพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาวะชุมชนและสังคม สู่เป้าหมายการพัฒนาในเรื่องของสุขภาวะชุมชน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทางคณะสงฆ์ ได้มีการกำหนดโครงการที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาวะทางกายในเรื่องของการตรวจสุขภาพของ

พระภิกษุในพื้นที่โดยร่วมกับทางฝ่ายสาธารณสุขจากภาครัฐ ดำเนินเป็นกิจกรรมประจำปี โดยขอความร่วมมือจากพระสงฆ์ในพื้นที่ให้ร่วมโครงการดังกล่าว โดยออกเป็นหนังสือจากสำนักงานรองเจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่รูปที่ 2 ซึ่งรับผิดชอบงานด้านสาธารณสุขเคราะห้ แจ้งไปยังคณะสงฆ์ตำบลต่างๆ ให้เข้าร่วมโครงการเป็นประจำทุกปี รวมถึงการดำเนินนโยบายร่วมกับภาครัฐในเรื่องการดูแลสุขภาพชุมชน อาทิเช่น การฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าประจำปีในวัดต่าง ๆ การรณรงค์สำรวจและจัดการลูกน้ำยุงลายประจำปี เป็นต้น อีกทั้งมีมาตรการในการที่จะทำให้วัดเป็นเขตปลอดอบายมุข โดยใช้มาตรการทางด้านกฎหมาย และการพัฒนาวัดให้ร่มรื่น สามารถเป็นแหล่งพักผ่อนกายของคนในชุมชน โดยยึดแนวทางการพัฒนาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างโดยกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้น เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมในเรื่องสุขภาพทางกาย ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

2) สุขภาวะทางจิต พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีเข้ารับการอบรมเป็นพระวิปัสสนาจารย์ในทุก ๆ ปี โดยคณะสงฆ์ในแต่ละตำบลจะคัดเลือกพระภิกษุที่มีความสนใจในเรื่องนี้เข้ารับการอบรมที่จัดขึ้นโดยคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา รวมถึงคณะสงฆ์ภาค 18 เพื่อเกิดการพัฒนาองค์ความรู้นำไปสอนประชาชนในพื้นที่ตามหลักการนั่งสมาธิขั้นพื้นฐาน ให้ประชาชนมีจิตใจที่ดี มีสติในการดำรงชีวิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของประชาชนในสังคม และด้วยในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอยู่ถึง 8 แห่ง ทำให้ประชาชนสามารถมีโอกาสในการเข้าไปรับการฝึกสมาธิจากพระสงฆ์ได้อย่างทั่วถึง และด้วยงานด้านสาธารณสุขเคราะห้ที่พระสงฆ์ได้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในการเข้าไปให้กำลังใจผู้ป่วยในโรงพยาบาล หรือผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน ก็สามารถทำให้ประชาชนมีขวัญมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างดี ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้นได้สอดคล้องกับแผนกิจการงานคณะสงฆ์ และพระสงฆ์ได้มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพชุมชนในสังคมพื้นที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3) สุขภาวะทางสังคม พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พระสงฆ์ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับสังคมชุมชนในพื้นที่ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการต่าง ๆ มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ขับเคลื่อนโครงการรัฐประชารัฐสร้างสุข จัดตั้งศูนย์อบรมประจำตำบลต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งโครงการหรือการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นการสร้างเสริมและพัฒนาสุขภาพทางสังคมในชุมชน ให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการกิจกรรมร่วมกันด้วยความสมัครสมานสามัคคีเพื่อชุมชนของตน อีกทั้งทางพระสงฆ์ยังมีส่วนช่วยเหลือสังคมจากกิจกรรมในการมีส่วนร่วมเข้าไปร่วมแก้ไขปัญหาสังคมในคราวที่ชุมชนเดือดร้อน โดยนำสิ่งของไปบริจาค และยังมี การส่งเสริมการสร้างอาชีพของคนในชุมชนจากองค์ความรู้ของพระสงฆ์เอง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของสังคมในชุมชนพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาได้อีกทางเลือกหนึ่ง

4) สุขภาวะปัญญา พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการนำกิจกรรม นโยบายจากทางคณะสงฆ์ในประเด็นเรื่องสุขภาพ ในการเข้าอบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้

ของตนเองในการเป็นพระศิลาอนุปฏิญาณ โดยพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้นำความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพจากการอบรมขั้นต่าง ๆ มาพัฒนาสุขภาพของชุมชนให้เกิดสุขภาพทางปัญญาให้ดีขึ้น เพื่อให้ผู้ที่เข้าการอบรมได้ดูแลตนเองและชุมชน อีกทั้งยังมีการนำแนวทางหลักการออมทรัพย์ มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ร่วมให้คำปรึกษาในการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ของประชาชนในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาในการที่จะสำรองปัจจัยในการรักษาพยาบาลของประชาชนในชุมชน โดยแนวทางนี้ทำให้ประชาชนเกิดการพัฒนาสุขภาพทางด้านปัญญาในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี และจากบทบาทของพระสงฆ์ที่แสดงมา ล้วนเป็นบทบาทในการพัฒนาความรู้ความสามารถและส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างดี

4) บทบาทพระสงฆ์ในการใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ผู้วิจัยพบว่าพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้กลไกคณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ สุขภาวะชุมชนและสังคม อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยสามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น ได้มีการส่งเสริมให้พระสงฆ์เองได้รับความรู้โดยผ่านทางอบรมจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่นทางสาธารณสุขอำเภอ ในการจัดอบรมหลักสูตรพระศิลาอนุปฏิญาณมาตั้งแต่ปี 2563 โดยมีการพัฒนาความรู้ตลอดมาในทุก ๆ ปี โดยได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ เข้าร่วมการอบรม โดยในบางตำบล พระสงฆ์สามารถเข้าไปเป็นส่วนร่วมในการจัดทำร่างธรรมนูญสุขภาพพระระดับตำบล อย่างเช่นในตำบลท่าข้าม เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าพระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาพทางกายในเรื่องดังกล่าวนี้

2) สุขภาวะทางจิต พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีส่วนในการพัฒนาสุขภาพทางจิตของคนในชุมชน โดยมีการขับเคลื่อนการอบรมพระวิปัสสนาจารย์จากทางคณะสงฆ์ ที่จัดขึ้นในทุก ๆ ปี ทำให้พระสงฆ์ได้นำความรู้ไปสั่งสอนประชาชนในพื้นที่ในการพัฒนาสุขภาพทางจิต อีกทั้งยังได้มีการบรรจุพระสอนศีลธรรมจากพระสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ที่มีความสามารถไปสอนเยาวชนในโรงเรียน ให้เยาวชนมีคุณธรรม มีสติในการดำเนินชีวิต ดำรงตนอยู่ได้อย่างมีสติในยุคปัจจุบัน

3) สุขภาวะทางสังคม พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้กลไกของการปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับ ในการขับเคลื่อนเรื่องการพัฒนาสุขภาพทางสังคม โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสั่งสอนประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เพื่อหมายให้ชุมชนและสังคม

อยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว เกิดความสามัคคี และเพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง อีกทั้งได้รับความร่วมมือจากสมาชิกหมู่บ้านรักษาศีล 5 สมาชิก อปต. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล รวมถึงกลุ่มชมรมต่าง ๆ ที่มีการใช้พื้นที่ของวัดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และจากคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ จนเกิดเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

4) สุขภาวะทางปัญญา พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการจัดการพัฒนาความรู้ทางด้านสุขภาวะในด้านต่าง ๆ ให้กับพระภิกษุในพื้นที่ได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตนเอง รวมถึงสังคม และได้ใช้โอกาสในงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เทศนาให้ความรู้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของประชาชน รวมถึงการเชิญพระวิทยากรมาถวายความรู้เรื่องสุขภาพให้กับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีการจัดสอนศีลธรรมของในโรงเรียน เพื่อให้เยาวชนได้รับการเรียนรู้ เกิดปัญญา ในหลักการทางพระพุทธศาสนา สามารถเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่ดี นำพาสังคมและประเทศชาติให้มั่นคงต่อไป

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยในประเด็นหัวข้อนี้ได้ว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีบทบาทกับการพัฒนาสุขภาวะชุมชน สอดคล้องกับแนวทางในหมวดที่ 4 ของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติให้พระสงฆ์สามารถมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคม ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านของสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางหลักปฏิบัติร่วมในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน รวมถึงยังมีการนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นั้น พระสงฆ์ได้เข้ามาพัฒนาสุขภาวะชุมชน ปรากฏเป็นรูปธรรมและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเกิดการพัฒนาที่ดี มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต โดยครอบคลุมในทุก ๆ ประเด็นตามแนวทางของกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้

5.2. อภิปรายผล

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในการนำองค์ความรู้ในด้านสาธารณสุขและหลักธรรมนำมาอนุเคราะห์ในการพัฒนาความเป็นอยู่ด้านสุขภาวะของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบนพื้นฐานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการพัฒนาสุขภาพของประชาชนในรูปแบบการพัฒนาสุขภาวะชุมชนให้ดีขึ้นในเรื่องสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุข

ภาวะทางปัญญา มาตั้งแต่ในอดีตเพื่อการปรับปรุงสุขภาวะชุมชนในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภาคต่าง ๆ โดยเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน และในขณะเดียวกันนั้นพระสงฆ์เองก็ยังได้เห็นมาดูแลใส่ใจในสุขภาพของตนเองและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพให้เพิ่มขึ้นโดยจะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์ในอำเภอหาดใหญ่ได้หันมาตรวจสุขภาพของตนเองและเข้ารับการอบรมในเรื่องสุขภาวะจากหน่วยงานทางราชการตามนโยบายแผนงานของคณะสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และมีการนำองค์ความรู้จากหลักสูตรต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับความองค์ความรู้ทางด้านสุขภาวะและได้นำมาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนด้วยการส่งเสริมประชาชนของชุมชนให้มีสุขภาพให้ดีขึ้นโดยใช้กระบวนการดำเนินกิจกรรมด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งพระสงฆ์และคณะสงฆ์สามารถนำพาองค์ความรู้ด้านสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 ด้าน และแนวทางคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นเพื่อความสุขของชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไปในอนาคต

5.3. ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานทางราชการควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับการอบรมความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามแนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา อย่างต่อเนื่องโดยการสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้รับการอบรมเพื่อการเป็นพระศิลาานุปฏิฐาก ในความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและดูแลผู้ป่วยขั้นสูงขึ้นไป อย่างมีระบบ และเล็งเห็นความสำคัญของคณะสงฆ์โดยสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินกิจกรรมทางด้านสุขภาวะชุมชนกับทางภาครัฐอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสนับสนุนให้คณะสงฆ์สามารถจัดตั้ง ศูนย์บริหารพระภิกษุอาพาธ ตามแนวทางกฏีชีวาภิบาล ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อประโยชน์ของชุมชนในการดูแลสุขภาพะด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่ โดยมีการนำหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ให้ประชาชนได้นำไปประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ตามแนวทางธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ว่ามีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องหรือไม่ในทุก ๆ พื้นที่

2) วิเคราะห์หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาที่สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าใจในเรื่องสุขภาพได้อย่างง่าย ในการนำมาพัฒนาสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 มิติ

3) ศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นตัวอย่างศูนย์กลางของการพัฒนาสุขภาวะชุมชนทั้ง 4 มิติ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างสภาพแวดล้อมที่มีอยู่แล้วในวัด โดยมีการใช้ทุนทรัพย์ปัจจัยในการพัฒนาอย่างประหยัดโดยไม่ต้องระดมทุนทรัพย์เพื่อการพัฒนา

รายการอ้างอิง

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

ไกรสร แสนวงศ์. (2562). *รูปแบบการจัดการสุขภาวะชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารศาสตร์. สำนักบริหารและพัฒนาระบบบริหาร. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ณัฐรุฑิ ทรัพย์อุปลัมภ์. (2558). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ประชัน เมืองโพธิ์. (2565). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัด 4 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการธนาคารขยะวัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสิริปัญญาโยค (ปัญญา ภูมาลา). (2561). *รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะทางสังคมของพระสังฆาธิการในสังคมไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชนินสิทธิ์ สุทธิจิตโต (ภูเมศโปสยานนท์). (2560). *บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดมงคล วราสโย (เรืองอาคม). (2561). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธศาสตร์บริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาไกรสร โชติปณฺโญ (2561). *รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน*. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. 7(2). 37-46

พระมหาเชาวลิต นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์). (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุดุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ,รศ.ดร. และคณะ. (2561). *การพัฒนาพระธรรมทูตสู่สภาวะเพื่อการส่งเสริมสุขภาพภายใต้หลักภาวะ 4 ในผู้ที่นอนติดเตียง*. รายงานการวิจัยทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คณะสังคมศาสตร์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์วศิน วิสุทโธ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และนิกร ศรีราช. (2564). รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 11(1). 347-360.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาสุโรกร ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์). (2564). การพัฒนาสภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 6(9), 337-352.
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร., ผศ.ดร.ธวัชรัตน์ แดงหาญ และพระประเสริฐศักดิ์ รัตนบุญ, ดร. (2561). *การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด*. รายงานการวิจัยทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการเฉลิม กนต์สาโร และพระศักดิ์ธัช สวีโร. (2563). การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร. วิทยาเขตแพร่*. 6(1), 46-58.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2557). *สังฆะเพื่อสังคม บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพชุมชนและสังคม*. บริษัท พี.ซี.เค. ดีไซน์ จำกัด : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2566). *ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ.2565*. บริษัท พิมพ์สิริพัฒนา จำกัด : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.).
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2566). *ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566*. บริษัท วุฒิวัฒน์การพิมพ์ จำกัด : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.).
- สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย. (2563). *แนวทางการดำเนินงานและการประเมินวัดส่งเสริมสุขภาพผู้วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ ประจำปี 2563*. กรมอนามัย.

บุคลากรกรม

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ., ดร.	รองอธิการบดี มมร.วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
พระครูบวรชัยวัฒน์ ดร.	ผอ.วิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
ดร.บุญส่ง ทองเอียง	อาจารย์ประจำ มมร. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก

ฝ่ายบรรพชิตในเขตพื้นที่ตำบลน้ำน้อย

พระครูศรีธรรมคุณากร	รจอ.หาดใหญ่ จร.ศิระชะคีรี พระคิลานุปัฏฐาก
พระสมุห์ทวีวัฒน์ มหาปณฺเฑ	จต.น้ำน้อย จร.น้ำน้อยใน ในเขตพื้นที่ตำบลท่าข้าม
พระจารึก อุตตกาโม	รจร.หินเกลี้ยง
พระคณิต อริโย	พระคิลานุปัฏฐาก ในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่
พระมหาหฤทัย ภูริวฑฒโน	ผจล.โคกसानคุณ
พระภรณ์ธนต์ ปภาธโร	พระคิลานุปัฏฐาก
พระสังฆาธิการ	ในเขตอำเภอหาดใหญ่
พระครูพิจิตรธรรมภาณ	เลข.จอ.หาดใหญ่ จร.วิมลคุณากร พระคิลานุปัฏฐาก
พระอธิการอานน ขนติธมโม	จร.ท่านางหอม พระคิลานุปัฏฐาก
พระอธิการทรงกลด ถาวโร	จร.ท่าแซะ พระคิลานุปัฏฐาก
พระครูวินัยธรวิเชียร วิโรจโน ป.	จร.โคกสูง พระคิลานุปัฏฐาก

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก

ฝ่ายคฤหัสถ์ ในเขตพื้นที่ตำบลน้ำน้อย

นายสำราญ สกุลเต็น	ผู้อำนวยการ รพ.สต.บ้านท่าจิ้น ตำบลน้ำน้อย
นายชำนาญ จันทะวรรณ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลน้ำน้อย ในเขตพื้นที่ตำบลท่าข้าม
นางนภสร สุริวงศ์	ผู้อำนวยการ รพ.สต.ท่าข้าม ตำบลท่าข้าม
นายสุนัน ไชยกุล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลท่าข้าม ในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่
นายรัตน์นริศ สุวรรณรัตน์	สาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่
นายบุญญะพงศ์ เพชรจำรัส	ประธานชุมชนโชคสมาน

This is Mendeley biography

ภาคผนวก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หนังสือขออนุญาตให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๑

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระเมธีวชิราภีรัต, ผศ.ดร.

ด้วย พระปัญญาธิปณัญ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์ลีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

-ทราบ

-ได้ตรวจให้แล้ว ข้อเสนอแนะได้เขียนไว้ในเครื่องมือแล้ว

๒๑ ก.พ. ๒๕๖๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๕๒๖(๒)/ว ๐๐๐๑ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุมัติครุฑเป็นผู้ใช้วิชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.

ด้วย พระบัญญัติบัญญัติ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสิโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- วันทราบ
- ได้ตรวจสอบในหัวข้อ
ข้อเสนอนี้ในเครื่องใช้แล้ว

๒๒ ก.พ. ๒๕๖๗

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพุ อำเภอบางบาล

จังหวัดนครปฐม ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูศรีธรรมคุณาภ

ด้วย พระปัญญาธิปณัฎฐ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอดุสิต จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปัญญาธิปณัฎฐ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

25 มี.ย. 2567

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
 ๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
 จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
 โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
 เรียน พระจารึก อดตกาโม

ด้วย พระปัญญาธิปณัญญ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์สีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปัญญาธิปณัญญ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รับแล้ว

เลข: การสัมภาษณ์ เร็ชพร๐๖

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

พระจารึก อดตกาโม

26 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระคณิต อริโย

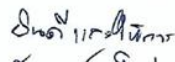
ด้วย พระปณฺญ์ภูปณฺญ์ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรี
ธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD
YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์สีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์ภูปณฺญ์ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล
(สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มา
ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สมเด็จพระสังฆราช
วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

พระ ๑๖๖๓ ตรีโย.
26 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาทฤทย ภูริวิวัฒน์

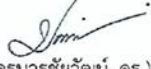
ด้วย พระปณฺญ์ัฐปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวชิราวุธ กนตลีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์ัฐปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ผ.ม. นพ๕
28 มี.ย. 2567

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๖)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
 ๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
 จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
 โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
 เรียน พระภิกษุณัฏฐ ปภาชโร

ด้วย พระปัญญาธิปัติ สุธธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปัญญาธิปัติ สุธธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบุรีชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
 โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

พระภิกษุณัฏฐ ปภาชโร
 พระภิกษุณัฏฐ ปภาชโร

พระภิกษุณัฏฐ ปภาชโร

28 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูพิจิตรธรรมภาณ

ด้วย พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราชโคกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

อนุโมทนาคุณ ในพระภักดิ์ของพระสงฆ์
เพื่อคงไว้ถ้ำหินทรายที่อำเภอพระพรหม

พระครูพิจิตรธรรมภาณ
วิจิตรธรรมภาณ

29 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระอธิการอนาน ขนติธมโม

ด้วย พระบัญญัติบัญญัติ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา(A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์ลีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบัญญัติบัญญัติ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สั่งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
และ ส.ธรรมราช
พระอธิการอนาน ขนติธมโม
29 มีนาคม 2567
บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระอธิการทรงกลด ถาวโร

ด้วย พระปัญญาธิปัติ สุธิสฺสโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสิโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปัญญาธิปัติ สุธิสฺสโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

30 ม.ย. 2567
พระอธิการทรงกลด
30 ม.ย. 2567

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ ฮว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๕๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวินัยธรวิเชียร วิโรจโน ป

ด้วย พระปัญญาธิปณัฏ สุทธิสทโธ (สุนทรธำภิมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์สีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปัญญาธิปณัฏ สุทธิสทโธ (สุนทรธำภิมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๕๐-๙๑๒๘

30 มี.ย. 2567

ที่ ฮว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
 ๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
 จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
 โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายสำราญ สกุลเต็น

ด้วย พระบัญญัติบัญญัติ สุทธิสทธิโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสิโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบัญญัติบัญญัติ สุทธิสทธิโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

นายสำราญ สกุลเต็น
 ผอ.รพ.สต.บ้านท่าจีน

25 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายชานาญ จันทะวรรณ์

ด้วย พระปณฺญ์รัฐปณฺญ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรี
ธรรมราชโคราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD
YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวิชาญ กนตสีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์รัฐปณฺญ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล
(สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มา
ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราชโคราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

พ.อ. ชานาญ, จันทะวรรณ์

26 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
 ๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพระ อำเภอพระพรหม
 จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
 โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
 เจริญพร นางนภสรณ์ สุริยวงศ์

ด้วย พระปณฺญ์รัฐปณฺญ์ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา(A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์สีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์รัฐปณฺญ์ สุทธิสทโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
 โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

27 มี.ย. 2567

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาหาร อำเภอมะหาราม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายสุนัน ไชยกุล

ด้วย พระปณฺญ์ัฐปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรี
ธรรมมาโสกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD
YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวิชาญ กนฺตสิโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์ัฐปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล
(สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มา
ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุมัติหาขอขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ในพระนาม
ของ
นาย สุนัน ไชยกุล
27 มี.ย. 2567

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโสกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๘๑๒๘-๘ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

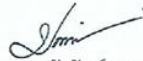
เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายรัตนันริศ สุวรรณรัตน์

ด้วย พระปณฺญ์ฐิ์ปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา(A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี พระมหาวิชาญ กนต์สิโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์ฐิ์ปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมนทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๘๑๒๘

(นายรัตนันริศ สุวรรณรัตน์)
สาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่
- 1 ก.ค. 2567

ที่ ฮว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพู อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๗

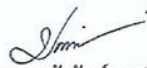
เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายบุญญะพงศ์ เพชรจำรัส

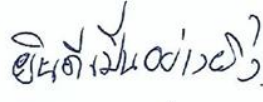
ด้วย พระปณฺญ์รัฐปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (A. STUDY OF SANGHA'S ROLE IN COMMUNITY HEALTH DEVELOPMENT, HAD YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี พระมหาวิชาญ กนดลีโล, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปณฺญ์รัฐปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- 2 ก.ค. 2567

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”
 2. แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
 3. โปรดตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ เพื่องานวิจัยครั้งนี้จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพสามารถนำผลมาใช้เป็นประโยชน์ของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ต่อไป
 4. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อท่านผู้ตอบแบบสัมภาษณ์หรือหน่วยงานของท่านโดยประการใดทั้งสิ้น
- ผู้วิจัยหวังว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยดีและขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ
- จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระปัญญาธิปณฺฑิต สุทธิสทฺโธ

นักศึกษาศรีปริญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา/นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

ที่อยู่ / สถานที่ทำงาน

บทบาทหน้าที่ในชุมชน.....

วิธีการสัมภาษณ์แบบจดบันทึกและบันทึกเสียง

เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

สถานที่.....

ตอนที่ 2. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่

จังหวัดสงขลา ในฐานะที่ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นบุคคลที่เป็นผู้ที่มีบทบาทต่อประชาชนในชุมชน
ซึ่งอยู่ในพื้นที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1) ในพื้นที่ชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ พระสงฆ์ได้มีกิจกรรมหรือส่วนร่วมที่เกี่ยวกับเรื่องสุขภาวะ
ในด้านต่างๆกับประชาชนในชุมชนอย่างไรบ้าง

- สุขภาวะทางกาย.....

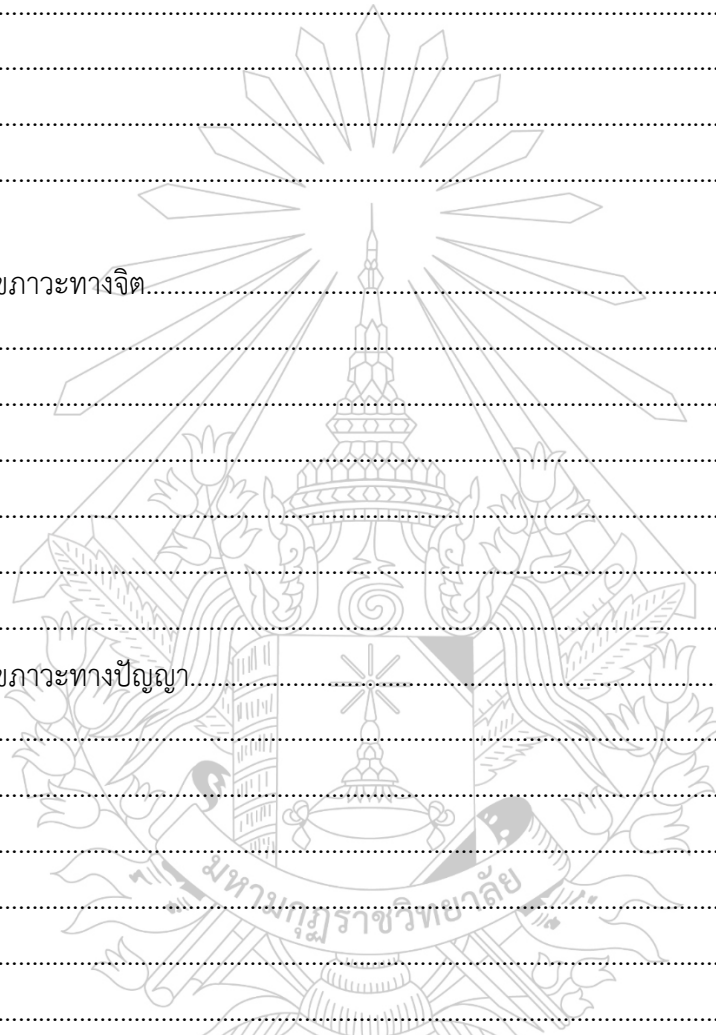
.....
.....
.....

- สุขภาวะทางสังคม.....

- สุขภาวะทางจิต.....

- สุขภาวะทางปัญญา.....

2) ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ พระสงฆ์ได้มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการให้ความรู้, สนับสนุน หรือส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนในชุมชนในด้านสุขภาพอย่างไร

3) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน สามารถนำความรู้ที่พระสงฆ์ได้มีบทบาทหรือส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสุขภาพมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

4) พระสงฆ์ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ ได้พัฒนาพื้นที่ของวัดให้มีส่วนร่วมในเรื่องสุขภาพของชุมชนอย่างไร

5) วัดในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านสุขภาพทั้ง 4 มิติ (ตามหลักธรรมภาวนา 4 ที่เป็นหลักธรรมในการพัฒนาด้านกาย,ด้านสังคม,ด้านจิต, ด้านปัญญาให้ดีขึ้น) สำหรับการดูแลสุขภาพชุมชนอย่างไร

6) จากแผนกิจการงานคณะสงฆ์ในด้านงานสาธารณสุข เคราะหฺหรือในด้านอื่นๆ พระสงฆ์ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ได้มีการกำหนดหรือมีส่วนร่วมในนโยบาย โครงการ แผนงาน หรือกิจกรรมใดบ้างในการส่งเสริมสุขภาพชุมชน

7) บทบาทพระสงฆ์ในด้านสุขภาวะชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ มีพระสงฆ์ในพื้นที่หรือนอกพื้นที่
เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม จากที่ใดบ้าง

.....

.....

.....

8) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาวะชุมชนที่พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วม
ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ได้มีการวางแผนกำหนดเป็นกิจกรรมต่อเนื่องอย่างไร

.....

.....

.....

9) บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ ได้รับความร่วมมือจาก
หน่วยงานใดบ้าง

.....

.....

.....

10) พระสงฆ์ได้นำหลักธรรมภาวนา 4 (หลักธรรมในการพัฒนาด้านกาย,ด้านสังคม,ด้านจิต
,ด้านปัญญา ให้ดีขึ้น) มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ใน
การดูแลตนเองรวมถึงสุขภาวะชุมชน ในมิติ 4 ด้านอย่างไร

- ด้านกาย.....

.....

.....

.....

- ด้านสังคม.....

.....
.....
.....
.....

- ด้านจิต.....

.....
.....
.....

- ด้านปัญญา.....

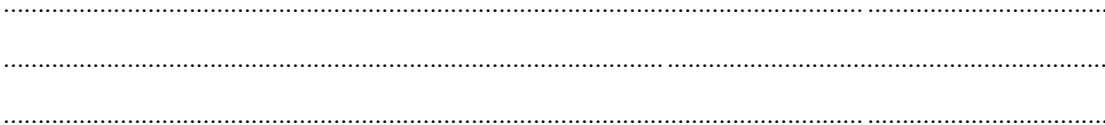
.....
.....
.....

11) บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีปัญหาและอุปสรรค
อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

12) ท่านมีข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนที่
ท่านอาศัยอยู่ อย่างไร

.....
.....

พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุทธิสทโธ
นักศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช
ผู้ขออนุญาตทำการสัมภาษณ์

ภาคผนวก ง

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

มหาจุฬาราชวิทยาลัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบสัมภาษณ์						
รายงานผลการประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามแบบสัมภาษณ์						
โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน						
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา						
* เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหานั้น แสดงว่าคำถามข้อนั้นใช้ได้						
รายการ ประเมิน/ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)			$\frac{\sum R}{N}$	ค่า IOC	แปลผล
	1	2	3			
ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา						
1	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	3/3	1	ใช้ได้

ภาคผนวก จ

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๐๐๖๕/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาพชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
TITLE: A STUDY OF SANGHA ROLE IN COMMUNITY WELL-BEING DEVELOPMENT
AT HADYAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระปัญญาธิปณฺญ์ สุทธิสทฺโธ

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ วันอังคารที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๔๖/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่อลวงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๑ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๒๒ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

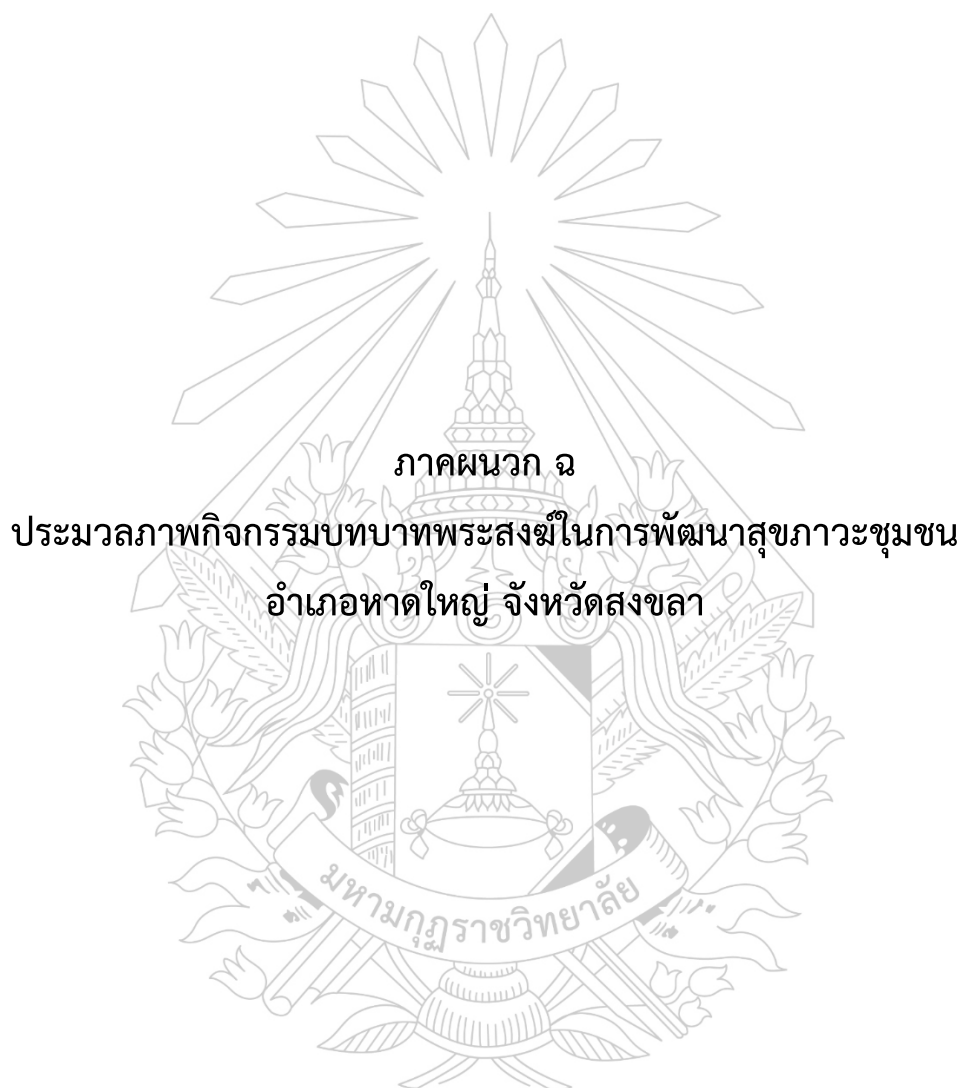
ลงนาม

(พระมหาฉวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ

ประมวลภาพกิจกรรมบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประมวลภาพกิจกรรมบทธาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

รูปที่ 1. การอบรมพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอหาดใหญ่ ปี พ.ศ.2563

รูปที่ 2. การอบรมพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบางบาล ปี พ.ศ.2566

รูปที่ 3. การตรวจสุขภาพพระสงฆ์ อำเภอบางบาล ปี พ.ศ.2566

รูปที่ 4. การตรวจสอบสุขภาพและถวายความรู้พระสงฆ์ อำเภอหาดใหญ่ ปี พ.ศ.2567

รูปที่ 5. การจัดตั้งอาคารเย็นศิระ ณ วัดโคกนาว อำเภอหาดใหญ่

รูปที่ 6. การจัดตั้งสมานคุณคลินิกการแพทย์แผนไทย
ณ วัดโคกสมานคุณ พระอารามหลวง อำเภอหาดใหญ่

รูปที่ 7. ภาพแสดงเอกสารบริจาคที่ดินของพระสงฆ์ ให้สร้างสถานีนอนามัย

รูปที่ 8. ภาพแสดงเอกสารวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่น ของวัดในอำเภอหาดใหญ่

รูปที่ 9. ภาพแสดงการอนุญาตให้ใช้พื้นที่วัดเพื่อเผ่าดูแลโรค ในอำเภอหาดใหญ่
ในช่วงการระบาดไวรัสโควิด 2019 โดยการร่วมมือกับภาคส่วนรัฐ

รูปที่ 10. ภาพแสดงการสาธิตแปลงผักสวนครัวในวัด โดยการร่วมมือกับภาคส่วนรัฐ

รูปที่ 11. ภาพแสดงการฝึกวิปัสสนา โดยการสอนของพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอดาใหญ่

รูปที่ 12. ภาพแสดงการฝึกวิปัสสนาในอิริยาบถต่างๆ โดยการสอนของพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอดาใหญ่

รูปที่ 13. ภาพแสดงการแบ่งปันเครื่องบริโภคเพื่อให้งำลัังใจชุมชน ในยามลำบาก ในพื้นที่อำเภอดาดใหญ่

รูปที่ 14. ภาพแสดงการสอนเยาวชนโดยพระสงฆ์ให้เกิดปัญญา ในพื้นที่อำเภอดาดใหญ่

รูปที่ 15. ภาพแสดงการรณรงค์ให้ใช้สถานที่ในวัดออกกำลังกาย ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่

รูปที่ 16. ภาพแสดงการจัดการจัดหาเครื่องออกกำลังกายในวัดเพื่อให้ชุมชน
ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ได้ใช้สถานที่

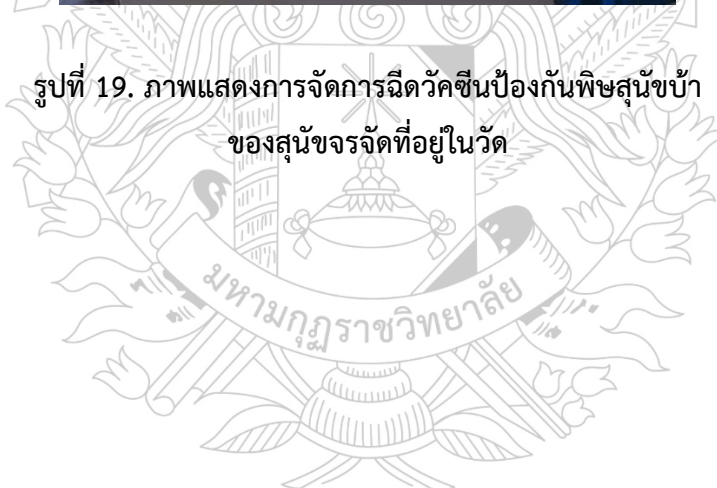
รูปที่ 17. ภาพแสดงรณรงค์ปลุกต้นไม้ในวัด เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่น

รูปที่ 18. ภาพแสดงการใช้พื้นที่ในวัด จัดการปัญหาด้านสุขภาพ

รูปที่ 19. ภาพแสดงการจัดการฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้า
ของสุนัขจรจัดที่อยู่ในวัด

รูปที่ 20. ภาพแสดงการจัดกิจกรรมในวัดให้มีมาตรการตัวอย่าง ในการป้องกันโรค

รูปที่ 21. ภาพแสดงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สอดแทรกเรื่องสุขภาวะ
ให้ญาติโยมได้นำไปปฏิบัติ

รูปที่ 22. ภาพแสดงการสอนจริยธรรมให้กับเยาวชน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระปัญญาธิปณัฏฐ์ สุทธิสทโธ (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)
วัน เดือน ปี เกิด	10 สิงหาคม พ.ศ.2522
สถานที่เกิด	ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า หลักสูตร 4 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง เมื่อปีการศึกษา 2544
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดศิระชะคีรี ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ผลงานตีพิมพ์	ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสุขภาวะชุมชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
รางวัลที่ได้รับ	

